

T.C.

UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ PROGRAMI

**DEPREM SONRASI ANNENİN DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ
VE TRAVMA SONRASI STRES DÜZEYİ İLE ERGENİN DUYGU
DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ VE TRAVMA SONRASI STRES
DÜZEYİ ARASINDA ANNE KAPSAYICILIĞININ ARACILIK
ROLÜNÜN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞEYDANUR YILMAZ

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ FUNDA KUTLU

ANKARA

2024

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ PROGRAMI

**DEPREM SONRASI ANNENİN DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ
VE TRAVMA SONRASI STRES DÜZEYİ İLE ERGENİN DUYGU
DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ VE TRAVMA SONRASI STRES
DÜZEYİ ARASINDA ANNE KAPSAYICILIĞININ ARACILIK
ROLÜNÜN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞEYDANUR YILMAZ

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ FUNDA KUTLU

ANKARA

2024

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

05.06.2024

Şeydanur YILMAZ

ADAMA

6 Şubat'ta Kaybedilenlere ve Kaybolan Bağlara...

TEŞEKKÜR

Tezimi hazırlama sürecinde değerli bilgi ve tecrübeleri ile bana yol gösteren ve ihtiyacım olan her anda destek sunan çok değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Funda Kutlu'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Kendisinin değerli katkıları, araştırma sürecinde bana gösterdiği sabır ve anlayış için minnettarım. Bu süreçte bana kazandırdığı bilgi ve deneyimlerin, karşılaştığım zorlukları aşmam da büyük bir katkısı olmuştur. Tüm desteği ve yol göstericiliği için teşekkür ederim.

Tez çalışmamı uygulama aşamamda Osmaniye Milli Eğitim Müdürlüğü'ne, çalışmamı gerçekleştirdiğim okulların müdürleri, müdür yardımcıları, sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerine teşekkürlerimi sunuyorum. Bu süreci bana kolaylaştırdığınız için teşekkür ederim.

Tüm hayatım boyunca bana desteklerini sunmuş olan ve bu süreçte benimle birlikte çabalayan sevgili babam Fatih Altıparmak'a, sevgili annem Fatma Altıparmak'a, sevgili abim Özkan Altıparmak'a ve sevgili ablam Demet Altıparmak'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Sizin desteğiniz ve inancınız hayatımın her anında benimle birlikte. Canım yeğenlerim Mehmet ve Defne, bana bu süreçte enerji veren, gülümsememi sağlayansınız. Sizi çok seviyorum.

Eşim Mücteba Halil Yılmaz'a bu süreçte beni sonsuz desteklediği için, her zor anımda yanımda olduğu için ve bu süreci bana kolaylaştırdığı için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Koşulsuz desteği ve sevgisi bu sürecin en değerli yanıydı.

İlkokul hayatımdan orta eğitim sürecime kadar bana destek olmuş rehber öğretmenim sevgili Birsen Çağmel hocama çok teşekkür ediyorum. Tez çalışmam sırasında benimle birlikte her anımda vardı. Desteğiniz ve inancınız çok kıymetli.

Sevgili arkadaşlarım, Buruç, Ceylan, Mehlika, Frohar ve Ünal; sizin desteğiniz, kaygılı olduğum her anda yanımda bulunmanız ve nasıl daha iyi yapabiliriz diye yardımlarınız benim için çok değerliydi. Sevgili kedilerim Lola ve İsu; bana neşe kattınız ve huzur verdiniz. Sadakatleri için minnettarım.

Araştırmaya katılan tüm anneler ve çocuklarına teşekkür ederim.

ÖZET

YILMAZ, Şeydanur. Deprem Sonrası Annenin Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Travma Sonrası Stres Düzeyi ile Ergenin Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Travma Sonrası Stres Düzeyi Arasında Anne Kapsayıcılığının Aracılık Rolünün İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024

Bu tez çalışmasının amacı; Kahramanmaraş depremini yaşamış olan bireylerde annenin duygu düzenleme güçlüğü ve travma sonrası stres düzeyi ile ergen çocuğun travma sonrası stres düzeyi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkide anne kapsayıcılığının rolünün incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini 216 anne ve ergen çocuğu oluşturmaktadır. Veri toplama araçları kişisel bilgi formu, Kapsayıcı İşlevler Ölçeği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği-Kısa Form, Travma Sonrası Stres Tanı Ölçeği, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği ve DSM-5 TSSB Belirtileri Şiddet Ölçeği Çocuk Formu kullanılmıştır. Betimsel istatistiki analizler sonucunda; annenin yaşı, annenin çocuk sayısı, annenin eğitim düzeyi, annenin çalışma durumu, annenin daha önce deprem yaşama durumu, annenin anneliğini tanımlama durumu, ergenin cinsiyeti, ergenin depremde yaşadığı kayıplar ve kayıplarla ilişkisi ve annesinin depremden ne kadar etkilendiğine yönelik anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Araştırmanın temel amacı olan anne kapsayıcılığı toplam puanı ve alt boyutları ve annenin duygu düzenlemesi toplam puanı ve alt boyutları ile ergenin duygu düzenlemesi toplam puanı ve alt boyutları arasında ilişki bulunmuştur. Anne kapsayıcılık işlevinin, anne travma sonrası stres düzeyi, anne duygu düzenlemesi ve ergenin travma sonrası stres düzeyi ve duygu düzenlemesine aracılık etmediği bulunmuştur. Elde edilen bulgular literatür bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Annenin kapsayıcılık işlevi, Travma, Deprem, Duygu Düzenleme

ABSTRACT

YILMAZ, Şeydanur. Examining the Mediating Role of Maternal Containment in the Relationship Between Post-Earthquake Maternal Emotion Regulation Difficulty and PTSD Level with Adolescent's Emotion Regulation Difficulty and PTSD Level, Master's Thesis, Ankara, 2024

The aim of this thesis is to examine the mediating role of maternal containment in the relationship between mother's emotion regulation difficulties and post-traumatic stress level, and adolescent's post-traumatic stress level and emotion regulation difficulties after the Kahramanmaraş earthquakes. The sample of the study consists of 216 mothers and their adolescent children. The data collection tools included the Personal Information Form, Parental Child Containing Function Scale, Difficulties in Emotion Regulation Scale- Brief Form, Posttraumatic Diagnostic Scale, The Regulation of Emotions Questionnaire, and DSM-5 Posttraumatic Stress Symptom Severity Scale-Child Form. Descriptive statistical analyses revealed significant differences based on the mother's age, number of children, education level, employment status, previous earthquake experience, perception of motherhood, the adolescent's gender, losses experienced by the adolescent during the earthquake and their relation to those losses, and the extent to which the mother was affected by the earthquake. A relationship was found between the total score and sub-dimensions of maternal containment, the total score and sub-dimensions of the mother's emotion regulation, and the total score and sub-dimensions of the adolescent's emotion regulation. It was found that maternal containment did not mediate the relationship between the mother's post-traumatic stress level and emotion regulation with the adolescent's post-traumatic stress level and emotion regulation. The findings were discussed in the light of the literature.

Key Words: Maternal Containment, Trauma, Earthquake, Emotional Regulation

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

BİLDİRİM	i
ADAMA	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM.....	3
KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR.....	3
1.1. Felaketler	3
1.2. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri	3
1.3. Felaketlerin Psikolojik Etkileri.....	4
1.3.1. Felakete Maruz Kalan Yetişkin ve Ebeveynde Travma Sonrası Stres	5
1.3.2. Felakete Maruz Kalan Yetişkin ve Ebeveynde Duygu Düzenleme	7
1.3.3. Felakete Maruz Kalan Çocuk ve Ergende Travma Sonrası Stres	9
1.3.4. Felakete Maruz Kalan Çocuk ve Ergende Duygu Düzenleme	13
1.4. Kapsayıcılık İşlevi.....	14
1.5. Araştırma Amacı ve Önemi.....	17
2. BÖLÜM.....	22
YÖNTEM.....	22
2.1. Katılımcılar.....	22
2.1.1. Annenin Demografik Özellikleri	23
2.1.2. Ergenin Demografik Özellikleri	25
2.2. Veri Toplama Araçları.....	26

2.2.1. Anneden Alınan Ölçümler	26
2.2.2. Ergenden Alınan Ölçümler	29
2.3. İşlem	30
2.4. Verilerin Analizi.....	31
3. BÖLÜM.....	32
BULGULAR.....	32
3.1.1. Anne Yaşı.....	33
3.1.2. Annenin Çocuk Sayısı.....	35
3.1.3. Annenin Eğitim Düzeyi	36
3.1.4. Annenin Çalışma Durumu	38
3.1.5. Anne Sosyoekonomik Düzeyi (SED)	41
3.1.6. Annenin Daha Önce Deprem Yaşama Durumu.....	42
3.1.7. Annenin Depremde Kaybettiği Yakını ile İlişkisi	44
3.1.8 Annenin Anneliğini Tanımlaması.....	45
3.2. Ergenin Sosyodemografik Bilgilerine Göre Ölçek ve Alt Faktörlere Ait Puanlarının Karşılaştırılması	49
3.2.1. Ergenin Cinsiyeti	49
3.2.2. Ergenin Yaşı.....	51
3.2.3. Ergenin Depremde Yakın Kaybı.....	52
3.2.4. Ergenin Depremde Kaybettiği Yakını ile İlişkisi.....	53
3.2.5. Ergenin Depremde Annesinin Etkilendiğini Düşünme Durumu	55
3.3. Anne ve Ergene Uygulanan Ölçek Puanları ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi	56
3.3.1. Değişkenlerin Toplam Puanlarına Göre İlişkilerin İncelenmesi.....	57
3.3.2. Değişkenlerin Alt Boyutlarının Puanlarına Göre İlişkilerinin İncelenmesi	57
3.4. Aracılık Modeline İlişkin Analizler	59
3.4.2. Annenin Duygu Düzenleme Güçlüğü ile Ergenin Travma Sonrası Stres Düzeyi Arasındaki İlişkide, Annenin Kapsayıcılığının Aracılık Rolünün İncelenmesi.....	63

3.4.3. Annenin Travma Sonrası Stres Düzeyi ile Ergenin Travma Sonrası Stres Düzeyi Arasındaki İlişkide, Annenin Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Rolünün İncelenmesi.....	65
3.4.4. Annenin Kapsayıcılığı ile Ergenin Travma Sonrası Stres Düzeyi Arasındaki İlişkide, Annenin Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Rolünün İncelenmesi	68
4. BÖLÜM.....	71
TARTIŞMA	71
4.1. Annenin Sosyo-demografik Bilgilerine Göre Ölçek ve Alt Faktörlere Ait Bulguların İncelenmesi	71
4.2. Ergenin Sosyodemografik Bilgilerine Göre Ölçek ve Alt Faktörlere Ait Bulguların İncelenmesi	77
4.3. Anne ve Ergene Uygulanan Ölçekler ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	78
4.4. Aracılık Modellerine İlişkin Analizlerin İncelenmesi.....	81
SONUÇ.....	83
KAYNAKÇA	84
EKLER.....	96
EK-1. Onam Formu	96
EK-2. Kişisel Bilgi Formu – Anne	98
EK-3. Kapsayıcı İşlevler Ölçeği (KİÖ)	100
EK-4. Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği – Kısa Form (DDGÖ-16)	101
EK-5. Travma Sonrası Stres Tanı Ölçeği (TSSTÖ)	102
EK-6. Kişisel Bilgi Formu – Ergen	104
EK-7. Ergenler İçin Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (EİDDÖ).....	105
EK-8. DSM-5 TSSB Belirtileri Şiddet Ölçeği Çocuk Formu (TSSBÖ)	106
EK-9. Etik Kurul Onayı.....	107
EK-10. MEB Onayı.....	108
EK-11. Betimsel Bulgular	109
EK-12 Değişken Alt Boyutları Korelasyon Tablosu.....	112
EK-13. Anne TSSTÖ İstatistikî Bulguları	113

KISALTMA DİZİNİ

WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
TSSB	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
KİO	: Kapsayıcı İşlevler Ölçeği
DDGÖ-16	: Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği – Kısa Form
TSSTÖ	: Travma Sonrası Stres Tanı Ölçeği
EİDDÖ	: Ergenler İçin Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği
TSSBÖ	: DSM-5 TSSB Belirtileri Şiddet Ölçeği Çocuk Formu
ANOVA	: Tek Yönlü Varyans Analizi
SED	: Sosyoekonomik Düzey
APA	: Amerikan Psikiyatri Birliği
DSM-5	: Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa No:

Tablo 1. Annenin Demografik Özellikleri.....	23
Tablo 2. Ergenin Demografik Özellikleri.....	25
Tablo 3. Veri Toplama Araçları	30
Tablo 4. Anne Yaşına Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması	33
Tablo 5. Annenin Çocuk Sayısına Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması.....	35
Tablo 6. Annenin Eğitim Durumuna Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması.....	37
Tablo 7. Annenin Çalışma Durumuna Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması.....	39
Tablo 8. Anne SED'e Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması	41
Tablo 9. Annenin Daha Önce Deprem Yaşama Durumlarına Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması.....	42
Tablo 10. Annenin Depremde Kaybettiği Yakını ile İlişki Durumuna Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması.....	44
Tablo 11. Annenin Anneliğini Tanımlama Durumuna Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması.....	46
Tablo 12. Ergenin Cinsiyetine Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması	49
Tablo 13. Ergenin Yaşına Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması.....	51
Tablo 14. Ergenin Depremde Kaybedilen Yakın Durumuna Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması	52
Tablo 15. Ergenin Depremde Kaybettiği Yakını ile İlişki Durumuna Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması.....	53
Tablo 16. Ergenin Depremde Annesinin Etkilendiğini Düşünme Durumuna Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması.....	55
Tablo 17. Ölçek Toplam Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	57
Tablo 18. Basit Etki Modelinde Toplam Etkin İncelendiği Yol Analizi Modeline İlişkin Tahmin Değerleri	61

Tablo 19. Aracılı Yol Analizi Modeline İlişkin Tahmin Değerleri.....	62
Tablo 20. Basit Etki Modelinde Toplam Etkin İncelendiği Yol Analizi Modeline İlişkin Tahmin Değerleri	64
Tablo 21. Aracılı Yol Analizi Modeline İlişkin Tahmin Değerleri.....	65
Tablo 22. Basit Etki Modelinde Toplam Etkin İncelendiği Yol Analizi Modeline İlişkin Tahmin Değerleri	66
Tablo 23. Aracılı Yol Analizi Modeline İlişkin Tahmin Değerleri.....	67
Tablo 24. Basit Etki Modelinde Toplam Etkin İncelendiği Yol Analizi Modeline İlişkin Tahmin Değerleri	68
Tablo 25. Aracılı Yol Analizi Modeline İlişkin Tahmin Değerleri.....	69

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No:

Şekil 1. Kapsayıcılık işlevi	16
Şekil 2. Anne Kapsayıcılığının Aracılık Modeli.....	21
Şekil 3. Basit Etki, Aracı Etki Modeli ve Etkiler.....	60
Şekil 4. Anne Travma Sonrası Stres Düzeyinin Ergen Travma Sonrası Stres Düzeyi Üzerine Etkisi (Toplam Etki).....	61
Şekil 5. Aracılı Yapısal Modelin Test Edilmesi	62
Şekil 6. Annenin Duygu Düzenleme Güçlüğü Düzeyinin Ergen Travma Sonrası Stres Düzeyi Üzerine Etkisi (Toplam Etki).....	63
Şekil 7. Aracılı Yapısal Modelin Test Edilmesi	64
Şekil 8. Anne Travma Sonrası Stres Düzeyinin Ergen Travma Sonrasındaki Stres Düzeyi Üzerine Etkisi (Toplam Etki).....	66
Şekil 9. Aracılı Yapısal Modelin Test Edilmesi	67
Şekil 10. Anne Kapsayıcılık Düzeyinin Ergen Travma Sonrasındaki Stres Düzeyi Üzerine Etkisi (Toplam Etki).....	68
Şekil 11. Aracılı Yapısal Modelin Test Edilmesi	69

GİRİŞ

Doğal afetler, felaketler ve sonrasında ortaya çıkan zorlu yaşam olayları insan yaşamını derinden etkilemektedir. Son yıllarda felaketlere sıklıkla maruz kalmak sadece fiziksel yapıların yıkımını değil psikolojik yapıların sarsılmasına ve yıkılmasına sebep olur. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ta meydana gelen depremler, birçok birey için felaketin gerçek yıkımı, fiziksel enkazların, tanınmayan şehirlerin ve kaybolan yaşamların çok ötesindedir.

Afetler, aileleri ve toplulukları riske atar (Bonanno ve ark., 2010). Ebeveynler, kriz ve kaos ortamında kendi korkuları, ailenin ve çocukların güvenliği ile baş etmeye çalışırken çocuklar ise ortadan kalkan güvenli alanın, dehşetin ve belirsizliğin etkisi ile korku ve kaygı yaşarlar. Çocuk ve ergenlerin travmatik olaylara gösterdikleri tepkiler bilişsel, sosyal ve duygusal özellikler gibi birçok noktadan etkilenir (Danışman ve Okay, 2017). Genel hatlarıyla bunlar; travma hakkında tekrarlayıcı düşünceler, flashback, travma odaklı korkular, uyku problemleri, öfke, ayrılık anksiyetesi, suçluluk duyguları, kabuslar ve dünyanın güvenli bir yer olup olmadığına yönelik düşüncelerdir (Ayaksız, 2004; Bal, 2008). Afet sonrası anksiyete, dikkat eksikliği ve akademik zorluklar, yetersiz sosyal destek ve işlevsiz başa çıkma mekanizmaları bu Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) semptomlarının riskini artırabilmektedir (Garrison ve ark., 1995; La Greca ve ark., 1998; Vernberg ve ark. 1996). Özellikle ergenlik beyin gelişiminin aktif ve bilişsel değişimlerin/düzenlemelerin olduğu bir dönemdir. Ergenlerin yaşadıkları travmatik olayı bilişsel olarak anlamlandırma süreçleri TSSB semptomlarının artmasına yol açabilmektedir (Danışman ve Okan, 2017). Ek olarak bu dönemdeki kimlik gelişimi travmatik olayın doğası nedeniyle sekteye uğrayabilmektedir.

Çocukların afetin etkilerinden korunmalarını sağlayan birkaç etmen bulunmaktadır. Bunlar çocuğun kendi bireysel özellikleri, çevresel etmenler ve afete maruz kalma biçimleri şeklinde ifade edilebilir (Danışman ve Okan, 2017). Çevresel etmenlerden aile faktörü bu süreçte önemlidir. Ebeveyn-çocuk ilişkisi bağlamında çocuğun travmaya verdiği yanıt değişebilmektedir. Ebeveynin çocuğa olan yakınlığı, bakımdaki tutarlılığı ve sıcaklığı çocuğun afete yönelik deneyimlerini olumlu yönde etkilemektedir (Scheeringa ve Zeanah, 2008).

Felaketlere maruz kalmış ebeveyn ve çocuklar ile yapılan çalışmalar son yıllarda artış göstermektedir. Afete maruz kalmış ebeveynler ve çocuklarla ilgili yapılan çalışmalar

ebeveynlerin afete verdikleri yanıtların çocukların verdiği yanıtları yordadığını göstermektedir (Brennan ve ark., 2002; Morris ve ark., 2012). Dolayısıyla ebeveynin afetten sonraki TSSB düzeyi ve duygu düzenleme becerisi çocuğun afetten sonraki TSSB düzeyi ve duygu düzenleme becerilerini etkilemektedir. Ebeveynin afet sırasında ve sonrasında çocuğa olan pozitif tutumu çocuğun krizden sonraki baş etme mekanizmalarını da olumlu yönde etkilemektedir.

Bu tez çalışması Kahramanmaraş depremini yaşamış annelerin travma sonrası stres düzeyleri ve duygu düzenleme becerileri ile ergen çocuklarının travma sonrası stres düzeyi ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide anne kapsayıcılığının aracı rolünü incelemeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda ilerleyen bölümde araştırmanın değişkenleri ile ilgili literatür çalışması aktarılmıştır.

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

1.1. Felaketler

Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi (UNDRR) felaketleri; toplumun veya bir topluluğun hassasiyetlerinin ve kapasite koşullarının birleşmesi ile işlevselliğindeki ciddi bir kesinti olarak tanımlarken, bu durum insan, kaynak, ekonomik ve çevresel kayıplar da dahil olmak üzere birçok sonucu beraberinde getirir. Bununla birlikte afetlerin etkileri farklı biçimlerde ortaya çıkar. Belirli bir yer veya kısıtlı bir sürede olabilir ya da daha büyük bir coğrafi alanda uzun süreli olarak da ortaya çıkabilir (Walika ve ark., 2023). Felaketler, hayatta kalanların yaşam alanlarının ortadan kalkmasına, sevdiklerini ya da ailelerini kaybetmelerine ve felaketten sonraki belirsizlik ile yaşamalarına sebep olur. Aynı zamanda bir felaketin tanımı, sosyal ve psikolojik etkilerinin düzeyini de kapsar (Belter ve Shannon, 1993). Hayatta kalanlar ortaya çıkan çeşitli zorluklar ve kayıplarıyla baş etmek zorunda kalır.

Felaketler iki farklı gruba ayrılır: doğal afetler ve insan eylemiyle oluşan afetler. Doğal afetler kısaca deprem, sel, kasırga, heyelan vb. gibi doğa olaylarını içerir. İnsan eylemiyle oluşan felaketler ise savaş, şiddet, nükleer patlama, terör, kazalar gibi durumları içerir. Ancak bu tanımlara göre doğal felaketler ve insan eylemiyle oluşan felaketler arasındaki ayrım her zaman net ve kategorik olmayabilir (Belter ve Shannon, 1993). Örneğin, deprem felaketinden dolayı yıkılan bir bina, depremin doğal afet olarak değerlendirilebilecek tüm özelliklere sahip olmasına karşın, binanın mevzuat ve yasalara uygun olarak inşa edilmemesi, yapım ve tasarımındaki eksiklikler ve denetimlerinin yapılmaması şeklinde insan hatasına bağlı olabilir. Her iki durumda da hayatta kalanların felakete verdiği tepkiler birbirinden farklıdır. İnsan eylemiyle oluşan felaketlerde tamamen doğal oluşan felakete göre sürecin belirsizliği, sorumluların bulunamayışı, yanıtların gecikmesi, travmatik stresin ve duyguların içsel ya da dışsal yoğun bir şekilde yaşanmasına sebep olabilir.

1.2. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri

6 Şubat 2023 tarihinde 9.1 milyondan daha fazla kişinin etkilendiği, yaklaşık olarak 51 bin kişinin hayatını kaybettiği, 3 milyondan fazla kişinin yaşadığı yerden

ayrılmak zorunda kaldığı Türkiye tarihinin en yıkıcı felaketi meydana geldi (WHO, 2023). Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa'nın da içinde bulunduğu toplam 11 il bu depremlerden etkilendi. Merkez üsleri Kahramanmaraş iline bağlı Pazarcık ve Elbistan olan depremlerin büyüklükleri Mw: 7.7 ve Mw: 7.6 olarak ölçülmüştür (AFAD, 2023). Deprem sonrasında 35.355 bina tamamen yıkılmış, 179.786 bina ise ağır hasar görmüştür (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023).

6 Şubat 2023'teki Kahramanmaraş depremlerinin etkileri ve sonuçları sadece sayısal verilerle ifade edilemeyecek kadar büyüktür. Yolların hasar görmesi, iletişim ağında kesintiler, kış koşullarının zorluğu ve geniş çaplı yıkım alanı, arama kurtarma ve yardım çalışmalarını zorlaştırdı (Güler Aksu ve İmrek, 2023). Bu zorlukları sadece doğal bir felakete bağlamak mümkün müdür? Tüm bunlar göz önüne alındığında, insanlar sadece fiziksel etkilerden değil, aynı zamanda psikolojik olarak da etkilenmektedirler. Sevdiklerinin enkaz altında kaldığını düşünmek zorunda kalanlar, ebeveynlerini kaybetmiş çocuklar, kayıp insanlar, barınacak yer bulamama ve temel ihtiyaçların karşılanmaması gibi birçok durum, felaketin psikolojik boyutunun ne kadar derin olduğunu göstermektedir. Bir felaketin olumsuz psikolojik etkilerini azaltmak için neler yapılabilir? Özellikle ebeveynler ve çocukları için neler düşünülebilir? Bu çalışma, deprem sonrası travmatik stres, duygu düzenlemesi ve annelerin kapsayıcılığı gibi konuları inceleyerek, annelerin ve çocukların psikolojik durumlarını ele almaktadır. Bu çalışma, anneler ve çocuklarının deprem sonrası travmatik stresi, duygu düzenlemesi ve bu süreçte annelerin kapsayıcılıklarını incelemektedir.

1.3. Felaketlerin Psikolojik Etkileri

Felaketlerin etkisi aniden ve derinden olmakla birlikte fiziksel, psikolojik ve hayatta kalma üzerine birbirinden farklı sonuçları ortaya çıkarabilir (Raphael ve Maguire, 2009). Felaketlerden sonra hayatta kalanlar sadece fiziksel yaralanmalar veya ekonomik problemler yaşamazlar (Jang ve ark., 2020). Aynı zamanda TSSB, anksiyete bozuklukları, depresyon, uyku bozuklukları ve madde bağımlılıkları ile de mücadele ederler (Adams ve Adams, 1984; Başoğlu ve ark., 2001; Chen ve ark., 2007; Jang ve ark., 2020; McLaughlin ve ark., 2010; Wu ve ark., 2014). TSSB, felaketler sonrasında en yaygın deneyimlenen bozukluk olarak karşılaşılmaktadır (Dai ve ark., 2016; Garrison ve ark., 1995). Felaket sonrası yaşanan psikolojik bozuklukların ana sebebi sadece felakete

maruz kalmak değil, felaketten sonra ortaya çıkan zorluklar olarak da düşünülmektedir. Felaket sonrası geçici konutta yaşamak (DeSalvo ve ark., 2007; Wu ve ark., 2014), sosyal destek azlığı ve psikolojik destek kaynaklarına sınırlı erişim (Norris ve ark., 2002) gibi problemler hayatta kalanların psikolojik durumlarını olumsuz yönde etkilemektedir.

1.3.1. Felakete Maruz Kalan Yetişkin ve Ebeveynde Travma Sonrası Stres

DSM-5 TR'ye (APA, 2022) göre travma sonrası stres; bireyin travmaya maruz kalınan olayın meydana geliş şekli, yeniden yaşantılama, kaçınma, bilişlerde ve uygun durumda olumsuz değişiklikler ve aşırı uyarılmışlık olarak tanımlamaktadır. Buna ek olarak herkes felaketlerin etkilerine aynı travmatik yanıtları vermez. Cinsiyet, yaş, eğitim durumu, işsizlik, felaket sonrası gelen maddi yardımlar, felakette kaybedilen ilişkiler, mülklerin kaybı, algılanan yaşam tehdidi, psikiyatrik geçmiş, sosyal destek ve önceden bir travmatik deneyime maruz kalmak gibi birçok faktör felaketlerden sonra travma sonrası stres düzeyi ile ilişkilidir (Brewin ve ark., 2000).

Çeşitli çalışmalar felaketlerden sonra travma sonrası stres düzeyini incelemiştir (Altındağ ve ark., 2005; Arnberg ve ark., 2013; Guo ve ark., 2014). Deprem sonrası travma sonrası stres düzeyini inceleyen birbirinden farklı çalışmalar farklı düzeyler bulgulanmıştır. Ermenistan depremini inceleyen iki araştırmada sırasıyla depremden sonraki 1,5 yıl ve 4,5 yıldaki travma sonrası stres oranı %87 ve %73 olarak bulunmuştur (Goenjian ve ark., 1994; Goenjian ve ark., 2000). Gölcük depreminde hayatta kalanlar ile yapılan bir çalışmada, depremden bir yıl sonra hayatta kalanların travma sonrası stres düzeyi %43 olarak bulgulanmıştır (Başoğlu ve ark., 2001). Norris ve arkadaşlarına göre (2002) gelişmekte olan ülkelerdeki travma sonrası stres düzeylerinin daha yüksek olarak bulunması, bu ülkelerde yıkıcılığın daha şiddetli olması ve sınırlı kaynakla sürecin yönetilmeye çalışılması olarak yorumlanmıştır. Aynı zamanda birbirlerinden farklı bulgularan travma sonrası stres düzeyleri hayatta kalanların algıladıkları yaşam tehdidi ile ilgili de olabilmektedir. 1999 Marmara depreminde hayatta kalanların travma sonrası stres düzeyini; algılanan yaşam tehdidinin, travmatik olayın (enkaz altında kalma ya da sıkışma gibi) nesnel özelliklerinden daha güçlü yordadığı bulunmuştur (Tural ve ark., 2004). Bunun yanı sıra, Altındağ ve arkadaşlarına göre (2005) felakete yönelik deneyimler, geçen zaman, maruz kalınan durumların türleri ve araştırmaların yöntem farklılıkları travma sonrası stres düzeyleri hakkında çıkarım yapabilmeyi zorlaştırmaktadır. “Stres kırılganlığı” hipotezi, travma sonrası stres geliştirme riskini

hayatta kalanın kendi geçmişi, psikolojik durumu ve travmanın şiddetine bağlı olarak değişebildiğini ifade eder (Kılıç ve ark., 2003). Bu hipoteze göre, her bireyin her travmatik deneyime aynı tepkiyi vermediği, travma öncesinin, travma anının ve travma sonrasında gelişen durumlar kişinin travmaya verdiği yanıtı etkiler (Elwood ve ark., 2009).

Travma sonrası stres düzeyini etkileyen faktörlerden birisi de felaketlerden sonra yakınların kaybıdır. Lima ve arkadaşlarına göre (1989), felaketlerden sonra hayatta kalanların maruz kaldığı kayıp o kadar fazladır ki bireyler kendi yakın ilişkilerindeki kişilerin kayıplarına odaklanamazlar. Yapılan araştırmalar yakın kaybı ile travmatik stresin ilişkisinde farklı bulgular ortaya koymaktadır. Depremde, hayatta kalanların yakın ilişkide oldukları tanıdıklarını kaybetmeleri ve bu sürece tanık olma durumu travma sonrası stres düzeyini artırmaktadır (Goenjian ve ark., 1994; Lai ve ark., 2004). Bu durum hayatta kalanlar felaket sonrasında sosyal desteğin kaybı olarak da düşünülebilir. İnsanlar zor bir durumla karşılaştıklarında yanlarında sevdiklerini ya da ilişkilerini ararlar. Bir felakette ilişkileri kaybetmek aynı zamanda baş etme mekanizmasının da kaybı olarak düşünülebilir. Bu durum hayatta kalanların hem kayıplarına yönelik bir yas yaşama durumunu hem de felaketin getirdiği zorluklara karşı yalnız kalmayı gerektirebilir. Hayatta kalanlar bir yandan yakınları ya da akrabalarının sosyal destek kayıpları ile baş ederken aynı zamanda felaket sonrası gelen devlet bazlı yardım, sivil toplum kuruluşlarından gelen destekler, sosyal ve sağlık hizmetlerinden gelen destekler felaketin getirdiği hasarın psikolojik etkilerini azaltabilir (Altındağ ve ark., 2005).

Ebeveynler ve özellikle anneler felaketlerde duygusal olarak hassas nüfus olarak tanımlanmıştır (Bonanno ve ark., 2010; Norris ve ark., 2002). Bireysel bazda düşünülen travma sonrası stres yordayıcıları ebeveynleri de etkilemektedir. Felaketler ebeveynlerin duygu düzenleme becerilerini, ebeveynlik becerilerini, depresyon ve anksiyete düzeylerini etkilemektedir. Ebeveynin eğitim seviyesinin düşük olması travma sonrası stresten daha fazla etkilenebileceğini göstermektedir (Jang ve ark., 2020). Travma sonrası stresin varlığı ebeveynin işlevselliğini ve ebeveynlik becerilerini etkilemektedir (Appleyard ve Osofsky, 2003). Banyard ve arkadaşlarına göre (2003), farklı zamanlarda farklı tipte travmaya maruz kalan ebeveynlerin, ebeveynlik tatminlerinde azalma, bakım vermede ihmaller, çocuklara karşı fiziksel ceza ya da şiddet kullanımı ve daha fazla sosyal hizmetlerin koruma birimlerine başvuru ile ilişkili olduğu ifade edilmektedir. Benzer bir bulgu Cohen ve arkadaşlarının (2008) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada annelerin

kümülatif anne travması, TSSB ve ebeveynlik davranışları incelenmiştir. Araştırma yüksek düzeyde travmaya maruz kalmanın daha olumsuz ebeveynlik davranışları ile ilişkili olduğu ve ebeveynlik sonuçlarının önemli bir belirleyicisi olduğunu varsayılmaktadır. Araştırmanın bulgularına göre, travmaya maruz kalma ile ebeveynlik zorlukları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Düşük sosyoekonomik düzey felaket sonrasında ebeveynlerin travma sonrası stres düzeyini artıran faktörlerden birisidir (Rhodes ve ark., 2010). Düşük sosyoekonomik düzey, felaketin sebep olduğu birçok kayıp ile birlikte sürecin belirsizliği, hayatta kalan annelerin daha fazla etkilenmesine yol açabilir. Aynı zamanda düşük sosyoekonomik düzey travma sonrası stres, depresif belirtiler ve sağlık riski (örneğin; yoğun sigara tüketimi, hareketsizlik, uyku problemleri gibi) davranışlarıyla da ilişkili bulunmuştur (La Greca ve ark., 2022). Felaketten sonra hayatta kalan ebeveynin eş kaybı yaşaması, yas sürecine ek olarak finansal baskılar ve barınma problemleri gibi felaketin sebep olduğu zorluklar travmatik stres ile ilişkili görülmüştür (Kalantari ve Vostanis, 2010).

Ebeveynlerin travma sonrası stresleri ve ebeveynlik becerileri üzerine yapılan bir meta analiz çalışmasında, travma sonrası stres düzeyi yüksek olan ebeveynlerin aşırı koruyucu, müdahaleci, çocuklarını daha olumsuz algıladıkları ve duygusal olarak daha az erişilebilir olduğu görülmüştür (Van Ee ve ark., 2015). Bunlarla birlikte travmatik stresi yüksek olan ebeveynlerin ebeveynlik stresinin de yüksek olabileceği, ebeveyn-çocuk ilişkisinin uyumlanmasında problemler olabileceğini de göstermektedir (Samuelson ve ark., 2017).

1.3.2. Felakete Maruz Kalan Yetişkin ve Ebeveynde Duygu Düzenleme

Duygular, insan hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda durumlara göre nasıl hissettiğimiz ve bu duygulara ne gibi yanıtlar verdiğimiz de ifade eder. Duygular, içsel durumlarımız ve başkaları ile olan ilişkimizi kapsayan bir iletişim aracıdır (Denollet ve ark., 2008). Bunun yanı sıra duygular bir uyum süreci olarak bakıldığında fizyolojik, çevresel ve psikolojik uyarıcılara karşı kendisini gösterir. Duygu düzenleme, duygunun yoğunluğunu ve ne kadar sürdüğünü takip etmek, değerlendirmek ve değiştirmeyi kapsayan içsel ve dışsal süreçleri ifade eder (Thompson, 1991). Duyguların işlevsel bir şekilde düzenlenebilmesi bireyin sosyal çevresi ile daha olumlu sonuçlar elde edebilmesini ve iletişimini devam ettirebilmesini sağlar (Denollet ve ark., 2008). Gross ve Thompson'un (2007) modeli, duyguların nasıl oluştuğu ve duygu düzenlemeyi

anlamaya yönelik dört aşamadan oluşur: ilk olarak “durum değerlendirmesi” birey çevreden gelen uyarıları algılar ve kendi ihtiyaçlarına göre bir değerlendirme yapar; ikinci olarak “duygusal tepki” değerlendirmenin sonucu olarak bir tepki oluşur ve öznel süreçleri içerir; üçüncü olarak “duygu düzenlemesi” duygu tepkisi oluşuktan sonra birey birbirinden farklı duygu düzenleme yöntemleri kullanır; son olarak “duyguyu ifade etme”; birey duygularını çeşitli yollar ile (davranışsal, mimik gibi) dışa vurur. John ve Gross’a göre (2004) insanlar duygu düzenlemeyi iki farklı şekilde yapar: yeniden değerlendirme ve bastırma. Yeniden değerlendirme; bireyin duygu uyandırıcı bir olayla karşılaştığında düşünce biçimini değiştirerek duygu etkisini azaltmayı ifade ederken, bastırma ise duygu ortaya çıkmışken duyguyu engellemeyi içerir. Bireyin duygu regülasyonunda yeniden değerlendirmeyi kullanması uzun vadede daha sağlıklı bir duygu durum, işlevselliğin artması ile sonuçlanırken; bastırmayı kullanmak artan stres ve negatif duygu durumuyla ilişkilendirilmiştir (John ve Gross, 2004).

Dix’in (1991) ebeveynlik modeline göre, duygu düzenlemeyi merkeze alarak ebeveynin yetkinliğini açıklar: Bu modele göre, çocukların davranışları ve ebeveynlerin davranışları çevresel faktörler ile birlikte etkilenir. Bu durumunda ebeveynin, ebeveynlik davranışlarına yansiyabilir. Ebeveyni etkileyen durumlar, ebeveyn için önemli olan amaçlar (hem ebeveynliğine dair hem de ebeveynlik rolü ile ilgili olmayan kişisel durumlar), değerler (kültürel ya da çocukların nasıl davranacağına dair), geleceğe dair planlar ve endişeleri (çocuk ile kurulan empatik bir endişe) içerir (Dix, 1991). Modele göre, ebeveynin zor bir süreç içerisinde kendi duygu durumunu yönetmekte zorlanması ve çocuktan aldığı uyarılar ile birlikte, ebeveynlik stratejilerini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilir.

Felaketler, travmatik deneyime maruz kalan ebeveynlerin duygu düzenleme becerilerini etkileyebilir. Travmatik deneyim ve sonrasında meydana gelen zorluklar annelerin kendilerini rahatlatma ve regülasyon sağlama becerilerini bozar (Pat-Horenczyk ve ark., 2015), annenin çocuğundaki sinyalleri algılayıp düzenleyebilmesini zorlaştırabilir (Samuelson ve ark., 2017) ve travmanın maruz bıraktığı psikolojik, duygusal ya da davranışsal etkilerden sürekli bir kaçınma ile kendini gösterebilir (Foa ve Rothbaum, 2001). Ayrıca, işlevsel olmayan duygu düzenleme, travmatik stresi yüksek olan hayatta kalanın davranışsal kaçınmalarını artırabilir (Gratz ve Chapman, 2007). Bütün bunlar birlikte düşünüldüğünde, travma sonrası stres yaşayan ebeveynlerin çocuklarına bakım verebilmek için yoğun duygusal uyarılmayı tolere edebilme ve

yönetebilme konusunda zorluk yaşayabilirler (Kumar ve ark., 2020). Literatür incelendiğinde, bazı çalışmalar travma sonrası stres düzeyi yüksek bireylerin ilişkilerine karşı daha olumsuz ve fiziksel olarak sert davranabildiklerini göstermektedir (Byrne ve Riggs, 1996). Ebeveynin travma sonrası stres düzeyi ve çocuklardaki anksiyete ve depresyon ile ebeveynin çocuklara karşı fiziksel saldırganlığının araştırıldığı bir çalışmada, ebeveynin travma sonrası stres düzeyindeki artış çocuklarına karşı agresif davranış gösterme ile ilişkili olduğu bulgulanmıştır (Leen-Feldner ve ark., 2011). Yapılan başka bir çalışmada ise, travma sonrası stres düzeyi daha yüksek olan annelerin, işlevsiz duygu düzenleme ve daha az destekleyici ebeveynlik davranışları ile ilişkisinin olduğu bulgulanmıştır (Gurtovenko ve Katz, 2020).

1.3.3. Felakete Maruz Kalan Çocuk ve Ergende Travma Sonrası Stres

Felaketler çocuklar için, örneğin fiziksel (yetersiz beslenme, güvenli yer, yerinden edilme, yaralanma), akademik (okula devam edememe), psikolojik (bağlanma, kayıplar, güven) gelişim gibi birçok farklı noktadan etkiler (La Greca ve ark., 2002). Bu noktalar felaketlerden öncede var olabilir ve felaketlerin sonuçları ile birleştğinde çocuğun gelişim süreçlerini olumsuz etkiler (Dawson ve ark., 2014). Bunlara ek olarak çocuğun ailesinin felakete yönelik algısı, çocuğun felaketin travmatik etkilerine maruz kalma düzeyi (Newman, 1976), yaşam tehdidi (Green ve ark., 1991), kayıplar (ilişkiler, değerler veya aile üyelerinin ölümü gibi) (Lonigan ve ark., 1991; Pfefferbaum ve ark., 2006) gibi durumların felaket sonrasında deneyimlenmesi psikolojik problemlerle ilişkilendirilmiştir. Çocukların yaşları fark etmeksizin, çocukların felaketi ve sonuçlarını anlayabilmeleri ahlaki gelişim, bilişsel gelişim, inanç sistemleri tarafından oldukça karmaşık bir hale gelebilir (Belter and Shannon, 1993). Bu durum bazı çocukları felaketlerin nedenleri hakkında düşünmeye itebilir. Bazı çocuklar felaketin sorumlusu olarak kendini görme eğiliminde olup içselleştirme yaparlar, bazı çocuklar ise sorumluların dışarıdan olduğuna yönelik dışsallaştırma yapmaya daha yatkındırlar (Belter ve Shannon, 1993).

Çocukların afetin etkilerinden korunmalarını sağlayan birkaç etmen bulunmaktadır. Bunlar çocuğun kendi bireysel özellikleri, çevresel etmenler ve afete maruz kalma biçimleri şeklinde ifade edilebilir (Danışman ve Okan, 2017). Çevresel etmenlerden aile faktörü bu süreçte önemlidir. Ebeveyn-çocuk ilişkisi bağlamında çocuğun travmaya verdiği yanıt değişebilmektedir. Ebeveynin çocuğa olan yakınlığı,

bakımdaki tutarlılığı ve sıcaklığı çocuğun afete yönelik deneyimlerini etkilemektedir (Scheeringa ve Zeanah, 2008). Yapılan bir çalışmada Katrina kasırgasını yaşamış ve TSSB semptomları gösteren bakım verenler ile hiç TSSB semptomları göstermeyen bakıcıların çocuklar üzerindeki etkileri farklı bulgulanmıştır. Araştırmaya göre travma sonrası stres semptomları olan bakıcıların bakım verme becerilerinin azalması ve çocukların içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerinin birbiriyle pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Başka bir çalışmada ise, 2015 Nepal depreminden sonra 24 ay boyunca mülteci kamplarında yaşayan 200 çift Nepalli ebeveyn ve çocuktan (6-17 yaş arası) oluşan örneklem grubuyla yapılmıştır (Jang ve ark., 2020). Araştırma, depremten sonra ebeveynlerin TSSB'sinin ve içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarının; çocuklarının TSSB'sinin ve içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarının ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonuçları ebeveynlerin içselleştirme ve dışsallaştırma sorunları ile çocukların ebeveynleri tarafından bildirilen TSSB belirtileri arasında güçlü bir pozitif korelasyon bulmuştur. Ayrıca ebeveynlerin içselleştirme sorunları ile çocukların içselleştirme sorunları arasında ve ebeveynlerin dışsallaştırma sorunları ile çocukların dışsallaştırma sorunları arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki bulgulanmıştır. Bir başka bulgu ise, eğitim seviyesi düşük olan ebeveynlerin çocuklarının TSSB düzeylerini nasıl değerlendirdikleriyle ilişkili olduğu gözlenmiştir. İçselleştirme sorunları yüksek olan ve eğitim düzeyi düşük olan ebeveynler çocuklarının TSSB düzeylerini anlamakta zorlandıkları görülmüştür. Ebeveynlerin TSSB düzeyi ne kadar yüksekse çocukların içselleştirmeleri bir o kadar yüksek olmaktadır. Ayrıca ebeveynlerin TSSB skorları ve dışavurum sorun skorları ne kadar yüksek ise çocukların dışavurum sorunlarının yüksek olduğu bulunmuştur (Jang ve ark., 2020).

2003 İran depreminde ebeveynlerini (en az birini) kaybeden çocukların, ebeveynlerini kaybetmeyen çocuklar ile davranışsal ve duygusal sorunlarının oranlarını ve hayatta kalan ebeveynlerin psikopatolojisi ile çocuklarının duygusal ve davranışsal sorunları arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışma yapılmıştır (Kalantari ve Vostanis, 2010). Bulgulara göre, ebeveynlerinden biri hayatta kalan çocukların yas sürecinin uzaması ve duygusal/davranışsal problemlerinin yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmacılar bu bulguyu, hayatta kalan ebeveynin eş kaybının ortaya çıkardığı yoğun üzüntüden dolayı, çocuklarının yaşadığı duygusal sıkıntıyı fark etmemesiyle açıklanabileceğini belirtmişlerdir. Araştırma, ebeveynin ve çocuğun psikopatolojilerinin arasındaki ilişkiyi bu çalışmada da bulgulandığını semptomların yıllarca devam edebileceğini göstermektedir. Bunlara ek olarak, hayatta kalan ebeveynin yas sürecine ek

olarak, mali baskılar ve barınma problemleri gibi durumlarda ek stresler de üstlendiği ve bu süreçte çocuklar üzerindeki olumsuz duygusal ve davranışsal problemlerin arttığı bulgulanmıştır.

Kronenberg ve arkadaşları (2010)'nın yaptığı bir çalışmada Katrina kasırgasının ardından 9-18 yaş arasındaki travma semptomları, travma sonrası iyileşmeleri ve yaşam streslerini araştırmaktadır. Yaşları daha küçük olan çocukların büyüklere göre kendi baş etme mekanizmaları yeterli olmadığı için travma semptomlarını daha çok sergilediği bulgulanmıştır. Küçük çocukların evlerindeki ya da çevrelerindeki sürekli ortaya çıkan aksaklıklardan dolayı bakım verenlerin yeterli ilgilenemediği ve bundan dolayı destek sistemlerine ulaşmakta zorluk yaşadıkları düşünülmektedir. Küçük çocukların sınırlı sosyal destekleri felaket sonrası olumlu iyileşme için risk oluşturmaktadır. Ayrıca aileleriyle ilgili endişeleri olan çocukların felaketten sonraki 3 yıldan sonra da psikolojik semptomlar gösterdikleri gözlenmiştir.

Başka bir araştırma ise Katrina kasırgasına maruz kalan anneler ve çocukları ile yapılmıştır (Spell ve ark., 2008). Çalışma felaketten sonraki 3-7 aylar süresince yapılmıştır. Araştırma, ergenlerin psikolojik sonuçları arasındaki ilişkide annenin psikolojik sağlığının düzenleyici rolünü incelemektedir. Araştırmaya katılan anneler felaket sonrası çocuklarında içselleştirme ve dışsallaştırma sorunları olduğunu belirtmişlerdir. Düşük gelirli ailelerden gelen çocuklar daha fazla psikolojik belirti gösterdiği raporlanmıştır. Anneler tarafından bildirilen dışsallaştırma belirtileri üzerinde çocuğun yaşının etkisi olduğu gözlemlenmiş bu da yaşı büyük olan çocukların anneleri daha yüksek düzeyde dışsallaştırma semptomları gösterdiği görülmüştür. Annedenin TSSB düzeyindeki yüksek değerler çocukların içselleştirme problemleri ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Cohen ve arkadaşları (2008)'nin yürüttüğü çalışmada ise annelerin kümülatif anne travması, TSSB ve ebeveynlik davranışları incelenmiştir. Araştırma yüksek düzeyde travmaya maruz kalmanın daha olumsuz ebeveynlik davranışları ile ilişkili olduğu ve ebeveynlik sonuçlarının önemli bir belirleyicisi olduğunu varsaymaktadır. Araştırmanın bulgularına göre, travmaya maruz kalma ile ebeveynlik zorlukları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Travmaya maruz kalmanın ebeveynlik davranışlarından fiziksel ceza, ihmalkâr davranışlar ve devlet tarafından koruyucu hizmet birimleri ile ilişkinin artışında doğrudan etkilendiği bulgulanmıştır.

Diğer bir çalışmada ise annenin duyarlı ebeveynlik davranışlarının ve annenin TSSB semptomlarının küçük çocukların depresyon, anksiyete, yıkıcı davranışları ve stresle ilişkili davranışlarına yönelik bir tampon olarak araştırılmasına odaklanılmıştır (Greene ve ark., 2020). Travmaya maruz kalan anneler ve çocukları üzerinde çalışılmıştır. Duyarlı ebeveynliğin düşük olduğu durumlarda annenin TSSB semptomları ile çocuğun psikolojik sonuç çıktıları arasında bir ilişki bulgulanmıştır. Bu durumda çocuklarda depresyon, anksiyete, yıkıcı davranış ve stresle ilişkili semptomlar yüksek olarak bulgulanmıştır. Araştırmanın bir diğer çıktısı ise duygu düzenlemedir. Annenin duygu düzenleme becerisinin yüksek olması TSSB semptomlarına dayanıklılık sağlamaktadır. Anne TSSB semptomları ile mücadele ederken çocuğuna yönelik sıcaklık ve çocuğun semptomlarına karşılık verme becerisi, küçük çocuklar için koruyucu bir faktör olarak ele alınabilir. Çalışmada duyarlı ebeveynliğin çocukların depresyonu üzerinde doğrudan pozitif bir ilişkisi bulunmaktadır. Duygusal açıdan duyarlı bir anneye sahip olmak çalışmadaki tüm çocuklara fayda sağladığı gözlenmiştir.

Annenin post travmatik stresi ve duygusal uygunluğunun araştırıldığı bir çalışmada travmaya maruz kalan anneler ve çocukları ile birlikte gerçekleştirilmiştir (Samuelson ve ark., 2017). Araştırma, ebeveynlik stresinin ve annenin duygusal erişilebilirliğinin, annenin TSSB'si ile çocukların işlevselliği arasındaki ilişkiler arasındaki dolaylı bir etkinin olacağı varsayılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, annelerin TSSB düzeyi daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi ve daha zayıf çocuk çıktıları ile ilişkilidir. Ayrıca ebeveynlik stresi annenin TSSB düzeyi ve çocuktaki çıktılar arasında aracılık yaptığı bulgulanmıştır. Ebeveynlik stresinin annelerin TSSB ile içselleştirme ve dışsallaştırma davranışları ve duygu düzenleme davranışları ile dolaylı bir ilişkide olduğu görülmüştür. Annenin TSSB düzeyi çocukların duygu düzenlemesinde etkilidir. TSSB semptomlarının (duygusal uyuşukluk veya kopukluk gibi) bir annenin çocuğunun ihtiyaçlarına uyum sağlama yeteneğini ve duyguları kendini yatıştırma ve düzenleme konusunda modelleme yeteneğini etkilediğini gösterecektir ki bu da bir çocuğun kendi duygu düzenlemesini etkiler. Diğer taraftan bu çalışmada ebeveynlik stresinin bu ikisi arasında aracılık ettiği bulgulanmıştır.

Lowe ve arkadaşları (2013)'nın gerçekleştirdiği çalışmada ise Katrina kasırgasını yaşamış olan düşük gelirli annelerin ilkokul çağındaki çocuklarının (5-10 yaş) psikolojik etkisini keşfetmektir. Çalışma felaketin maruz kaldığı bölgedeki okullarda gerçekleştirilmiştir. Felaket öncesinde aynı katılımcılar ile felaket değişkeninin dahil

olmadığı şekilde araştırma planlanmıştır. Ancak felaket sonrasında çalışmayı değiştirerek 3 yıllık verilerin sağlandığı bir çalışma olmuştur. Araştırmanın bulgularına göre annenin artmış psikolojik sorunları çocukların içselleştirme ve dışsallaştırma semptomlarıyla ilişkilidir. Annelerin artan psikolojik sıkıntıları felaketten sonraki süreçlerin zorluğu ile birlikte annelerin zorluklarla başa çıkma becerilerini engellemiş ve anne-çocuk ilişkileri bozulduğu düşünülmüştür. Bulgularda görülen ilişkiler sonucunda ek olarak, çocukların annelerinin sıkıntılarına duyarlı hale gelmeleri nedeniyle duygusal ve davranışsal sorunların arttığı şeklinde yorumlanmıştır. Araştırmacılar, felaket öncesindeki değişkenlerin kontrol edilmesi ile felaketin ardından annenin psikolojik sağlığındaki değişikliklerle ve bu değişikliklerin çocukların içselleştirme ve dışsallaştırma davranışlarına dair içgörü sağlayabildiklerini aktarmışlardır (Lowe ve ark., 2013).

1.3.4. Felakete Maruz Kalan Çocuk ve Ergende Duygu Düzenleme

Duygu düzenleme, bireyin duygusal tepkilerini, yoğunluk ve zamana göre değerlendiren içsel ve dışsal kaynaklar olarak tanımlanır (Thompson, 2011). Ayrıca duygu düzenleme uyaranlara karşı esnek olabilmeyi, sosyal olarak uyumlu olabilmeyi, beklenmeyen bir duruma karşı izin verici ya da erteleyebilmeyi de içermektedir (Cole ve ark., 1994). Duygu düzenleme hem bireysel hem de çevresel etkenlere dayanır. Thompson'a göre (2011) bireyin kendi çabaları ve ötekilerin düzenleyici etkilerinden kaynaklanır. Ebeveynler, çocuklarının yaşamlarının ilk birkaç yılında çocuklarının duygu düzenleme becerilerine katkı sağlarlar. Bu durum çocukların baş edebilecekleri stres düzeyinin üstünde bir durum ile karşılaştıklarında ebeveynlerin yatıştırıcı destek sağlama davranışlarını içerir. Duygu düzenleme için dışarıdan destek almak yalnızca direkt bir etkiden ziyade aynı zamanda sosyal kolaylaştırmanın bireyin kendi düzenleme becerilerini etkileyebileceği yönünde de önemlidir (Thompson, 2011).

Çalışmalar ebeveynin kendi duygu düzenlemesindeki başarısızlıkların çocuklarının da benzer durumla karşılaşabileceğinin yüksek olduğunu bulmuştur (Aldao ve ark., 2010; Brennan ve ark., 2002; Han ve Shaffer, 2013). Çocukların duygu düzenleme becerilerinin öğrenildiği ve geliştiği temel ortam ailedir (Gülseven ve ark., 2018). Özellikle ebeveynin çocuğa gösterdiği sıcaklık ve destek mekanizmaları çocuğun duygu düzenlemesinin ana işlevidir (Cole ve ark., 1994). Felaketler bağlamında düşünüldüğünde, deprem sonrasında ortaya çıkan barınma, beslenme, güvenlik gibi fiziksel sorunlarla birlikte depremden dolayı ortaya çıkan stres, korku ve kaygı gibi

psikolojik etkenlerin birleşmesi ebeveynin bütün bunlarla baş etmesini zorlaştırabilir ve dolayısıyla çocuğun deneyimlediği psikolojik süreçleri fark etmek de zorlanabilir. Bütün bunlarla birlikte ebeveynin artan yükü ve baş edebilmesi için tükenen kaynakları, kendisi ve çocuğu için uygun yanıtlar geliştirebilmesini zorlaştırır (Muraven ve Baumeister, 2000). Han ve arkadaşlarının (2016) yaptığı bir çalışmaya göre, çocukların duygu düzenlemesinde ebeveynin kendi işlevsel duygu düzenlemesinin olması koruyucu bir faktör olarak bulgulanmıştır. Bu çalışmaya göre çocuklarda bulgularan ayrılık anksiyetesi puanlarının yüksek olması ebeveynin duygu düzensizliği ve içselleştirme problemleri ile ilişkili olduğu görülmüştür (Han ve ark., 2016).

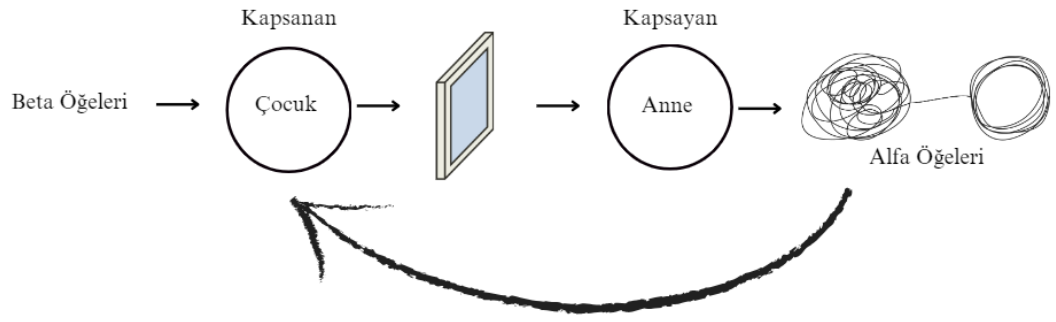
Çocukların duygu düzenleme becerilerini olumlu yönde etkileyen bir diğer faktör ise ebeveynin duygusal rehberliği ya da duygusal koçluğudur. Duygusal koçluk ya da duygusal rehberlik kavramı, Gottman ve arkadaşları (1996) tarafından geliştirilmiş olup, ebeveynin çocuğun duygularını aktif olarak dinleyebilmesi, kabul edebilmesi, çocuğun kendi duygularını anlayıp fark edebilmesine yardımcı olma ve ortaya çıkan duygu ile baş edebilmesine sözel ifadelerle yardımcı olmasını ifade eder (Dunsmore ve ark., 2013). Ebeveynin çocuğunun duygularını anlayabilmesi, dinleyebilmesi, çocuktan aldığı çıktıları yorumlayıp tekrardan sözel olarak ifade edebilmesi, çocukların olumlu sosyal davranışları, daha az içselleştirme ve dışsallaştırma sorunları ile ilişkili olduğu görülmüştür (Katz ve Gottman., 1997).

Çocukların duygu düzenleme becerilerinin geliştiği bir diğer etken ise akranlarıyla ilişkileridir. Çocuklar akranlarının duygu düzenlemelerini izler, referans alır, yakın ilişkiler kurarlar (Denham., 2006) ve ilerleyen süreçte birden fazla duygunun ortaya çıkması ile ilgili süreci yönetebilmelerini sağlayan işlevsel davranışlar geliştirmelerine yardımcı olur (Denham., 1998). Bu bağlamda özellikle felaketler sonrasında çocukların akranlarıyla ilişkilerinin devam etmesi çok önemlidir. Okullar bu sürecin en ulaşılabilir ve etkili kolaylaştırıcıları olabilir. Çocuklar deprem dolayısıyla yaşadıkları korkuları ve kaygıları akranlarıyla paylaşabilir, yeni baş etme yolları öğrenebilir, farkındalık sağlayabilir ve daha işlevsel duygu düzenleme yolları geliştirebilir.

1.4. Kapsayıcılık İşlevi

Kapsayıcılık işlevi Psikanalist Wilfred Bion tarafından geliştirilmiş olup anne ve bebek arasındaki ilişkiyi dinamik bir şekilde ele alır. Bion'un kuramı (1962), derin bir anlama ve esnekliğe sahiptir (Fraley, 2007). Bion'a göre (1962), bebek baş edemeyeceği

birçok uyarana maruz kalır. Bu uyarılara “Beta (β) öğeleri” tanımlamasını yapar. Beta öğeler kendi içinde içsel ve dışsal olarak ikiye ayrılır. İçsel uyarılara (açlık, susuzluk vb.) ve dışsal uyarılara (ortamın fiziki halleri, ısı, ışık, koku, ses vb.) maruz kalır (Zabcı ve Erol, 2021). Beta öğelerinin bebekte ortaya çıkardığı sıkıntı ve bunalım bebek tarafında anneye yansıtılır. Anne yansıtılan uyarıları alır, hafifletir, düşlemleri aracılığıyla ve tekrardan yorumlayarak yönetilebilir bir biçimde bebeğine geri verir (Fraley, 2007). Bu kısım “alfa (α) öğeleri”ni ifade eder. Annenin düşleme becerisi, bebeğin annenin zihninde yer edinebiliyor oluşu, annenin bebeğini bilebilmesi, anlayabilmesi, tahmin edebiliyor oluşu ile ilişkilidir (Padar, 2011). Bu huzursuzluk anne tarafından iyiye dönüştürüldüğünde yani bebek sakinleştirildiğinde bebek kapsanır, anne ise kapsayıcı olur (Zabcı ve Erol, 2021). Anne, çocuğundan gelen bu beta öğelerine karşı kendisinde ortaya çıkan zorlukları baskılayan ya da göz ardı eden değil, alfa öğelerine dönüştürebilmek için tahammül eden bir noktada olması gerekmektedir (Halifeoğlu, 2022). Bu süreç tekrarlandıkça, bebek düşünce sisteminin inşasını oluşturabilir: baş edilemez ve tahammül edilemez duygusal durumlar baş edilebilir ve anamladırılabilir hale gelir (Fraley, 2007). Eğer alfa işlevi işlevsiz kalırsa, yani bebeğin annesine projekte ettiği süreçler anne tarafından kapsanamaz ise bu duygular bebekte hüsrana yol açar (Padar, 2011). Bion (1962) bu durumu “isimsiz dehşet” olarak tanımlar. Bion’a göre (1962) kapsayıcı yani anne ya da bakım veren esnek olmalı, önceden olan deneyimlerini yeni bir forma getirebilmeli, bir yapboz gibi parçaları sıraya dizebilmeli ve bir araya getirebilmeli, bütün bu süreçleri yeniden formüle edebilmelidir. Ek olarak bebeğin kapsanabilmesi, bebeğin bu deneyim ile öğrenebilmesini, başarısızlıklarını bilebilmesini, narsistik yaralanmayı, karşılaşılmak istenmeyen parçaları bütünleştirebilmesini sağlar (Fraley, 2007). Bebek kapsanabildiği süreç boyunca bu kapsayıcı işlevi içselleştirir ve kendi başına düşünebilme becerisini elde eder ve bu süreç bebeğin duygusal ve bilişsel gelişimi için çok önemlidir (Emanuel, 2012). Bütün bu süreç anne ve bebeğin birlikte deneyimden öğrendiği ve birlikte büyüme sağladığı süreçtir (Maiello, 2012).

Şekil 1. Kapsayıcılık işlevi

Kapsayıcılık işlevini değişken olarak ele alan çalışmalar annenin çocukluk çağı travmaları, çocuğun empatik eğilimi ve yaşam doyumu, çocuğun depresif semptomları ve saldırganlık düzeyi, anne tutumları ve bağlanma stilleri ile arasındaki ilişkiler üzerine yapılmıştır. Zabcı ve Erol'un (2021) yaptığı çalışmada, annelerin çocuklarına olan tutumlarının çocukların depresif semptomları ile ilişkisi çalışılmıştır. Araştırmanın bulguları, annenin kapsayıcı işlevinin yetersiz oluşu çocuğun depresif semptomları ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Kendisini panik ve kaygılı olarak tanımlayan annelerin Kapsayıcı İşlev Ölçeği kapsanamayan ilişki puanlarının yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Kapsayıcılık işlevi ile Türkiye'de yapılan çalışmalara bakıldığında;

Kapsayıcılık işlevini değişken olarak ele alan çalışmalar annenin çocukluk çağı travmaları, çocuğun empatik eğilimi ve yaşam doyumu, çocuğun depresif semptomları ve saldırganlık düzeyi, anne tutumları ve bağlanma stilleri ile arasındaki ilişkiler üzerine yapılmıştır.

Zabcı ve Erol'un (2021) yaptığı çalışmada, annelerin çocuklarına olan tutumlarının çocukların depresif semptomları ile ilişkisi çalışılmıştır. Araştırmanın bulguları, annenin kapsayıcı işlevinin yetersiz oluşu çocuğun depresif semptomları ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Kendisini panik ve kaygılı olarak tanımlayan annelerin Kapsayıcı İşlev Ölçeği kapsanamayan ilişki puanlarının yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Mutlu (2017) yaptığı çalışmada astımı olan çocuklarda erken dönem anne imgesi ve anne tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya göre, aşırı koruyucu ve otoriter anne tutumu annenin kapsayıcılık işlevindeki yetersizliğe ve çocuklarda simgeleştirme ve sosyal uyum kapasitelerinde azalışla ilişkili olduğu gözlemlenmiştir.

Gülkanat (2019) ise şiddete maruz kalan kadınların kapsayıcılık işlevi ile çocukların depresif semptomları ve saldırganlık düzeylerinin incelendiği çalışmada emzirme deneyimini olumsuz olarak değerlendiren annelerin Kapsayıcı İşlev Ölçeği kapsanamayan ilişki alt boyut puanlarının daha olumlu olarak değerlendiren annelere göre yüksek olduğu görülmüştür. Diğer taraftan Erol (2021), çocukluk çağı ruhsal travması olan annelerin ebeveyn tutumları ile kapsayıcılık işlevleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmasında, duygusal istismar ve otoriter ebeveyn tutumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur. Ayrıca duygusal istismara ve duygusal ihmale maruz kalan annelerin kapsayıcılık işlevinin düşük olduğu gözlenmiştir.

Gezgin (2019), cezaevinde çocuklarıyla birlikte bulunan annelerin çocukluk çağı ruhsal travmaları, kapsayıcılık işlevleri ve çocukların psikososyal gelişimleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, annelerin çocukluk çağı cinsel istismara maruz kalmaları ile kapsayıcılık işlev ölçeğinin eş ile ilişki ve katı kuralcı ilişki alt boyutları arasında negatif yönde bir ilişki gözlenmiştir. Ayrıca annelerin kapsayıcılık işlevi ile eş ile ilişki alt boyutu ile çocukların psikososyal gelişimleri arasındaki ilişkinin pozitif yönde anlamlı olduğu bulgulanmıştır.

Yolcu (2020) tarafından yapılan çalışmada 8-9 yaş grubu çocukların empatik eğilim, yaşam doyumu ve ebeveynlerinin kapsayıcılık işlevleri incelenmiş ve çocukların empatik eğilim düzeylerinin ebeveynlerin kapsayıcılık işlevleri alt boyutlarından endişe-ayrılığa hassasiyet ve eş ile ilişkiler alt boyutları ile pozitif yönde ilişki olduğu gösterilmiştir. Çocukların yaşam doyumu ise annenin eş ile ilişkiler alt boyutu ve kapsanamayan ilişki alt boyutları ile pozitif yönde ilişkili olduğu gözlenmiştir. Yetgin (2022), 10-12 yaş arası çocuklarda ebeveyn çocuk kapsayıcı işlevinin öz-şefkat ve bağlanma stilleri ile ilişkisini incelendiği çalışmasında, annelerin kapsayıcı işlevinin 10-12 yaş aralığındaki çocuklarda güvenli bağlanmayı negatif yönde yordadığı bulgulanmıştır.

1.5. Araştırma Amacı ve Önemi

Literatürde anneler ve çocukları ile ilgili olarak birçok çalışma yapılmıştır. Bu tez çalışmasının önemi yakın zamanda olan Kahramanmaraş depremlerinin anneler ve çocukları üzerindeki etkilerinin incelenmesidir. Hem annenin hem de çocuğun depreme verdiği tepkiyi anlayabilmek, ayrıca anne ve çocuk arasındaki ilişkinin çocuğun duygu

düzenlemesi ve travmaya verdiği tepkiyi anlayabilmek bu çalışmanın önemini göstermektedir.

Sonuç olarak, Kahramanmaraş depremini yaşamış annelerin travma sonrası stres düzeyleri ve duygu düzenleme becerileri ile ergen çocuklarının travma sonrası stres düzeyi ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide anne kapsayıcılığının aracı rolünün incelenmesi bu tez çalışmasının amacıdır. Araştırmaya ait hipotezler aşağıda verilmiştir.

Hipotezler:

H1: Annenin kapsayıcılık işlevi ve alt boyutları, travma sonrası stresi ve alt boyutları ve duygu düzenleme puanları, çeşitli demografik değişkenlere (yaş, çocuk sayısı, eğitim düzeyi, aylık gelir düzeyi, daha önce deprem yaşama durumu, depremde kaybedilen yakın ilişki durumu ve anneliğini tanımlaması) göre anlamlı olarak farklılaşır.

H2: Ergenin travma sonrası stresi ve duygu düzenlemesi ve alt boyutları çeşitli demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, depremde yakın kaybı, depremde kaybedilen yakın ile ilişki ve annesinin depremde etkilenme düzeyi) göre anlamlı bir farklılık vardır.

H3: Annenin travma sonrası stres düzeyi, duygu düzenleme güçlüğü ve kapsayıcılığı ile ergenin travma sonrası stres düzeyi ve duygu düzenleme güçlüğü arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Annelerin Kapsayıcılığı ile ilgili olarak;

H4: ‘Endişe-Ayrılığa Hassasiyet’ alt boyutundaki yüksek puanlar, ergenin ‘dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme’ alt boyutunda yüksek puanlar almasıyla pozitif yönde ilişki vardır.

H5: Annenin Kapsayıcılığı ‘kapsanamayan ilişki’ alt boyutundaki yüksek puanlar, ergenin ‘dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme’ alt boyutunda yüksek puanlar almasıyla negatif yönde ilişki vardır.

Anne duygu düzenleme güçlüğü ile ilgili olarak;

H6: Annenin ‘amaçlar’ alt boyutundaki yüksek puanlar, ergenin ‘içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme’ alt boyutunda yüksek puanlar almasıyla pozitif yönde bir ilişki vardır.

H7: Annenin ‘stratejiler’ alt boyutundaki yüksek puanlar, ergenin ‘içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme’ alt boyutunda yüksek puanlar almasıyla pozitif yönde bir ilişki vardır.

H8: Annenin ‘kaçınma-duygusal’ alt boyutundaki yüksek puanlar, ergenin ‘içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme’ alt boyutunda yüksek puanlar almasıyla pozitif yönde bir ilişki vardır.

Aracılık modeline ilişkin hipotezler;

H9: Annenin travma sonrası stres düzeyi (a: yordayan değişken) ile ergenin travma sonrası stres düzeyi (c: yordanan değişken) arasındaki ilişkide, annenin kapsayıcılığı (b: aracı değişken) aracılık rolü yapar.

H9a: Annenin travma sonrası stres düzeyi, ergenin travma sonrası stres düzeyini pozitif yönde yordar. ($a \rightarrow c$)

H9b: Annenin travma sonrası stres düzeyi, annenin kapsayıcılık işlevini negatif yönde yordar. ($a \rightarrow b$)

H9c: Annenin kapsayıcılık işlevi, ergenin travma sonrası stres düzeyini negatif yönde yordar. ($b \rightarrow c$)

H9d: Annenin kapsayıcılık işlevi etkisi kontrol edildiğinde, annenin travma sonrası stres düzeyinin ergenin travma sonrası stres düzeyini yordama gücü azalır (kısmi aracılık) veya kaybolur (tam aracılık).

H10: Annenin duygu düzenleme güçlüğü (a: yordayan değişken) ile ergenin travma sonrası stres düzeyi (c: yordanan değişken) arasındaki ilişkide, annenin kapsayıcılığı (b: aracı değişken) aracılık rolü yapar.

H10a: Annenin duygu düzenleme güçlüğü, ergenin travma sonrası stres düzeyini pozitif yönde yordar. ($a \rightarrow c$)

H10b: Annenin duygu düzenleme güçlüğü, annenin kapsayıcılık işlevini negatif yönde yordar. ($a \rightarrow b$)

H10c: Annenin kapsayıcılık işlevi, ergenin travma sonrası stres düzeyini negatif yönde yordar. ($b \rightarrow c$)

H10d: Annenin kapsayıcılık işlevi etkisi kontrol edildiğinde, annenin duygu düzenleme güçlüğüne ergenin travma sonrası stresini yordama gücü azalır (kısmi aracılık) veya kaybolur (tam aracılık).

H11: Annenin travma sonrası stres düzeyi (a: yordayan değişken) ile ergenin travma sonrası stres düzeyi (c: yordanan değişken) arasındaki ilişkide, annenin duygu düzenleme güçlüğü (b: aracı değişken) aracılık rolü yapar.

H11a: Annenin travma sonrası stres düzeyi, ergenin travma sonrası stres düzeyini pozitif yönde yordar. ($a \rightarrow c$)

H11b: Annenin travma sonrası stres düzeyi, annenin duygu düzenleme güçlüğüne pozitif yönde yordar. ($a \rightarrow b$)

H11c: Annenin duygu düzenleme güçlüğü, ergenin travma sonrası stres düzeyini pozitif yönde yordar. ($b \rightarrow c$)

H11d: Annenin duygu düzenleme güçlüğü etkisi kontrol edildiğinde, annenin travma sonrası stres düzeyinin ergenin travma sonrası stres düzeyini yordama gücü azalır (kısmi aracılık) veya kaybolur (tam aracılık).

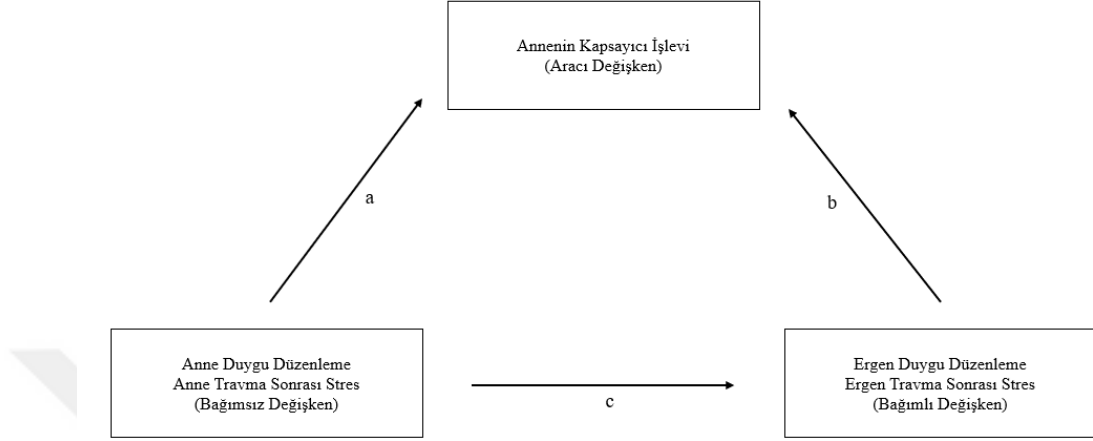
H12: Annenin kapsayıcılığı (a: yordayan değişken) ile ergenin travma sonrası stresi (c: yordanan değişken) arasındaki ilişkide, annenin duygu düzenlemesi (b: aracı değişken) aracılık rolü yapar.

H12a: Annenin kapsayıcılığı, ergenin travma sonrası stres düzeyini pozitif yönde yordar. ($a \rightarrow c$)

H12b: Annenin kapsayıcılığı, annenin duygu düzenlemesini pozitif yönde yordar. ($a \rightarrow b$)

H12c: Ergenin travma sonrası stresi, annenin duygu düzenleme güçlüğüne pozitif yönde yordar. ($b \rightarrow c$)

H12d: Annenin duygu düzenlemesi etkisi kontrol edildiğinde, annenin kapsayıcılığı ergenin travma sonrası stres düzeyini yordama gücü azalır (kısmi aracılık) veya kaybolur (tam aracılık).

Şekil 2. Anne Kapsayıcılığının Aracılık Modeli

2. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde tez araştırmasındaki katılımcılar, veri toplama araçları, işlem ve veri analizi hakkında bilgiler aktarılacaktır.

2.1. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları Osmaniye ilinde ikamet eden ve Kahramanmaraş depremlerini yaşamış olan anneler ile 9-14 yaşındaki ergen çocuklarını kapsamaktadır. Örneklemin belirlenmesi için katılımcılar Osmaniye İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı olan Osmaniye Merkez İlçe'de yer alan 39 orta okul kademesindeki devlet okulları arasından seçkisiz olarak seçilmiştir. Osmaniye Merkez İlçe'de yıkımın fazla olduğu mahalleler ve yıkımın daha az olduğu mahallelerdeki okullar eşit olarak seçilmiştir. Osmaniye İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı olan Osmaniye Merkez İlçe'deki 6 ortaokulda öğrenim gören öğrenciler ve anneleri çalışmanın katılımcılarını oluşturmuştur. Toplamda 700 veri anne-ergen ikilisine dağıtılmış olup, geri dönüş yapan 327 anne-ergen olmuştur. Bu geri dönen ölçeklerin 58 tanesi boş, 32 tanesi çalışmaya katılımın onaylanmaması, 14 tanesi annenin çalışmaya katılmayı onaylaması ancak çalışmanın yapıldığı gün çocuğun okula gelmemesi şeklinde toplamda 104 ölçek çalışmaya dahil edilememiştir. Geride kalan 223 verinin, 7'si enkaz altında kalma durumundan dolayı araştırmaya dahil edilmemiştir. Analizler toplamda 216 katılımcı ile yapılmıştır.

Araştırma kapsamında ulaşılan ortaokulların listesi, verilerin dağıtılan ve geri dönüş sayıları ile yüzdeleri EK 11'de gösterilmiştir.

2.1.1. Annenin Demografik Özellikleri

Tablo 1.
Annenin Demografik Özellikleri

<i>Sosyo-demografik özellikler</i>		<i>f</i>	<i>%</i>
Yaş	40 yaş altı	94	43.5
	40 yaş ve üzeri	122	56.5
Medeni durumu	Evli	200	92.6
	Boşanmış veya ayrı	16	7.4
Aile tipi	Çekirdek aile	186	86.1
	Geniş aile	15	6.9
	Tek ebeveynli aile	15	6.9
Çocuk sayısı	2 çocuk ve altı	100	46.3
	3 çocuk ve üzeri	116	53.7
Eğitim durumu	Lise ve altı	157	72.7
	Lisans ve üzeri	59	27.3
Meslek	Ev hanımı	139	64.4
	İşçi	12	5.6
	Memur	52	24.1
	Diğer	13	6.0
Çalışılan sektör	Çalışıyorum	69	31.9
	Çalışmıyorum	147	68.1
SED	Düşük	28	13.0
	Orta	99	45.8
	Yüksek	89	41.2
Daha önce deprem yaşama durumu	Evet	69	31.9
	Hayır	147	68.1
Depremde kaybettiğiniz yakın veya tanıdık olma durumu	Evet	152	70.4
	Hayır	64	29.6
Depremde kaybettiğiniz yakınınız ile ilişki durumu	Hiç yakın değildi	15	9.8
	Az yakındı	35	22.9
	Orta yakındı	63	41.2
	Çok yakındı	40	26.1
Anneliğinizi nasıl tanımlarsınız?	Sakin	56	25.9
	Panik	19	8.8
	Hoşgörülü	60	27.7
	Katı-Kuralcı	14	6.4
	Sinirli	13	6.0
	Kaygılı	54	25
Toplam		216	100

Annelerin yaş ortalamaları ($Ort_{anneyaş} = 40.18$ ($SS = 5.54$) iken %43,5'i 40 yaşın altında ve %56,5'i 40 yaş üzerindedir. Çalışmaya katılan annelerin büyük çoğunluğu (%92,6) evli annelerden oluşmaktadır, ancak %7,4'ü boşanmış veya ayrı yaşamaktadır. Katılımcı annelerin yaşadığı aile tipi çoğunlukla (%86,1) çekirdek aile, %6,9'u geniş ailede ve %6,9'u tek ebeveynli ailede yaşamaktadır. Annelerin %46,3'ü 2 çocuk veya daha azına, %53,7'si 3 çocuk veya daha fazlasına sahiptir. Annelerin %72,7'si lise ve altı eğitim almışken, %27,3'ü lisans ve üzeri eğitim almıştır. Annelerin büyük çoğunluğu (%64,4) ev hanımıdır, diğerleri ise işçi (%5,6), memur (%24,1) veya diğer meslek gruplarından (%6,0) oluşmaktadır. Annelerin %31,9'u çalışırken, %68,1'i çalışmamaktadır. SED açısından %13,0'ı düşük gelir grubunda, %45,8'i orta gelir grubunda ve %41,2'si yüksek gelir grubundadır. Daha önce bir deprem yaşayıp yaşamadığı konusunda bakıldığında annelerin %31,9'u daha önce deprem yaşamış ve %70,4'ü depremde kayıp yaşamıştır. Annelerin depremde kaybettikleri yakınları ile ilişki durumunu belirten verilere göre, kayıp yaşayan annelerin çoğunun kaybettikleri kişilere karşı orta düzeyde yakınlık hissettiklerini ifade etmiştir. Annelerin verdiği 216 farklı cevapta, kendilerinin sakin (%25,9), panik (%8,8), hoşgörülü (%27,7), katı-kuralcı (%6,4), sinirli (%6) ve kaygılı (%25) olarak tanımlamışlardır. Bu verilere göre, anneler kendilerinin büyük oranda hoşgörülü olarak tanımlamışlardır.

2.1.2. Ergenin Demografik Özellikleri

Tablo 2.
Ergenin Demografik Özellikleri

<i>Sosyo-demografik özellikler</i>		<i>f</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Kız	135	62.5
	Erkek	81	37.5
Çocuk yaşı	9-11	109	50.5
	12-14	107	49.5
Sınıfı	5. sınıf	37	17.1
	6. sınıf	124	57.4
	7. ve 8. sınıf	55	25.5
Anne ve baba birlikte yaşama durumu	Evet	200	92.6
	Hayır	16	7.4
Ekonomik durum	İyi	115	53.2
	Orta	97	44.9
	Kötü	4	1.9
Annen ile ilişki durumu	İyi	201	93.1
	Orta	14	6.5
	Kötü	1	0.5
Anneni nasıl değerlendirirsin?	Sakin	83	26.1
	Panik	37	11.6
	Hoşgörülü	114	35.8
	Katı-kuralcı	18	5.7
	Sinirli	19	6.0
	Kaygılı	47	14.8
	Toplam	318	100
Depremde kaybedilen yakın durumu	Evet	103	47.7
	Hayır	113	52.3
Depremde kaybettiği yakınları ile ilişkisi	Hiç yakın değildi	19	16,7
	Biraz yakındı	26	22.8
	Orta yakındı	40	35.1
	Çok yakındı	29	25.4
Annenin depremde etkilendiğini düşünme düzeyi	Düşük	47	21.8
	Orta	106	49.1
	Çok	63	29.2
Toplam		216	100

Çocukların cinsiyet dağılımına göre, %62,5'i kız ve %37,5'i erkektir. Yaş dağılımına göre, %50,5'i 9-11 yaş arasında iken %49,5'i 12 ve 14 yaş arasındadır. Sınıf dağılımı incelendiğinde, %17,1'i 5. sınıf, %57,4'ü 6. sınıf ve %25,5'i ise 7. ve 8. sınıftadır.

Anne ve baba ile birlikte yaşama durumu açısından, %92,6'sı evet derken %7,4'ü hayır demektedir. Ekonomik durumlarına göre, %53,2'si iyi, %44,9'u orta ve %1,9'u kötü durumdadır. Anneleri ile ilişki durumunu değerlendiren çocukların çoğunluğu (%93,1) ilişkilerini iyi olarak tanımlamaktadır.

Çocukların annelerini nasıl değerlendirdiğini gösteren sonuçlara bakıldığında, %26,1'i annelerini sakin, %11,6'sı panik, %35,8'i hoşgörülü, %5,7'si katı-kuralcı, %6,0'ı sinirli ve %14,8'i kaygılı olarak tanımlamaktadır.

Depremde kaybedilen yakın durumuna göre, %47,7'si evet derken %52,3'ü hayır demektedir. Depremde kaybettikleri yakınları ile ilişki durumuna göre, %16,7'si hiç yakın değil, %22,8'i biraz yakın, %35,1'i orta yakın ve %25,4'ü çok yakın olarak tanımlamaktadır. Son olarak, annenin depremden etkilendiğini düşünme düzeyine göre, %21,8'i düşük, %49,1'i orta ve %29,2'si çok olarak belirtmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada anne ve ergen için oluşturulan 2 ayrı ölçek bataryası kullanılmıştır. Anneden alınan ölçümler “Kişisel Bilgi Formu-Anne”, “Kapsayıcı İşlevler Ölçeği (KIO)”, “Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği-Kısa Form (DDGÖ-16)”, “Travma Sonrası Stres Ölçeği (TSSTÖ)” aracılığıyla elde edilmiştir. Ergenden alınan ölçümler ise “Kişisel Bilgi Formu - Ergen”, “DSM-5 TSSB Belirtileri Şiddet Ölçeği Çocuk Formu (TSSBÖ)” ve “Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ)” aracılığıyla elde edilmiştir. Aşağıdaki kısımda bu tez çalışmasında kullanılan veri toplama araçları tanıtılmıştır.

2.2.1. Anneden Alınan Ölçümler

2.2.1.1. Kişisel Bilgi Formu- Anne

Anneye ilişkin kişisel bilgi formu yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu, aylık gelir, anneliğini nasıl tanımladığı, daha önceden deprem yaşayıp yaşamadığına dair bilgileri içermektedir. Kişisel bilgi formu- anne formunun örnek maddeleri Ek 2’de yer almaktadır.

2.2.1.2. Kapsayıcı İşlevler Ölçeği (KİO)

Psikanalitik kurama göre oluşturulan ebeveynlerin çocuk yetiştirirken gösterdikleri tutumların değerlendirilmesi amacıyla, Zabcı, Erol ve Şimşek (2018) tarafından geliştirilen ölçek, toplam 36 maddenin 5 alt faktörde toplandığı ve 5’li likert tipi cevaplama seçeneğine sahiptir (bkz. Ek 3). Ölçek “endişe-ayrılığa hassasiyet”, “eş ile ilişki”, “kapsanamayan ilişki”, “doyum odaklılık” ve “katı-kuralcı ilişki” alt boyutlarından oluşmaktadır (Zabcı ve ark., 2018). Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına göre Cronbach Alfa değeri .81 olarak hesaplanmıştır. Maddeler 5’li likert tipinde “Hiçbir zaman” 1, “Nadiren” 2, “Ara sıra” 3, “Sık sık” 4 ve “Her zaman” 5 olarak puanlanmaktadır. Beş alt faktörün sırasıyla Cronbach Alfa değerleri “Endişe-ayrılığa hassasiyet” alt faktörü için .83; “Eş ile ilişki” alt faktörü için .73; “Kapsanamayan ilişki” alt faktörü için .73; “Doyum odaklılık” alt faktörü için .74; “Katı-kuralcı ilişki” alt faktörü için .65 olarak bulgulanmıştır (Zabcı ve ark., 2018). Ölçeğin puanlanmasında dört alt boyut olan endişe-ayrılığa hassasiyet, doyum odaklılık, katı-kuralcı ilişki, kapsanamayan ilişki boyutlarında düşük puan almak ve eş ile ilişki alt boyutundan yüksek puan almak Kapsayıcı işlev toplam puanının yüksek olduğunu göstermektedir (Zabcı ve ark., 2018). Bu çalışma kapsamında ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Mevcut çalışmada ölçeğin Cronbach alfa katsayısı alt boyutlara göre endişe-ayrılığa hassasiyet .85; eş ile ilişki .80; kapsanamayan ilişki .71; doyum odaklılık .76; katı-kuralcı ilişki .64 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo Ek 11).

2.2.1.3. Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği- Kısa Form (DDGÖ-16)

Gratz ve Roemer (2004) tarafından geliştirilen ve Bjureberg ve arkadaşları (2016) tarafından güncellenen DDGÖ-16; duygu düzenleme güçlüğü’nün farklı alt boyutlardaki değerlendirmeleri için kullanılmaktadır. Ölçek toplam 16 maddeden oluşmaktadır (bkz. Ek 4). Bu alt boyutlar; “Açıklık” alt boyutunu içeren maddeler 1, 2; “Amaçlar” alt boyutunu içeren maddeler 3, 7, 15; “Dürtü” alt boyutunu içeren maddeler 4, 8, 11; “Statejiler” alt boyutunu içeren maddeler 5, 6, 12, 14, 16; “Kabul etmeme” alt boyutunu içeren maddeler 9, 10, 13 olarak belirlenmiştir. Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar duygu düzenleme güçlüğü’nün yüksek olduğunu ifade etmektedir (Yiğit ve Guzey-Yiğit, 2019). Türkçe’ye adaptasyonu Yiğit ve Guzey-Yiğit (2019) tarafından yapılmıştır. DDGÖ-16’nın adaptasyon çalışmasında alt boyutları için Cronbach’s alfa katsayıları sırasıyla açıklık alt boyutu

için .84, amaçlar alt boyutu için .84, dürtü alt boyutu için .87, stratejiler alt boyutu için .87, kabullenmeme alt boyutu için .78 ve ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı .92 olarak bulgulanmıştır (Yiğit ve Guzey-Yiğit, 2019).

Mevcut araştırma için ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .93 olarak bulunmuştur. Bu çalışma için ölçek alt boyutlarının Cronbach alfa katsayıları açıklık .63; amaçlar .78; dürtü .87; stratejiler .82; kabul etmeme .81 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo Ek 11).

2.2.1.4. Travma Sonrası Stres Tanı Ölçeği (TSSTÖ)

Foa vd. (1997) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Işıklı (2022) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek travmaya maruz kalmış kişilerde TSSB tanısını ve düzeyini belirlemek için oluşturulmuştur. Ölçek 4 bölümden oluşmaktadır (bkz. Ek 5). Ölçeğin birinci ve ikinci bölümünde travmatik yaşantının türü, zamanı ve travmaya verilen bireysel tepki ile ilgili sorular yer almaktadır (Işıklı, 2022). Ölçeğin üçüncü bölümünde DSM-4 TSSB B, C ve D ölçütlerini karşılamak amacıyla oluşturulan “yeniden yaşantılama”, “kaçınma” ve “aşırı uyarılmışlık” semptomlarıyla oluşturulmuş 17 madde bulunmaktadır (Işıklı, 2022). Ölçeğin dördüncü ve son bölümünde travmatik olayın birey üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik 9 madde bulunmaktadır. Ölçeğin geçerlik analizleri için yapı geçerliği (Temel Eksenler Faktörlemesi ve Varimax rotasyonu) ve halihazır geçerlik (Pearson Momentler Çarpımı) ile sınanmıştır. Yapı geçerliği analizlerine göre Keiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliliği ölçütü .881 ve Barlett Küresellik testinin de anlamlı çıktığı bulgulanmıştır ($df=136$, $p<.001$). Ölçek üç alt faktörden oluştuğu, birinci faktör (Yeniden yaşama) %21, ikinci faktör (Kaçınma/Duygusal küntlük) %24.5 ve üçüncü faktör (Aşırı uyarılmışlık) %20 şeklinde bulgulanmıştır. Tüm maddeler kuramsa olarak uygun faktörlerin altında toplanmıştır ve üç faktör toplam varyansın %65.5'ini açıklamaktadır (Işıklı, 2022). Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmasında ölçeğin bütünüünün Cronbach alfa katsayısı .93 olarak hesaplanmıştır. Ek olarak, geçerlik ve güvenirlik çalışmasında alt boyutların Cronbach alfa katsayıları yeniden yaşama .86; kaçınma-duygusal .85; aşırı uyarılmışlık .85; olay şiddeti ölçeği .48; olay şiddeti .87 olarak hesaplanmıştır (Işıklı, 2022). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .94 olarak bulunmuştur. Mevcut çalışma için ölçeğin alt boyutlarının Cronbach Alfa katsayısı yeniden yaşama .90; kaçınma-duygusal .84; aşırı uyarılmışlık .86; olay etkisi .87; olay şiddeti .80 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo Ek 11).

2.2.2. Ergenden Alınan Ölçümler

2.2.2.1. Kişisel Bilgi Formu- Ergen

Ergene ilişkin kişisel bilgi formu yaş, cinsiyet, sınıf, annesinin anneliğini nasıl tanımladığı, annesinin depremde ne kadar etkilendiğine dair bilgileri içermektedir. Kişisel bilgi formu- anne formunun örnek maddeleri Ek-6'da yer almaktadır.

2.2.2.2. Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ)

Phillips ve Power (2007) tarafından geliştirilen ölçek, ergenlerin duygu düzenleme becerilerini farklı alt boyutlarda incelemektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Duy ve Yıldız (2014) tarafından yapılmıştır. Ölçek toplam 18 maddeden oluşmaktadır ve 5'li likert tipi bir ölçektir (bkz. Ek 7). Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçeği oluşturan alt boyutlar; "İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme" alt boyutunu oluşturan maddeler 10, 11, 12, 13, 14, "İçsel işlevsel duygu düzenleme" alt boyutunu içeren maddeler 1, 2, 3, 4, "Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme" alt boyutunu içeren maddeler 5, 6, 7, 8, 9 ve "Dışsal işlevsel duygu düzenleme" alt boyutunu içeren maddeler 15, 16, 17, 18 olarak belirlenmiştir. Alt boyutlardan alınan puanlar yükseldikçe ergenin o alt boyutun duygu düzenleme yönteminin kullanım sıklığı da artmakta, puanı düştükçe o alt boyutun duygu düzenleme yönteminin kullanım sıklığı da azalmaktadır (Duy ve Yıldız, 2014). Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmasında Cronbach Alfa katsayısı alt boyutlar için dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme .76; içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme .68; içsel işlevsel duygu düzenleme .74; dışsal işlevsel duygu düzenleme .59 olarak hesaplanmıştır (Duy ve Yıldız, 2014). Bu araştırmada ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .73 olarak bulunmuştur. Mevcut çalışma için alt boyutların Cronbach Alfa katsayısı içsel işlevsel duygu düzenleme .78; içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme .77; dışsal işlevsel duygu düzenleme .44; dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme .70 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo Ek 11).

2.2.2.3. DSM-5 TSSB Belirtileri Şiddet Ölçeği Çocuk Formu (TSSBÖ)

APA (2013) tarafından DSM-5 Tanı Ölçütleri El kitabından geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlaması Yalın Sapmaz ve arkadaşları (2017) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek toplamda 9 maddeden oluşmaktadır ve 5'li likert tipine örnektir (bkz. Ek 8). Toplam puan 0-36 arasında değişkenlik göstermektedir. Ölçekten yüksek puan almak TSSB semptomlarının şiddetinin yüksek olduğunu göstermektedir (Yalın Sapmaz ve ark.,

2017). DSM-5 Travma Sonrası Stres Belirtileri Şiddet Ölçeği Çocuk Formu'nun Cronbach Alfa katsayısı .90 olarak bulgulanmıştır (Yalın-Sapmaz vd., 2018). Mevcut araştırma için ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .80 olarak bulunmuştur (bkz. Tablo Ek 11).

Annelerden ve ergenlerden alınan ölçeklere ilişkin Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.
Veri Toplama Araçları

Annelerden Alınan Veri Araçları	Ergenlerden Alınan Veri Araçları
Kişisel Bilgi Formu – Anne	Kişisel Bilgi Formu- Ergen
Kapsayıcı İşlevler Ölçeği (KİÖ)	Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ)
Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği – Kısa Form (DDGÖ-16)	DSM-5 TSSB Belirtileri Şiddet Ölçeği Çocuk Formu (TSSBÖ)
Travma Sonrası Stres Tanı Ölçeği (TSSTÖ)	

2.3. İşlem

Tez çalışmasının uygulama öncesinde veri toplama araçlarının kullanımı için ölçeklerin geliştiricileri ve uyarlamasını yapan yazarlardan ölçeklerin kullanılmasına dair izinler alınmıştır. Ayrıca Ufuk Üniversitesi Etik Kurulu'ndan gerekli etik kurul izni alınmıştır (E-81182178-605.99-41120). İznin kopyası Ek-9'da sunulmuştur. Daha sonrasında tez çalışmasının uygulamasının yapılabilmesi için Osmaniye İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli etik kurul izni alınmıştır (Bkz. Ek 10). Osmaniye Merkez İlçe'de belirlenen devlet ortaokullarının müdürleri ile görüşülerek tez çalışması hakkında bilgi verilmiş olup onayları alınmıştır. Sonrasında okul rehber öğretmenleri ile görüşülmüştür. 5., 6., 7., ve 8. sınıfların bulunduğu üçer şube seçkisiz olarak belirlenmiştir. Kapalı bir zarf içinde, annelerine teslim edilmek üzere, çalışmaya gönüllü katılımlarını ve çocuklarının katılımlarını içeren onam formları (Bkz. Ek 1) bir hafta içinde sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlere teslim edilmek üzere ergenlere dağıtılmıştır. Daha sonrasında toplanan formlar araştırmacı tarafından incelenmiş olup tez çalışmasına katılımı onaylamış olan annelerin çocuklarına okul içinde, boş ders saatlerinde ergen formları uygulanmıştır. Tez çalışması uygulanırken ergenlere çalışmanın amacı anlatılarak çalışmaya katılmanın gönüllülük esasına bağlı olduğu, elde edilen verilerin araştırmacılar dışında aile ve okulla paylaşılmayacağı bilgisi aktarılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizi *Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 26.0 Statistics Paket Programı* aracılığı ile analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri sayı ve yüzde, ölçek ve faktör puanları ortalama ve standart sapma şeklinde verilmiştir. Sayısal değişkenlerde normal dağılım çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanarak bulunmuş olup Tablo Ek 11.3'te gösterilmiştir. Tüm ölçek ve alt faktörleri çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal dağılım sınırları içinde olduğu görülmüştür. Alınan referans değer $\pm 1,96$ arasındadır (Kalaycı, 2005).

Katılımcıların cinsiyet gibi iki gruplu değişkenleri ile ölçek puanlarının karşılaştırılmasında *Bağımsız-Gruplar t- testi* kullanılmıştır. Katılımcıların üç veya daha fazla gruplu değişkenleri ile ölçek puanlarının karşılaştırılmasında *Tek Yönlü ANOVA* kullanılmıştır. Gruplar arasında farklılık görülen değerlerin hangi grup bileşeninden kaynaklandığını belirlemek içinde *Post Hoc Testleri* (LSD testi) kullanılmıştır. Ölçekler arasındaki ilişkinin incelenmesinde *Pearson Korelasyon Analizi* kullanılmıştır. Korelasyon katsayısı; 0.00-0.30 arası düşük, 0.30-0.70 arası orta ve 0.70-1.00 arası ise yüksek düzeyde bir ilişki olarak değerlendirilmiştir (Büyüköztürk, 2020). Ölçekler arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkilerin (aracılık) test edilmesinde *AMOS 24 programı* kullanılmıştır. Tüm çalışmada anlamlılık düzeyleri 0.05 ve 0.01 değerleri dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde tez çalışmasına ilişkin veri analiz sonuçlarına yer verilmiştir. İlk önce anne ve ergenlere ait verilerin betimleyici istatistik bulguları sunulmuştur. Sonraki kısımda anne ve ergenlerin bazı sosyodemografik değişkenlerine göre araştırma değişkenlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu bağlamda; anne yaşı, eğitim düzeyi, çalışma durumu, daha önceki deprem yaşama deneyiminin olup olmadığı, kapsayıcılık işlevi, travma sonrası stres düzeyi ve duygu düzenlemesi açısından anlamlı fark olup olmadığına yönelik bağımsız gruplar t-testi bulgularına yer verilmiştir. Annenin çocuk sayısı, SED, depremde kaybettiği yakını ile ilişki düzeyi ve anneliğini tanımlamasına göre kapsayıcılık işlevi, travma sonrası stresi ve duygu düzenlemesi hakkındaki puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için tek yönlü ANOVA analizine yer verilmiştir. Bu bulgulardan sonra ergenin cinsiyet, yaş ve depremde kayıp yaşayıp yaşamamasına göre travma sonrası stres düzeyi ve duygu düzenlemesi açısından anlamlı bir fark olup olmadığına yönelik bağımsız gruplar t-testi analizi sunulmuştur. Ergenin depremde kaybettiği yakını ile ilişkisi ve ergenin algısına göre annesinin depremden etkilenme düzeyine göre ergenden alınan travma sonrası stres düzeyi ve duygu düzenleme puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için tek yönlü ANOVA analizine ter verilmiştir. Anneden ve ergenden alınan verilerin kapsayıcılık işlevi, travma sonrası stres ve duygu düzenleme ile ilişkisini incelemek için korelasyon analizine yer verilmiştir. Son olarak, annenin travma sonrası stres düzeyi ile ergenin travma sonrası stres düzeyi arasında kapsayıcılık işlevi ve duygu düzenlemenin aracılık rolleri incelenmiştir.

Tez çalışmasında anneden ve ergenden alınan değişkenlerin puanlarına yönelik ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değer, medyan, basıklık ve çarpıklık gibi betimsel istatistikler EK 11’de verilmiştir. Anneden alınan Travma Sonrası Stres Tanı Ölçeğinin istatistiki bulguları EK 13’te sunulmuştur.

3.1. Annenin Sosyodemografik Bilgilerine Göre Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanlarının Karşılaştırılması

3.1.1. Anne Yaşı

Annenin yaşına göre kapsayıcılık işlevi, travma sonrası stres ve duygu düzenleme toplam ve alt boyut puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır. Annelerin yaşlarına göre uygulanan ölçek ve alt faktörlere ait puanlarının karşılaştırılması Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 4.
Anne Yaşına Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması

Ölçekler ve alt faktörler	Yaş	N	Ort.	S.S	T	p
KİO Endişe-Ayrılığa Hassasiyet	40 yaş altı	94	3.90	0,72	3.518	.001**
	40 yaş ve üzeri	122	3.51	0,86		
KİO Eş ile İlişki	40 yaş altı	94	3.67	0,92	1.86	.064
	40 yaş ve üzeri	122	3.42	1,02		
KİO Kapsanamayan İlişki	40 yaş altı	94	2.95	0,70	1.736	.084
	40 yaş ve üzeri	122	2.76	0,84		
KİO Doyum Odaklılık	40 yaş altı	94	2.35	0,81	.513	.61
	40 yaş ve üzeri	122	2.29	0,78		
KİO Katı- Kuralcı İlişki	40 yaş altı	94	2.49	0,72	1.141	.25
	40 yaş ve üzeri	122	2.37	0,80		
DDGÖ-16 Açıklık	40 yaş altı	94	3.96	1,50	.326	.74
	40 yaş ve üzeri	122	3.88	1,71		
DDGÖ-16 Amaçlar	40 yaş altı	94	7.38	3,06	-.644	.52
	40 yaş ve üzeri	122	7.67	3,31		
DDGÖ-16 Dürtü	40 yaş altı	94	5.35	2,68	-.636	.52
	40 yaş ve üzeri	122	5.61	2,99		
DDGÖ-16 Stratejiler	40 yaş altı	94	9.41	4,00	.246	.81
	40 yaş ve üzeri	122	9.26	4,47		
DDGÖ-16 Kabul etmeme	40 yaş altı	94	5.96	3,33	.39	.70
	40 yaş ve üzeri	122	5.78	3,13		
TSSTÖ Yeniden Yaşama	40 yaş altı	94	6.80	5,60	2.125	.035*
	40 yaş ve üzeri	122	5.12	4,88		
TSSTÖ Kaçınma Duygusal	40 yaş altı	94	3.77	3,74	1.615	.108
	40 yaş ve üzeri	122	2.90	3,28		
TSSTÖ Aşırı Uyarılmışlık	40 yaş altı	94	4.99	4,32	1.588	.114
	40 yaş ve üzeri	122	3.99	3,97		
TSSTÖ Olay Etkisi Alt Ölçeği	40 yaş altı	94	2.82	2,86	.639	.524
	40 yaş ve üzeri	122	2.55	2,76		
TSSTÖ Travmatik Olayın Şiddeti	40 yaş altı	94	3.13	1,34	-.007	.995
	40 yaş ve üzeri	122	3.14	1,38		
EİDDÖ İçsel işlevsel duygu düzenleme	40 yaş altı	94	3.36	0.93	-1.12	.26
	40 yaş ve üzeri	122	3.50	0.91		

EİDDÖ İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	40 yaş altı	94	2.78	0.97	2.831	.005**
	40 yaş ve üzeri	122	2.41	0.95		
EİDDÖ Dışsal işlevsel duygu düzenleme	40 yaş altı	94	3.00	0.92	-.029	.97
	40 yaş ve üzeri	122	3.01	0.81		
EİDDÖ Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	40 yaş altı	94	1.99	0.81	2.563	.011*
	40 yaş ve üzeri	122	1.72	0.69		

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Anne yaşına göre Eş ile İlişki alt boyut, Kapsanamayan İlişki alt boyut, Doyum Odaklılık alt boyut ve Katı-Kuralcı İlişki alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ancak annelerin yaşlarına göre KİÖ toplam puan ($t(214) = 2,546$, $p=.12$) ve Endişe-Ayrılığa Hassasiyet ($t(214) = 3,518$, $p=.001$) alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Buna göre 40 yaş ve üzerindeki annelerin KİÖ toplam ve Endişe-Ayrılığa Hassasiyet alt boyut puanları, 40 yaş altı annelere göre düşük olduğu görülmüştür.

Anne yaşına göre anne DDGÖ-16 toplam, Açıklık alt boyut, Amaçlar alt boyut, Dürtü alt boyut, Stratejiler alt boyut ve Kabul etmeme alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Anne yaşına göre Kaçınma Duygusal alt boyut, Aşırı Uyarılmışlık alt boyut, Olay Etkisi Alt Ölçeği ve Travmatik Olayın Şiddeti puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ancak anne yaşına göre anne TSSTÖ toplam ($t(214) = 2,093$, $p=.38$) ve Yeniden Yaşama alt boyut ($t(214) = 2,125$, $p=.35$) puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Analiz sonucunda 40 yaş ve üzerindeki annelerin anne TSSTÖ toplam ve Yeniden Yaşama alt boyut puanları, 40 yaş altı annelere göre düşük olduğu görülmüştür.

Anne yaşına göre, EİDDÖ toplam, İçsel işlevsel duygu düzenleme alt boyut ve Dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ancak annenin göre İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($t(214) = 2,831$, $p=.005$) ve Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($t(214) = 2,563$, $p=.11$) puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Bulgular 40 yaş ve üzerindeki annelerin çocuklarının İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme ve Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut puanlarının, 40 yaş altı annelerin çocuklarına göre düşük olduğunu göstermiştir. Annenin yaşına göre ergen TSSBÖ puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

3.1.2. Annenin Çocuk Sayısı

Annenin çocuk sayısına göre kapsayıcılık işlevi, travma sonrası stres ve duygu düzenleme puanlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik tek yönlü ANOVA analizi uygulanmıştır. Annenin çocuk sayılarına göre uygulanan ölçek ve alt faktörlere ait puanlarının karşılaştırılması Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 5.
Annenin Çocuk Sayısına Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması

Ölçekler ve faktörler	Çocuk sayısı	N	Ort.	S.S	t	p
KİO Endişe-Ayrılığa Hassasiyet	2 ve altı	100	3.64	0.82	-.70	.48
	3 ve üstü	116	3.72	0.84		
KİO Eş ile İlişki	2 ve altı	100	3.50	0.95	-.41	.68
	3 ve üstü	116	3.56	1.01		
KİO Kapsanamayan İlişki	2 ve altı	100	2.81	0.81	-.56	.58
	3 ve üstü	116	2.87	0.76		
KİO Doyum Odaklılık	2 ve altı	100	2.29	0.79	-.48	.63
	3 ve üstü	116	2.34	0.80		
KİO Katı- Kuralcı İlişki	2 ve altı	100	2.32	0.79	-1.78	.08
	3 ve üstü	116	2.51	0.74		
DDGÖ-16 Açıklık	2 ve altı	100	3.89	1.63	-.21	.83
	3 ve üstü	116	3.94	1.61		
DDGÖ-16 Amaçlar	2 ve altı	100	7.37	3.22	-.74	.46
	3 ve üstü	116	7.70	3.20		
DDGÖ-16 Dürtü	2 ve altı	100	5.56	2.96	.29	.77
	3 ve üstü	116	5.44	2.77		
DDGÖ-16 Stratejiler	2 ve altı	100	9.36	4.25	.13	.90
	3 ve üstü	116	9.29	4.29		
DDGÖ-16 Kabul etmeme	2 ve altı	100	6.31	3.38	1.96	.05
	3 ve üstü	116	5.45	3.01		
TSSTÖ Yeniden Yaşama	2 ve altı	100	6.47	5.32	1.33	.19
	3 ve üstü	116	5.41	5.22		
TSSTÖ Kaçınma Duygusal	2 ve altı	100	3.69	3.47	1.32	.19
	3 ve üstü	116	2.98	3.54		
TSSTÖ Aşırı Uyarılmışlık	2 ve altı	100	5.14	4.23	2.06	.04*
	3 ve üstü	116	3.85	4.01		
TSSTÖ Olay Etkisi Alt Ölçeği	2 ve altı	100	3.13	3.00	1.97	.05
	3 ve üstü	116	2.29	2.59		
TSSTÖ Travmatik Olayın Şiddeti	2 ve altı	100	3.21	1.37	.62	.53
	3 ve üstü	116	3.07	1.34		
TSSTÖ Travmatik Yaşam Olayı Sayısı	2 ve altı	100	1.81	0.98	.62	.54
	3 ve üstü	116	1.73	0.86		
EİDDÖ İçsel işlevsel duygu düzenleme	2 ve altı	100	3.55	0.85	1.59	.11
	3 ve üstü	116	3.35	0.97		
EİDDÖ İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	2 ve altı	100	2.65	0.94	1.15	.25
	3 ve üstü	116	2.50	1.01		
EİDDÖ Dışsal işlevsel duygu düzenleme	2 ve altı	100	3.07	0.83	.96	.34
	3 ve üstü	116	2.95	0.88		
EİDDÖ Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	2 ve altı	100	1.88	0.74	.73	.47
	3 ve üstü	116	1.80	0.77		

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Annenin çocuk sayısına göre KİÖ toplam, Endişe-Ayrılığa Hassasiyet alt boyut, Eş ile İlişki alt boyut, Katı- Kuralcı İlişki alt boyut, Kapsanamayan İlişki alt boyut ve Doyum Odaklılık alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Diğer taraftan annenin çocuk sayısına göre anne DDGÖ-16 toplam, Açıklık alt boyut, Amaçlar alt boyut, Dürtü alt boyut, Kabul etmeme alt boyut ve Stratejiler alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Benzer şekilde annenin çocuk sayısına göre anne TSSTÖ toplam, Yeniden Yaşama alt boyut, Aşırı Uyarılmışlık alt boyut, Olay Etkisi Alt Ölçeği ve Travmatik Olayın Şiddeti puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ancak, annenin çocuk sayısına göre Aşırı Uyarılmışlık alt boyut ($t(214) = 2,06, p=.04$) puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Çocuk sayısı 3 olan annelerin kaçınma duygusal alt boyut puanları, çocuk sayısı 2 ve altı olan annelere göre düşük olduğu görülmüştür.

Annenin çocuk sayısına göre EİDDÖ toplamı, İçsel işlevsel duygu düzenleme alt boyut, İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut, Dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyut ve Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Benzer şekilde annenin çocuk sayısına göre ergen TSSBÖ puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

3.1.3. Annenin Eğitim Düzeyi

Annenin eğitim düzeyi kapsayıcılık işlevi, travma sonrası stres ve duygu düzenleme ve alt boyutlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır. Annenin eğitim durumuna göre uygulanan ölçek ve alt faktörlere ait puanlarının karşılaştırılması Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 6.
Annenin Eğitim Durumuna Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması

Ölçekler ve faktörler	Eğitim durumu	N	Ort.	S.S	T	p
KİÖ Endişe-Ayrılığa Hassasiyet	Lise ve altı	157	3.80	0.80	2.873	.005**
	Lisans ve üzeri	59	3.37	0.82		
KİÖ Eş ile İlişki	Lise ve altı	157	3.62	0.94	1.060	.29
	Lisans ve üzeri	59	3.30	1.07		
KİÖ Kapsanamayan İlişki	Lise ve altı	157	2.90	0.81	1.772	.08
	Lisans ve üzeri	59	2.68	0.70		
KİÖ Doyum Odaklılık	Lise ve altı	157	2.40	0.81	2.968	.004**
	Lisans ve üzeri	59	2.10	0.72		
KİÖ Katı- Kuralcı İlişki	Lise ve altı	157	2.57	0.75	4.265	.000**
	Lisans ve üzeri	59	2.03	0.67		
DDGÖ-16 Açıklık	Lise ve altı	157	3.97	1.66	.994	.32
	Lisans ve üzeri	59	3.75	1.50		
DDGÖ-16 Amaçlar	Lise ve altı	157	7.67	3.31	1.259	.21
	Lisans ve üzeri	59	7.21	2.91		
DDGÖ-16 Dürtü	Lise ve altı	157	5.44	2.94	-.140	.89
	Lisans ve üzeri	59	5.63	2.62		
DDGÖ-16 Stratejiler	Lise ve altı	157	9.54	4.47	1.478	.14
	Lisans ve üzeri	59	8.75	3.61		
DDGÖ-16 Kabul etmeme	Lise ve altı	157	5.97	3.32	1.853	.07
	Lisans ve üzeri	59	5.54	2.90		
TSSTÖ Yeniden Yaşama	Lise ve altı	157	5.55	5.17	-.693	.49
	Lisans ve üzeri	59	6.71	5.50		
TSSTÖ Kaçınma Duygusal	Lise ve altı	157	3.20	3.62	.422	.67
	Lisans ve üzeri	59	3.54	3.25		
TSSTÖ Aşırı Uyarılmışlık	Lise ve altı	157	4.28	4.26	.089	.93
	Lisans ve üzeri	59	4.86	3.86		
TSSTÖ Olay Etkisi Alt Ölçeği	Lise ve altı	157	2.68	2.79	.823	.41
	Lisans ve üzeri	59	2.63	2.86		
TSSTÖ Travmatik Olayın Şiddeti	Lise ve altı	157	3.03	1.34	-1.881	.06
	Lisans ve üzeri	59	3.35	1.36		
EİDDÖ İçsel işlevsel duygu düzenleme	Lise ve altı	157	3.43	0.90	-.651	.52
	Lisans ve üzeri	59	3.47	0.97		
EİDDÖ İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	Lise ve altı	157	2.62	0.99	1.732	.09
	Lisans ve üzeri	59	2.43	0.92		
EİDDÖ Dışsal işlevsel duygu düzenleme	Lise ve altı	157	2.99	0.85	-1.568	.12
	Lisans ve üzeri	59	3.04	0.90		
EİDDÖ Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	Lise ve altı	157	1.92	0.80	2.826	.005**
	Lisans ve üzeri	59	1.63	0.60		
Ergen Travma Sonrası Stres Belirtileri Şiddet Ölçeği (TSSBÖ)	Lise ve altı	157	13.19	7.00	2.406	.02*
	Lisans ve üzeri	59	10.52	6.41		

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Annenin eğitim düzeyine göre Kapsanamayan İlişki alt boyut puanı arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ancak, annenin eğitim düzeyine göre KİÖ toplam ($t(214) = 3,737, p=.000$), Endişe-Ayrılığa Hassasiyet alt boyut ($t(214) = 2,873, p=.005$), Doyum Odaklılık alt boyut ($t(214) = 2,968, p=.004$) ve Katı- Kuralcı İlişki alt boyut ($t(214) = 4,265, p=.000$) puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Eğitim seviyesi lise ve altı olan annelerin KİÖ toplam, Endişe-Ayrılığa Hassasiyet alt boyut, Doyum Odaklılık alt boyut ve Katı- Kuralcı İlişki alt boyut puanları, eğitim seviyesi lisans ve üzeri olan annelere göre yüksek olduğu görülmüştür.

Annenin eğitim düzeyine göre anne DDGÖ-16 toplam, Açıklık alt boyut, Amaçlar alt boyut, Dürtü alt boyut, Stratejiler boyut ve Kabul etmeme alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Benzer şekilde annenin eğitim düzeyine göre anne TSSTÖ toplam, Yeniden Yaşama alt boyut, Kaçınma Duygusal alt boyut, Aşırı Uyarılmışlık alt boyut, Olay Etkisi Alt Ölçeği ve Travmatik Olayın Şiddeti puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Annenin eğitim düzeyine göre EİDDÖ toplam, İçsel işlevsel duygu düzenleme alt boyut, İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut, Dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ancak, annenin eğitim düzeyine göre Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($t(214) = 2,826, p=.005$) puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Eğitim seviyesi lise ve altı olan annelerin çocuklarının Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut puanları, eğitim seviyesi lisans ve üzeri olan annelere göre yüksek olduğu görülmüştür.

Annenin eğitim düzeyine göre ergen TSSBÖ toplam ($t(214) = 2,406, p=.02$) puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Eğitim seviyesi lise ve altı olan annelerin çocuklarının ergen TSSBÖ puanları, eğitim seviyesi lisans ve üzeri olan annelere göre yüksek olduğu görülmüştür.

3.1.4. Annenin Çalışma Durumu

Annenin çalışma durumu, kapsayıcılık işlevi, travma sonrası stres ve duygu düzenleme ve alt boyutlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır. Annenin çalışma durumuna göre

uygulanan ölçek ve alt faktörlere ait puanlarının karşılaştırılması Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 7.
Annelerin Çalışma Durumuna Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması

Ölçekler ve faktörler	Çalışma durumu	N	Ort.	S.S	t	p
KİÖ Endişe-Ayrılığa Hassasiyet	Çalışıyorum	69	3.45	0.87	3.020	.003**
	Çalışmıyorum	147	3.79	0.79		
KİÖ Eş ile İlişki	Çalışıyorum	69	3.26	1.12	2.336	.02*
	Çalışmıyorum	147	3.66	0.89		
KİÖ Kapsanamayan İlişki	Çalışıyorum	69	2.78	0.77	1.003	.32
	Çalışmıyorum	147	2.87	0.79		
KİÖ Doyum Odaklılık	Çalışıyorum	69	2.15	0.75	2.930	.004**
	Çalışmıyorum	147	2.39	0.80		
KİÖ Katı- Kuralcı İlişki	Çalışıyorum	69	2.18	0.76	3.047	.003**
	Çalışmıyorum	147	2.54	0.75		
DDGÖ-16 Açıklık	Çalışıyorum	69	3.78	1.64	1.103	.27
	Çalışmıyorum	147	3.98	1.61		
DDGÖ-16 Amaçlar	Çalışıyorum	69	7.18	3.00	1.693	.09
	Çalışmıyorum	147	7.73	3.29		
DDGÖ-16 Dürtü	Çalışıyorum	69	5.65	2.78	.168	.87
	Çalışmıyorum	147	5.42	2.90		
DDGÖ-16 Stratejiler	Çalışıyorum	69	8.60	3.48	2.326	.02*
	Çalışmıyorum	147	9.67	4.56		
DDGÖ-16 Kabul etmeme	Çalışıyorum	69	5.34	2.90	2.632	.01**
	Çalışmıyorum	147	6.11	3.33		
TSSTÖ Yeniden Yaşama	Çalışıyorum	69	5.47	5.01	2.166	.03*
	Çalışmıyorum	147	6.09	5.41		
TSSTÖ Kaçınma Duygusal	Çalışıyorum	69	3.00	3.11	2.469	.01**
	Çalışmıyorum	147	3.44	3.69		
TSSTÖ Aşırı Uyarılmışlık	Çalışıyorum	69	4.09	4.09	2.215	.03*
	Çalışmıyorum	147	4.61	4.19		
TSSTÖ Olay Etkisi Alt Ölçeği	Çalışıyorum	69	2.88	2.99	-.597	.55
	Çalışmıyorum	147	2.56	2.71		
TSSTÖ Travmatik Olayın Şiddeti	Çalışıyorum	69	3.22	1.38	.510	.61
	Çalışmıyorum	147	3.09	1.34		
EİDDÖ İçsel işlevsel duygu düzenleme	Çalışıyorum	69	3.50	0.98	.654	.51
	Çalışmıyorum	147	3.41	0.89		
EİDDÖ İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	Çalışıyorum	69	2.52	0.94	1.270	.21
	Çalışmıyorum	147	2.59	0.99		

EİDDÖ Dışsal işlevsel duygu düzenleme	Çalışıyorum	69	2.94	0.83	.566	.57
	Çalışmıyorum	147	3.03	0.88		
EİDDÖ Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	Çalışıyorum	69	1.75	0.73	1.131	.26
	Çalışmıyorum	147	1.88	0.77		

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Annenin çalışma durumuna göre Kapsanamayan İlişki alt puanı arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ancak, annenin çalışma durumuna göre KİÖ toplam ($t(214) = -3,708$, $p=.000$), Endişe-Ayrılığa Hassasiyet alt boyut ($t(214) = -2,336$, $p=.003$), Eş ile İlişki alt boyut ($t(214) = -2,336$, $p=.02$), Doyum Odaklılık alt boyut ($t(214) = -2,930$, $p=.004$) ve Katı- Kuralcı İlişki alt boyut ($t(214) = -3,047$, $p=.003$) puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Çalışan annelerin KİÖ toplam, Endişe-Ayrılığa Hassasiyet alt boyut, Eş ile İlişki alt boyut, Doyum Odaklılık alt boyut ve Katı- Kuralcı İlişki alt boyut puanları, çalışmayan annelere göre düşük olduğu görülmüştür.

Annenin çalışma durumuna göre Açıklık alt boyut, Amaçlar alt boyut, Dürtü alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ancak, annenin çalışma durumuna göre anne DDGÖ-16 toplam ($t(214) = -1,931$, $p=.06$), Stratejiler alt boyut ($t(214) = -2,326$, $p=.02$) ve Kabul etmeme alt boyut ($t(214) = -2,632$, $p=.01$) puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$).

Annenin çalışma durumuna göre Olay Etkisi Alt Ölçeği ve Travmatik Olayın Şiddeti puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ancak, Anne TSSTÖ toplam ($t(214) = -2,610$, $p=.01$), Yeniden Yaşama alt boyut ($t(214) = -2,166$, $p=.03$), Kaçınma Duygusal alt boyut ($t(214) = -2,469$, $p=.01$) ve Aşırı Uyarılmışlık alt boyut ($t(214) = -2,215$, $p=.03$) puanları arasında anlamlı farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Bu sonuçlara göre, çalışan annenin TSSTÖ toplam, Yeniden Yaşama alt boyut, Kaçınma Duygusal alt boyut ve Aşırı Uyarılmışlık alt boyut puanları, çalışmayan annelere göre yüksektir.

Annenin çalışma durumuna göre EİDDÖ toplam, İçsel işlevsel duygu düzenleme alt boyut, İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut, Dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyut ve Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Benzer olarak Annenin çalışma durumuna ergen TSSBÖ puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

3.1.5. Anne Sosyoekonomik Düzeyi (SED)

Anne SED’ e göre kapsayıcılık işlevi, travma sonrası stres ve duygu düzenleme puanlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik tek yönlü ANOVA analizi uygulanmıştır. Annenin SED’ ine göre uygulanan ölçek ve alt faktörlere ait puanlarının karşılaştırılması Tablo 7’ de gösterilmiştir.

Tablo 8.
Anne SED’ e Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması

Ölçekler ve faktörler	SED	N	Ort.	S.S	Welch	p	Fark
KİO Endişe-Ayrılığa Hassasiyet	Düşük	28	3.71	0.94	2.725	.08	-
	Orta	99	3.78	0.81			
	Yüksek	89	3.57	0.81			
KİO Eş ile İlişki	Düşük	28	3.26	1.24	.846	.44	-
	Orta	99	3.51	0.93			
	Yüksek	89	3.64	0.95			
KİO Kapsanamayan İlişki	Düşük	28	2.87	0.77	.191	.83	-
	Orta	99	2.82	0.78			
	Yüksek	89	2.85	0.80			
KİO Doyum Odaklılık	Düşük	28	2.17	0.76	.555	.58	-
	Orta	99	2.34	0.67			
	Yüksek	89	2.34	0.92			
KİO Katı- Kuralcı İlişki	Düşük	28	2.60	0.70	1.064	.36	-
	Orta	99	2.47	0.73			
	Yüksek	89	2.31	0.82			
DDGÖ-16 Açıklık	Düşük	28	4.36	1.91	1.224	.31	-
	Orta	99	3.92	1.64			
	Yüksek	89	3.77	1.48			
DDGÖ-16 Amaçlar	Düşük	28	8.68	4.03	1.409	.26	-
	Orta	99	7.51	2.98			
	Yüksek	89	7.23	3.10			
DDGÖ-16 Dürtü	Düşük	28	5.71	3.82	.977	.39	-
	Orta	99	5.33	2.58			
	Yüksek	89	5.61	2.81			
DDGÖ-16 Stratejiler	Düşük	28	9.89	5.47	1.688	.20	-
	Orta	99	9.40	3.97			
	Yüksek	89	9.06	4.16			
DDGÖ-16 Kabul etmeme	Düşük	28	6.39	3.76	1.824	.18	-
	Orta	99	5.86	3.23			
	Yüksek	89	5.68	3.01			
TSSTÖ Yeniden Yaşama	Düşük	28	5.10	5.80	1.052	.36	-
	Orta	99	6.24	5.44			
	Yüksek	89	5.73	4.98			
TSSTÖ Kaçınma Duygusal	Düşük	28	3.48	4.45	1.921	.16	-
	Orta	99	3.46	3.38			
	Yüksek	89	3.06	3.40			
TSSTÖ Aşırı Uyarılmışlık	Düşük	28	5.14	4.67	.740	.49	-
	Orta	99	4.30	3.84			
	Yüksek	89	4.39	4.36			
TSSTÖ Olay Etkisi Alt Ölçeği	Düşük	28	2.57	2.94	.400	.67	-
	Orta	99	2.79	2.79			
	Yüksek	89	2.56	2.80			

TSSTÖ Travmatik Olayın Şiddeti	Düşük	28	2.94	1.48	.219	.80	-
	Orta	99	3.09	1.33			
	Yüksek	89	3.22	1.36			
EİDDÖ İçsel işlevsel duygu düzenleme	Düşük	28	3.50	0.82	.461	.63	-
	Orta	99	3.34	0.94			
	Yüksek	89	3.53	0.92			
EİDDÖ İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	Düşük	28	2.33	0.85	2.445	.10	-
	Orta	99	2.66	1.03			
	Yüksek	89	2.55	0.94			
EİDDÖ Dışsal işlevsel duygu düzenleme	Düşük	28	2.96	0.78	.632	.54	-
	Orta	99	2.97	0.81			
	Yüksek	89	3.05	0.94			
EİDDÖ Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	Düşük	28	1.65	0.66	1.114	.34	-
	Orta	99	1.94	0.77			
	Yüksek	89	1.79	0.76			

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Bu kısımda anne SED'e göre anneden ve ergenden alınan veriler arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

3.1.6. Annenin Daha Önce Deprem Yaşama Durumu

Annenin daha önce deprem yaşama durumu, kapsayıcılık işlevi, travma sonrası stres ve duygu düzenleme ve alt boyutlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır. Annenin daha önce deprem yaşama durumlarına göre uygulanan ölçek ve alt faktörlere ait puanlarının karşılaştırılması Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 9.
Annenin Daha Önce Deprem Yaşama Durumlarına Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması

Ölçekler ve faktörler	Daha önce deprem yaşama durumu	N	Ort.	S.S	t	P
KİO Endişe-Ayrılığa Hassasiyet	Evet	69	3.66	0.84	-.224	.82
	Hayır	147	3.69	0.83		
KİO Eş ile İlişki	Evet	69	3.48	0.98	-.518	.60
	Hayır	147	3.56	0.99		
KİO Kapsanamayan İlişki	Evet	69	2.78	0.79	-.772	.44
	Hayır	147	2.87	0.78		
KİO Doyum Odaklılık	Evet	69	2.28	0.76	-.517	.61
	Hayır	147	2.34	0.81		
KİO Katı- Kuralcı İlişki	Evet	69	2.42	0.78	-.058	.95
	Hayır	147	2.42	0.77		
DDGÖ-16 Açıklık	Evet	69	4.08	1.82	.978	.33

	Hayır	147	3.84	1.52		
DDGÖ-16 Amaçlar	Evet	69	7.98	3.66	1.242	.22
	Hayır	147	7.35	2.96		
DDGÖ-16 Dürtü	Evet	69	5.86	3.23	1.267	.21
	Hayır	147	5.33	2.66		
DDGÖ-16 Stratejiler	Evet	69	9.82	4.40	1.139	.26
	Hayır	147	9.10	4.19		
DDGÖ-16 Kabul etmeme	Evet	69	5.98	3.16	.389	.70
	Hayır	147	5.80	3.24		
TSSTÖ Yeniden Yaşama	Evet	69	6.72	4.91	1.51	.13
	Hayır	147	5.45	5.43		
TSSTÖ Kaçınma Duygusal	Evet	69	3.46	3.48	.433	.66
	Hayır	147	3.21	3.55		
TSSTÖ Aşırı Uyarılmışlık	Evet	69	5.30	4.39	1.996	.05*
	Hayır	147	3.99	3.97		
TSSTÖ Olay Etkisi Alt Ölçeği	Evet	69	3.12	2.99	1.536	.13
	Hayır	147	2.43	2.68		
TSSTÖ Travmatik Olayın Şiddeti	Evet	69	3.39	1.37	1.741	.08
	Hayır	147	2.99	1.33		
EİDDÖ İçsel işlevsel duygu düzenleme	Evet	69	3.46	0.97	.252	.80
	Hayır	147	3.43	0.90		
EİDDÖ İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	Evet	69	2.53	0.97	-.391	.70
	Hayır	147	2.59	0.98		
EİDDÖ Dışsal işlevsel duygu düzenleme	Evet	69	3.01	0.85	.073	.94
	Hayır	147	3.00	0.87		
EİDDÖ Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	Evet	69	1.81	0.77	-.409	.68
	Hayır	147	1.85	0.76		

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Annenin daha önce deprem yaşama durumlarına göre KİÖ toplam ve ölçek alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Benzer olarak, DDGÖ-16 toplam ve ölçek alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Annenin daha önce deprem yaşama durumlarına göre anne TSSTÖ toplam, Yeniden Yaşama alt boyut, Kaçınma Duygusal alt boyut, Olay Etkisi Alt Ölçeği ve Travmatik Olayın Şiddeti puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ancak, annenin daha önce deprem yaşama durumlarına göre Aşırı Uyarılmışlık alt boyut ($t(214) = 1,996, p=.05$) puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Daha önce deprem yaşayan annelerin aşırı uyarılmışlık puanları, daha önce deprem yaşamayanlara göre yüksektir.

Annenin daha önce deprem yaşama durumlarına göre EİDDÖ toplam ve ölçek alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Benzer şekilde TSSBÖ puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

3.1.7. Annenin Depremde Kaybettiği Yakını ile İlişkisi

Annenin depremde kaybettiği yakını ile ilişkisine göre kapsayıcılık işlevi, travma sonrası stres ve duygu düzenleme puanlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik tek yönlü ANOVA analizi uygulanmıştır. Annenin depremde kaybettiği yakını ile ilişki durumuna göre uygulanan ölçek ve alt faktörlere ait puanlarının karşılaştırılması Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 10.
Annenin Depremde Kaybettiği Yakını ile İlişki Durumuna Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması

Ölçekler ve faktörler	Depremde kaybettiği yakını ile ilişki durumu	N	Ort.	S.S	F	p	Fark
KİÖ Endişe-Ayrılığa Hassasiyet	Az yakın ^A	15	3.69	0.90	.830	.44	-
	Orta yakın ^B	63	3.60	0.92			
	Çok yakındı ^C	40	3.81	0.77			
KİÖ Eş ile İlişki	Az yakın ^A	15	3.44	1.25	1.016	.36	-
	Orta yakın ^B	63	3.55	1.00			
	Çok yakındı ^C	40	3.71	0.87			
KİÖ Kapsanamayan İlişki	Az yakın ^A	15	3.02	0.83	.174	.84	-
	Orta yakın ^B	63	2.79	0.78			
	Çok yakındı ^C	40	2.88	0.79			
KİÖ Doyum Odaklılık	Az yakın ^A	15	2.53	1.04	2.216	.11	-
	Orta yakın ^B	63	2.17	0.71			
	Çok yakındı ^C	40	2.52	0.93			
KİÖ Katı- Kuralcı İlişki	Az yakın ^A	15	2.72	0.70	2.779	.06	-
	Orta yakın ^B	35	2.27	0.72			
	Çok yakındı ^C	40	2.59	0.78			
DDGÖ-16 Açıklık	Az yakın ^A	15	3.67	1.45	.190	.83	-
	Orta yakın ^B	35	3.88	1.24			
	Çok yakındı ^C	40	3.65	1.33			
DDGÖ-16 Amaçlar	Az yakın ^A	15	8.07	3.28	.016	.98	-
	Orta yakın ^B	35	6.85	2.32			
	Çok yakındı ^C	40	7.30	3.08			
DDGÖ-16 Dürtü	Az yakın ^A	15	6.27	2.76	.831	.44	-
	Orta yakın ^B	35	5.00	2.12			
	Çok yakındı ^C	40	5.65	2.94			
DDGÖ-16 Stratejiler	Az yakın ^A	15	10.27	4.23	.419	.66	-
	Orta yakın ^B	35	8.48	3.20			
	Çok yakındı ^C	40	9.58	4.28			
DDGÖ-16 Kabul etmeme	Az yakın ^A	15	7.20	3.76	.543	.58	-
	Orta yakın ^B	35	5.82	2.99			
	Çok yakındı ^C	40	5.70	3.19			

TSSTÖ Yeniden Yaşama	Az yakın ^A	15	3.92	3.92	.918	.40	-
	Orta yakın ^B	35	6.23	5.46			
	Çok yakındı ^C	40	6.10	5.88			
TSSTÖ Kaçınma Duygusal	Az yakın ^A	15	2.00	2.93	0.282	.75	-
	Orta yakın ^B	35	3.97	3.92			
	Çok yakındı ^C	40	4.07	3.47			
TSSTÖ Aşırı Uyarılmışlık	Az yakın ^A	15	2.83	3.04	.552	.58	-
	Orta yakın ^B	35	4.84	4.58			
	Çok yakındı ^C	40	5.34	4.26			
TSSTÖ Olay Etkisi Alt Ölçeği	Az yakın ^A	15	1.85	2.38	.639	.53	-
	Orta yakın ^B	35	3.04	3.09			
	Çok yakındı ^C	40	3.48	2.76			
TSSTÖ Travmatik Olayın Şiddeti	Az yakın ^A	15	3.11	1.62	2.244	.11	-
	Orta yakın ^B	35	2.71	1.55			
	Çok yakındı ^C	40	3.15	1.35			
EİDDÖ İçsel işlevsel duygu düzenleme	Az yakın ^A	15	3.23	0.71	1.411	.25	-
	Orta yakın ^B	35	3.44	0.78			
	Çok yakındı ^C	40	3.69	0.97			
EİDDÖ İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	Az yakın ^A	15	2.60	0.87	.198	.82	-
	Orta yakın ^B	35	2.57	0.85			
	Çok yakındı ^C	40	2.67	1.08			
EİDDÖ Dışsal işlevsel duygu düzenleme	Az yakın ^A	15	3.18	0.69	.009	.99	-
	Orta yakın ^B	35	2.96	0.78			
	Çok yakındı ^C	40	3.05	0.92			
EİDDÖ Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	Az yakın ^A	15	2.11	0.79	1.560	.21	-
	Orta yakın ^B	35	1.97	0.79			
	Çok yakındı ^C	40	1.83	0.80			

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Annenin depremde kaybettiği yakını ile ilişkisine göre, anneden ve ergenden alınan veriler arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p > 0,05$).

3.1.8 Annenin Anneliğini Tanımlaması

Annenin anneliğini tanımlamasına (Sakin, panik, hoşgörülü, katı-kuralcı, sinirli ve kaygılı) göre kapsayıcılık işlevi, travma sonrası stres ve duygu düzenleme puanlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik tek yönlü ANOVA analizi uygulanmıştır. Farklılıkları tespit etmek amacıyla Tamhane T2 Çoklu Karşılaştırma post-hoc analizi uygulanmıştır. Annenin anneliğini tanımlama durumuna göre uygulanan ölçek ve alt faktörlere ait puanlarının karşılaştırılması Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 11.
Annenin Anneliğini Tanımlama Durumuna Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması

Ölçekler ve faktörler	Anneliğini tanımlama durumu	N	Ort.	S.S	F	p	Fark
KİO Endişe-Ayrılığa Hassasiyet	Sakin ^A	56	3.63	0.77	.86	.51	-
	Panik ^B	19	4.18	0.69			
	Hoşgörülü ^C	60	3.50	0.98			
	Katı-kuralcı ^D	14	3.77	0.98			
	Sinirli ^E	13	3.70	0.54			
	Kaygılı ^F	54	3.75	0.74			
KİO Eş ile İlişki	Sakin ^A	56	3.71	0.80	1.712	.14	-
	Panik ^B	19	3.87	0.70			
	Hoşgörülü ^C	60	3.48	1.08			
	Katı-kuralcı ^D	14	3.54	0.97			
	Sinirli ^E	13	3.21	1.20			
	Kaygılı ^F	54	3.34	1.05			
KİO Kapsanamayan İlişki	Sakin ^A	56	2.70	0.72	1.494	.20	-
	Panik ^B	19	2.94	0.83			
	Hoşgörülü ^C	60	2.64	0.74			
	Katı-kuralcı ^D	14	3.26	1.12			
	Sinirli ^E	13	3.48	0.81			
	Kaygılı ^F	54	2.97	0.67			
KİO Doyum Odaklılık	Sakin ^A	56	2.28	0.91	1.031	.40	-
	Panik ^B	19	2.69	0.93			
	Hoşgörülü ^C	60	2.12	0.68			
	Katı-kuralcı ^D	14	2.54	0.95			
	Sinirli ^E	13	2.35	0.68			
	Kaygılı ^F	54	2.41	0.69			
KİO Katı- Kuralcı İlişki	Sakin ^A	56	2.31	0.70	2.226	.06	-
	Panik ^B	19	2.63	0.83			
	Hoşgörülü ^C	60	2.38	0.79			
	Katı-kuralcı ^D	14	3.15	0.84			
	Sinirli ^E	13	2.47	0.72			
	Kaygılı ^F	54	2.35	0.71			
DDGÖ-16 Açıklık	Sakin ^A	56	3.40	1.23	3.362	.007**	-
	Panik ^B	19	4.83	2.01			
	Hoşgörülü ^C	60	3.59	1.47			
	Katı-kuralcı ^D	14	4.58	1.93			
	Sinirli ^E	13	4.45	1.75			
	Kaygılı ^F	54	4.20	1.59			
DDGÖ-16 Amaçlar	Sakin ^A	56	6.71	3.14	1.902	.10	-
	Panik ^B	19	9.17	3.88			
	Hoşgörülü ^C	60	6.73	2.86			
	Katı-kuralcı ^D	14	9.33	3.68			
	Sinirli ^E	13	9.36	2.66			
	Kaygılı ^F	54	7.87	2.95			

DDGÖ-16 Dürtü	Sakin ^A	56	4.64	2.47	3.568	.005*	A.C<E
	Panik ^B	19	7.61	3.94			
	Hoşgörülü ^C	60	4.61	1.70			
	Katı-kuralcı ^D	14	7.67	2.77			
	Sinirli ^E	13	7.64	2.91			
	Kaygılı ^F	54	5.61	2.99			
DDGÖ-16 Stratejiler	Sakin ^A	56	7.91	3.47	3.559	.005*	A<E
	Panik ^B	19	12.50	5.67			
	Hoşgörülü ^C	60	8.25	3.30			
	Katı-kuralcı ^D	14	12.33	4.77			
	Sinirli ^E	13	12.36	4.86			
	Kaygılı ^F	54	9.44	4.01			
DDGÖ-16 Kabul etmeme	Sakin ^A	56	4.47	1.84	4.883	.000**	-
	Panik ^B	19	8.28	4.56			
	Hoşgörülü ^C	60	5.20	2.90			
	Katı-kuralcı ^D	14	8.08	3.32			
	Sinirli ^E	13	6.91	2.34			
	Kaygılı ^F	54	6.28	3.33			
TSSTÖ Yeniden Yaşama	Sakin ^A	56	5.50	5.03	.384	.86	-
	Panik ^B	19	7.50	6.35			
	Hoşgörülü ^C	60	5.17	5.38			
	Katı-kuralcı ^D	14	5.78	6.04			
	Sinirli ^E	13	6.09	4.97			
	Kaygılı ^F	54	6.27	5.20			
TSSTÖ Kaçınma Duygusal	Sakin ^A	56	3.27	3.43	.219	.95	-
	Panik ^B	19	3.64	3.03			
	Hoşgörülü ^C	60	2.83	3.48			
	Katı-kuralcı ^D	14	3.00	4.39			
	Sinirli ^E	13	2.73	3.72			
	Kaygılı ^F	54	3.98	3.59			
TSSTÖ Aşırı Uyarılmışlık	Sakin ^A	56	3.55	3.33	2.292	.05	-
	Panik ^B	19	6.93	4.43			
	Hoşgörülü ^C	60	3.33	3.98			
	Katı-kuralcı ^D	14	4.89	4.70			
	Sinirli ^E	13	4.45	3.86			
	Kaygılı ^F	54	5.69	4.60			
TSSTÖ Olay Etkisi Alt Ölçeği	Sakin ^A	56	2.43	3.01	1.332	.26	-
	Panik ^B	19	2.69	2.65			
	Hoşgörülü ^C	60	2.13	2.36			
	Katı-kuralcı ^D	14	3.63	1.85			
	Sinirli ^E	13	2.70	3.40			
	Kaygılı ^F	54	3.24	3.02			
TSSTÖ Travmatik Olayın Şiddeti	Sakin ^A	56	3.21	1.40	.267	.93	-
	Panik ^B	19	3.00	1.47			
	Hoşgörülü ^C	60	3.17	1.29			
	Katı-kuralcı ^D	14	2.75	1.28			
	Sinirli ^E	13	3.11	1.27			
	Kaygılı ^F	54	3.21	1.42			

EİDDÖ İçsel işlevsel duygu düzenleme	Sakin ^A	56	3.38	1.09	.735	.60	-
	Panik ^B	19	3.44	0.68			
	Hoşgörülü ^C	60	3.40	0.94			
	Katı-kuralcı ^D	14	3.58	0.65			
	Sinirli ^E	13	3.57	0.99			
	Kaygılı ^F	54	3.49	0.87			
EİDDÖ İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	Sakin ^A	56	2.49	1.07	.746	.59	-
	Panik ^B	19	2.70	0.90			
	Hoşgörülü ^C	60	2.53	0.90			
	Katı-kuralcı ^D	14	2.73	1.29			
	Sinirli ^E	13	2.49	1.30			
	Kaygılı ^F	54	2.68	0.87			
EİDDÖ Dışsal işlevsel duygu düzenleme	Sakin ^A	56	2.88	0.88	1.399	.23	-
	Panik ^B	19	3.22	0.74			
	Hoşgörülü ^C	60	3.16	0.80			
	Katı-kuralcı ^D	14	3.27	0.82			
	Sinirli ^E	13	3.11	0.96			
	Kaygılı ^F	54	2.82	0.93			
EİDDÖ Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	Sakin ^A	56	1.67	0.79	3.417	.006**	A<F
	Panik ^B	19	2.01	0.71			
	Hoşgörülü ^C	60	1.71	0.58			
	Katı-kuralcı ^D	14	2.13	0.89			
	Sinirli ^E	13	2.11	0.99			
	Kaygılı ^F	54	2.00	0.79			

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Annenin anneliğini tanımlama durumuna göre KİÖ toplam, Kapsanamayan İlişki alt boyut, Katı- Kuralcı İlişki alt boyut, Endişe-Ayrılığa Hassasiyet alt boyut, Eş ile İlişki alt boyut ve Doyum Odaklılık alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Annenin anneliğini tanımlama durumuna göre Amaçlar alt boyut ve Kabul etmeme alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Annenin anneliğini tanımlama durumuna göre DDGÖ-16 toplam ($F(5, 210) = 4,381, p=.001$), Açıklık alt boyut ($F(5, 210) = 3,362, p=.007$), Dürtü alt boyut ($F(5, 210) = 3,568, p=.005$) ve Stratejiler alt boyut ($F(5, 210) = 3,559, p=.005$) puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Sakin ve hoşgörülü olan annelerin DDGÖ-16 toplam, Dürtü alt boyut ve Stratejiler alt boyut puanları, sinirli annelere göre düşüktür.

Annenin anneliğini tanımlama durumuna göre anne TSSTÖ toplam, Yeniden Yaşama alt boyut, Kaçınma Duygusal alt boyut, Aşırı Uyarılmışlık alt boyut, Olay Etkisi

Alt Ölçeği ve Travmatik Olayın Şiddeti puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Annenin anneliğini tanımlama durumuna göre EİDDÖ toplam, İçsel işlevsel duygu düzenleme alt boyut, İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ve Dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ancak, annenin anneliğini tanımlama durumuna göre Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($F(5, 210) = 3,416, p=.006$) puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Sakin olan annelerin çocuklarının Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut puanları, kaygılı olan annelerin çocuklarına göre düşüktür.

Annenin anneliğini tanımlama durumuna göre ergen TSSBÖ puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

3.2. Ergenin Sosyodemografik Bilgilerine Göre Ölçek ve Alt Faktörlere Ait Puanlarının Karşılaştırılması

3.2.1. Ergenin Cinsiyeti

Ergenin cinsiyetine göre kapsayıcılık işlevi, travma sonrası stres ve duygu düzenleme ve alt boyutlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır. Ergenin cinsiyetine göre uygulanan ölçek ve alt faktörlere ait puanlarının karşılaştırılması Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 12.
Ergenin Cinsiyetine Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması

Ölçekler ve faktörler	Cinsiyet	N	Ort.	S.S	t	P
KİÖ Endişe-Ayrılığa Hassasiyet	Kız	135	3.65	0.88	-.63	.53
	Erkek	81	3.73	0.73		
KİÖ Eş ile İlişki	Kız	135	3.44	1.06	1.764	.08
	Erkek	81	3.68	0.83		
KİÖ Kapsanamayan İlişki	Kız	135	2.78	0.76	-1.53	.13
	Erkek	81	2.95	0.81		
KİÖ Doyum Odaklılık	Kız	135	2.21	0.75	-2.52	.01*
	Erkek	81	2.49	0.84		
KİÖ Katı- Kuralcı İlişki	Kız	135	2.43	0.75	.277	.78
	Erkek	81	2.40	0.80		
DDGÖ-16 Açıklık	Kız	135	3.98	1.75	.82	.41
	Erkek	81	3.79	1.37		

DDGÖ-16 Amaçlar	Kız	135	7.83	3.33	1.689	.09
	Erkek	81	7.06	2.94		
DDGÖ-16 Dürtü	Kız	135	5.46	2.94	-.218	.83
	Erkek	81	5.55	2.72		
DDGÖ-16 Stratejiler	Kız	135	9.42	4.31	.444	.66
	Erkek	81	9.15	4.20		
DDGÖ-16 Kabul etmeme	Kız	135	5.89	3.25	.171	.86
	Erkek	81	5.81	3.16		
TSSTÖ Yeniden Yaşama	Kız	135	5.63	5.30	-.841	.40
	Erkek	81	6.33	5.25		
TSSTÖ Kaçınma Duygusal	Kız	135	3.05	3.34	1.268	.21
	Erkek	81	3.75	3.79		
TSSTÖ Aşırı Uyarılmışlık	Kız	135	4.49	4.22	.194	.85
	Erkek	81	4.36	4.06		
TSSTÖ Olay Etkisi Alt Ölçeği	Kız	135	2.64	2.99	-.163	.87
	Erkek	81	2.71	2.49		
TSSTÖ Travmatik Olayın Şiddeti	Kız	135	3.26	1.38	1.466	.14
	Erkek	81	2.93	1.29		
EİDDÖ İçsel işlevsel duygu düzenleme	Kız	135	3.53	0.91	1.85	.07
	Erkek	81	3.29	0.92		
EİDDÖ İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	Kız	135	2.60	0.99	.675	.50
	Erkek	81	2.51	0.96		
EİDDÖ Dışsal işlevsel duygu düzenleme	Kız	135	3.09	0.87	1.791	.07
	Erkek	81	2.87	0.83		
EİDDÖ Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	Kız	135	1.85	0.78	.365	.72
	Erkek	81	1.82	0.72		

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Ergenin cinsiyetine göre KİÖ toplam, Endişe-Ayrılığa Hassasiyet alt boyut, Eş ile İlişki alt boyut, Kapsanamayan İlişki alt boyut ve Katı- Kuralcı İlişki alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ancak, ergenin cinsiyetine göre Doyum Odaklılık alt boyut($t(214) = -2,52, p=.01$) puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Erkek çocuk annelerinin Doyum Odaklılık alt boyut puanları, kız çocuk annelerinin puanlarından yüksektir.

Ergenin cinsiyetine göre DDGÖ-16 toplam ve ölçek alt boyutları, anne TSSTÖ toplam ve alt boyutları, TSSBÖ puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Ancak ergenin cinsiyetine göre EİDDÖ toplam ($t(214) = 1,971, p=.05$) puanında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Kız çocuklarının duygu düzenleme güçlüğü puanları erkek çocuklarına göre daha yüksektir.

3.2.2. Ergenin Yaşı

Ergenin yaşına göre kapsayıcılık işlevi, travma sonrası stres ve duygu düzenleme ve alt boyutlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır. Çocukların yaşlarına göre uygulanan ölçek ve alt faktörlere ait puanlarının karşılaştırılması Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 13.
Ergenin Yaşına Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması

Ölçekler ve faktörler	Yaş	N	Ort.	S.S	t	p
KİÖ Endişe-Ayrılığa Hassasiyet	9-11	109	3.66	0.79	-.356	.72
	12-14	107	3.70	0.87		
KİÖ Eş ile İlişki	9-11	109	3.47	0.96	-.894	.37
	12-14	107	3.59	1.00		
KİÖ Kapsanamayan İlişki	9-11	109	2.80	0.79	-.901	.37
	12-14	107	2.89	0.78		
KİÖ Doyum Odaklılık	9-11	109	2.35	0.81	.657	.51
	12-14	107	2.28	0.78		
KİÖ Katı- Kuralcı İlişki	9-11	109	2.42	0.75	-.087	.93
	12-14	107	2.43	0.79		
DDGÖ-16 Açıklık	9-11	109	3.77	1.49	1.273	.20
	12-14	107	4.06	1.74		
DDGÖ-16 Amaçlar	9-11	109	7.34	3.12	-.95	.34
	12-14	107	7.76	3.29		
DDGÖ-16 Dürtü	9-11	109	5.19	2.59	1.576	.12
	12-14	107	5.81	3.08		
DDGÖ-16 Stratejiler	9-11	109	9.05	3.84	-.95	.34
	12-14	107	9.61	4.65		
DDGÖ-16 Kabul etmeme	9-11	109	5.59	2.92	1.199	.23
	12-14	107	6.13	3.47		
TSSTÖ Yeniden Yaşama	9-11	109	5.66	5.37	-.587	.56
	12-14	107	6.13	5.19		
TSSTÖ Kaçınma Duygusal	9-11	109	3.33	3.83	.12	.90
	12-14	107	3.26	3.14		
TSSTÖ Aşırı Uyarılmışlık	9-11	109	4.08	4.17	1.239	.22
	12-14	107	4.85	4.12		

TSSTÖ Olay Etkisi Alt Ölçeği	9-11	109	2.52	2.71	-.725	.47
	12-14	107	2.83	2.91		
TSSTÖ Travmatik Olayın Şiddeti	9-11	109	3.16	1.32	.282	.78
	12-14	107	3.10	1.39		
EİDDÖ İçsel işlevsel duygu düzenleme	9-11	109	3.43	0.94	-.227	.82
	12-14	107	3.46	0.90		
EİDDÖ İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	9-11	109	2.58	0.96	.174	.86
	12-14	107	2.56	1.00		
EİDDÖ Dışsal işlevsel duygu düzenleme	9-11	109	3.05	0.83	.711	.48
	12-14	107	2.96	0.89		
EİDDÖ Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	9-11	109	1.81	0.79	-.577	.56
	12-14	107	1.87	0.72		

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Ergenin yaşına göre, anneden ve ergenden alınan veriler arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

3.2.3. Ergenin Depremde Yakın Kaybı

Ergenin depremde kaybına göre kapsayıcılık işlevi, travma sonrası stres ve duygu düzenleme ve alt boyutlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılaşım farklılaşmadığına yönelik bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır. Ergenin depremde kaybedilen yakın durumuna göre uygulanan ölçek ve alt faktörlere ait puanlarının karşılaştırılması Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 14.
Ergenin Depremde Kaybedilen Yakın Durumuna Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması

Ölçekler ve faktörler	Yakın kaybı	N	Ort.	S.S	t	P
EİDDÖ İçsel işlevsel duygu düzenleme	Evet	103	3.52	0.88	1.166	.24
	Hayır	113	3.37	0.96		
EİDDÖ İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	Evet	103	2.68	0.98	1.638	.10
	Hayır	113	2.46	0.96		
EİDDÖ Dışsal işlevsel duygu düzenleme	Evet	103	3.05	0.92	.676	.05
	Hayır	113	2.97	0.81		
EİDDÖ Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	Evet	103	1.85	0.74	.149	.88
	Hayır	113	1.83	0.78		
Ergen Travma Sonrası Stres Belirtileri Şiddet Ölçeği (TSSBÖ)	Evet	103	14.01	7.11	3.188	.002*
	Hayır	113	11.05	6.48		

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Ergenin depremde kaybedilen yakın durumuna göre EİDDÖ toplam, İçsel ve Dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyut, İçsel ve Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ancak, ergenin depremde kaybedilen yakın durumuna göre TSSBÖ toplam ($t(214) = 3,188, p=.002$) puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Bu sonuçlara göre, depremde yakınıni kaybeden ergenin TSSBÖ toplam puanları, depremde yakınıni kaybetmeyen ergene göre yüksektir.

3.2.4. Ergenin Depremde Kaybettiği Yakını ile İlişkisi

Ergenin depremde kaybettiği yakını ile ilişkisine göre kapsayıcılık işlevi, travma sonrası stres ve duygu düzenleme puanlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik tek yönlü ANOVA analizi uygulanmıştır. Çocuğun depremde kaybettiği yakını ile ilişki durumuna göre uygulanan ölçek ve alt faktörlere ait puanlarının karşılaştırılması Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 15.
Ergenin Depremde Kaybettiği Yakını ile İlişki Durumuna Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması

Ölçekler ve faktörler	Depremde kaybettiği yakını ile ilişki durumu	N	Ort.	S.S	F	p	Fark
KİÖ Endişe-Ayrılığa Hassasiyet	Az yakın ^A	15	3.69	0.90	5.376	.006**	A<C
	Orta yakın ^B	63	3.60	0.92			
	Çok yakındı ^C	40	3.81	0.77			
KİÖ Eş ile İlişki	Az yakın ^A	15	3.44	1.25	3.238	.04*	A<C
	Orta yakın ^B	63	3.55	1.00			
	Çok yakındı ^C	40	3.71	0.87			
KİÖ Kapsanamayan İlişki	Az yakın ^A	15	3.02	0.83	.679	.51	-
	Orta yakın ^B	63	2.79	0.78			
	Çok yakındı ^C	40	2.88	0.79			
KİÖ Doyum Odaklılık	Az yakın ^A	15	2.53	1.04	.617	.54	-
	Orta yakın ^B	63	2.17	0.71			
	Çok yakındı ^C	40	2.52	0.93			
KİÖ Katı- Kuralcı İlişki	Az yakın ^A	15	2.72	0.70	1.165	.32	-
	Orta yakın ^B	35	2.27	0.72			
	Çok yakındı ^C	40	2.59	0.78			
DDGÖ-16 Açıklık	Az yakın ^A	15	3.67	1.45	.517	.60	-
	Orta yakın ^B	35	3.88	1.24			
	Çok yakındı ^C	40	3.65	1.33			
DDGÖ-16 Amaçlar	Az yakın ^A	15	8.07	3.28	.208	.81	-
	Orta yakın ^B	35	6.85	2.32			
	Çok yakındı ^C	40	7.30	3.08			

DDGÖ-16 Dürtü	Az yakın ^A	15	6.27	2.76	.004	.99	-
	Orta yakın ^B	35	5.00	2.12			
	Çok yakındı ^C	40	5.65	2.94			
DDGÖ-16 Stratejiler	Az yakın ^A	15	10.27	4.23	.06	.94	-
	Orta yakın ^B	35	8.48	3.20			
	Çok yakındı ^C	40	9.58	4.28			
DDGÖ-16 Kabul etmeme	Az yakın ^A	15	7.20	3.76	.311	.73	-
	Orta yakın ^B	35	5.82	2.99			
	Çok yakındı ^C	40	5.70	3.19			
TSSTÖ Yeniden Yaşama	Az yakın ^A	15	3.92	3.92	2.332	.10	-
	Orta yakın ^B	35	6.23	5.46			
	Çok yakındı ^C	40	6.10	5.88			
TSSTÖ Kaçınma Duygusal	Az yakın ^A	15	2.00	2.93	3.353	.04	-
	Orta yakın ^B	35	3.97	3.92			
	Çok yakındı ^C	40	4.07	3.47			
TSSTÖ Aşırı Uyarılmışlık	Az yakın ^A	15	2.83	3.04	1.558	.22	-
	Orta yakın ^B	35	4.84	4.58			
	Çok yakındı ^C	40	5.34	4.26			
TSSTÖ Olay Etkisi Alt Ölçeği	Az yakın ^A	15	1.85	2.38	3.444	.04	-
	Orta yakın ^B	35	3.04	3.09			
	Çok yakındı ^C	40	3.48	2.76			
TSSTÖ Travmatik Olayın Şiddeti	Az yakın ^A	15	3.11	1.62	.06	.94	-
	Orta yakın ^B	35	2.71	1.55			
	Çok yakındı ^C	40	3.15	1.35			
EİDDÖ İçsel işlevsel duygu düzenleme	Az yakın ^A	15	3.23	0.71	1.847	.16	-
	Orta yakın ^B	35	3.44	0.78			
	Çok yakındı ^C	40	3.69	0.97			
EİDDÖ İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	Az yakın ^A	15	2.60	0.87	1.005	.37	-
	Orta yakın ^B	35	2.57	0.85			
	Çok yakındı ^C	40	2.67	1.08			
EİDDÖ Dışsal işlevsel duygu düzenleme	Az yakın ^A	15	3.18	0.69	1.078	.34	-
	Orta yakın ^B	35	2.96	0.78			
	Çok yakındı ^C	40	3.05	0.92			
EİDDÖ Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	Az yakın ^A	15	2.11	0.79	.102	.90	-
	Orta yakın ^B	35	1.97	0.79			
	Çok yakındı ^C	40	1.83	0.80			

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Ergenin depremde kaybettiği yakını ile ilişki durumuna göre KİO toplam, Doyum Odaklılık alt boyut, Kapsanamayan İlişki alt boyut ve Katı- Kuralcı İlişki alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ancak, ergenin depremde kaybettiği yakını ile ilişki durumuna göre Endişe-Ayrılığa Hassasiyet alt boyut ($F(2, 213) = 5,376, p=.006$) ve Eş ile İlişki alt boyut ($F(2, 213) = 3,238, p=.04$) puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Bu sonuçlara göre; depremde

kaybettiği çok yakın olan ergenin annesinin Endişe-Ayrılığa Hassasiyet alt boyut ve Eş ile İlişki alt boyut puanları, depremde kaybettiği az yakın olan ergenin annesinin puanlarından daha yüksektir.

Ergenin depremde kaybettiği yakını ile ilişki durumuna göre, anne DDGÖ-19 toplam ve alt boyutları, anne TSSTÖ toplam ve alt boyutları ve EİDDÖ toplam ve alt boyutları, ergen TSSBÖ toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0.05$).

3.2.5. Ergenin Depremde Annesinin Etkilendiğini Düşünme Durumu

Ergenin depremde annesinin etkilendiğini düşünme durumuna göre kapsayıcılık işlevi, travma sonrası stres ve duygu düzenleme puanlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik tek yönlü ANOVA analizi uygulanmıştır. Ergenin depremde annesinin etkilendiğini düşünme durumlarına göre uygulanan ölçek ve alt faktörlere ait puanlarının karşılaştırılması Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 16.
Ergenin Depremde Annesinin Etkilendiğini Düşünme Durumuna Göre Uygulanan Verilerin Alt Faktörlere Ait Puanların Karşılaştırılması

Ölçekler ve faktörler	Depremde annenin etkilendiğini düşünme durumu	N	Ort.	S.S	F	p	Fark
EİDDÖ İçsel işlevsel duygu düzenleme	Düşük ^A	47	3.29	1.06	.993	.37	-
	Orta ^B	106	3.51	0.79			
	Çok ^C	63	3.43	1.02			
EİDDÖ İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	Düşük ^A	47	2.19	0.88	6.457	.002**	A<B.C
	Orta ^B	106	2.57	0.92			
	Çok ^C	63	2.85	1.05			
EİDDÖ Dışsal işlevsel duygu düzenleme	Düşük ^A	47	2.88	0.96	2.986	.05	-
	Orta ^B	106	3.15	0.84			
	Çok ^C	63	2.85	0.80			
EİDDÖ Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	Düşük ^A	47	1.64	0.70	4.328	.014*	A.B<C
	Orta ^B	106	1.80	0.73			
	Çok ^C	63	2.05	0.81			
Ergen Travma Sonrası Stres Belirtileri Şiddet Ölçeği (TSSBÖ)	Düşük ^A	47	8.13	5.98	14.148	.000**	A<B.C
	Orta ^B	106	13.03	6.70			
	Çok ^C	63	14.70	6.66			

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Ergenin depremde annesinin etkilendiğini düşünme durumuna göre İçsel işlevsel duygu düzenleme alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ancak, ergenin depremde annesinin etkilendiğini düşünme durumuna göre EİDDÖ toplam ($F(2, 213) = 5,243, p=.006$), İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($F(2, 213) = 6,457, p=.002$) ve Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($F(2, 213) = 4,328, p=.014$) puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Bu sonuçlara göre; depremde annesinin yüksek düzeyde etkilendiğini düşünen çocukların EİDDÖ toplam, İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ve Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut puanları, annelerinin düşük ve orta düzeyde etkilendiğini düşünen çocuklara göre yüksektir. Ek olarak, Dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyutu ($F(2, 213) = 2.986, p=.05$) puanı arasında istatistiksel olarak sınırda anlamlı farklılık görülmüştür. Buna göre annesinin depremde orta düzeyde etkilendiğini düşünen ergenin dışsal işlevsel duygu düzenleme puanı, düşük ve yüksek olarak değerlendiren ergenlere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Benzer olarak ergenin depremde annesinin etkilendiğini düşünme durumuna göre Ergen TSSBÖ toplam ($F(2, 213) = 14,148, p=.000$) puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Bu sonuçlara göre; depremde annelerinin orta ve yüksek düzeyde etkilendiğini düşünen çocukların TSSBÖ toplam puanları, annelerinin düşük düzeyde etkilendiğini düşünen çocuklara göre yüksektir.

3.3. Anne ve Ergene Uygulanan Ölçek Puanları ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Bu kısımda sunulan tez çalışmasına ait değişkenler için katılımcı anne ve ergenlerin aldığı puanların birbiriyle ilişkisini belirlemeye yönelik yapılan Pearson Korelasyon analizi sunulmuştur.

3.3.1. Değişkenlerin Toplam Puanlarına Göre İlişkilerin İncelenmesi

Tablo 16’da ölçeklerin toplam puanlarının korelasyon bulguları verilmiştir.

Tablo 17.
Ölçek Toplam Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Değişkenler	Ort.	S.S	1.	2.	3.	4.	5.
1.Kapsayıcı İşlevler Ölçeği	2.96	0.58	1				
2.Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	32.14	12.94	.25**	1			
3.Travma Sonrası Stres Tanı Ölçeği	13.41	11.59	.04	.43**	1		
4.Ergenler İçin Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	2.71	0.53	.05	.17*	.14	1	
5.Ergen Travma Sonrası Stres Belirtileri Şiddet Ölçeği	12.47	6.94	.12	.08	.15	.62	1

KİO toplam puanı ile anne DDGÖ-16 toplam ($r=.25, p<0.001$) puanı arasında düşük düzeyde pozitif ilişki bulunurken, anne DDGÖ-16 toplam puanı ile anne TSSTÖ toplam ($r=.43, p<0.001$) puanı arasında orta düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur. EİDDÖ toplamı puanı ile anne DDGÖ-16 toplam ($r=.17, p<0.05$) puanı arasında düşük düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur. Ergen TSSBÖ toplam puanı ile EİDDÖ toplam ($r=.62, p<0.001$) puanı arasında orta düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$).

3.3.2. Değişkenlerin Alt Boyutlarının Puanlarına Göre İlişkilerinin İncelenmesi

Anne KİO endişe-ayrılığa hassasiyet alt boyut puanı ile DDGÖ-16 açıklık alt boyut ($r=.23, p<0.001$), amaçlar alt boyut ($r=.25, p<0.001$), dürtü alt boyut ($r=.20, p<0.001$), stratejiler alt boyut ($r=.22, p<0.001$), kabul etmeme alt boyut ($r=.20, p<0.001$), TSSTÖ yeniden yaşama alt boyut ($r=.20, p<0.001$), kaçınma duygusal boyut ($r=.24, p<0.001$), aşırı uyarılmışlık alt boyut ($r=.24, p<0.001$) ve ergenin dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($r=.15, p<0.05$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (bkz. Ek 12).

Anne eş ile ilişki alt boyut puanı ile TSSTÖ aşırı uyarılmışlık alt boyut ($r=-.23, p<0.001$) ve olay etkisi alt boyut ($r=-.17, p<0.05$) puanları arasında düşük düzeyde negatif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (bkz. Ek 12).

Anne kapsanamayan ilişki alt boyut puanı ile DDGÖ-16 açıklık alt boyut ($r=.34, p<0.001$), amaçlar alt boyut ($r=.34, p<0.001$), dürtü alt boyut ($r=.33, p<0.001$), stratejiler alt boyut ($r=.31, p<0.001$) ve kabul etmeme alt boyut ($r=.26, p<0.001$)

puanları arasında düşük ve orta düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Ancak, anne kapsanamayan ilişki alt boyut puanı ile ergenin dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyut ($r=-.16, p<0,05$) puanı arasında düşük düzeyde negatif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (bkz. Ek 12).

Anne doyum odaklılık alt boyut puanı ile DDGÖ-16 açıklık alt boyut ($r=.18, p<0,05$), dürtü alt boyut ($r=.14, p<0,05$), stratejiler alt boyut ($r=.25, p<0,001$), kabul etmeme alt boyut ($r=.15, p<0,05$), olay etkisi alt boyut ($r=.16, p<0,05$) ve ergenin dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($r=.14, p<0,05$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (bkz. Ek 12).

Anne katı kuralcı ilişki alt boyut puanı ile DDGÖ-16 açıklık alt boyut ($r=.21, p<0,001$), amaçlar alt boyut ($r=.25, p<0,001$), dürtü alt boyut ($r=.18, p<0,001$), stratejiler alt boyut ($r=.23, p<0,001$), kabul etmeme alt boyut ($r=.15, p<0,05$) ve olay etkisi alt boyut ($r=.17, p<0,05$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (bkz. Ek 12).

Anne açıklık alt boyut puanı ile TSSTÖ yeniden yaşama alt boyut ($r=.27, p<0,001$), kaçınma duygusal alt boyut ($r=.26, p<0,001$), aşırı uyarılmışlık alt boyut ($r=.33, p<0,001$) ve olay etkisi alt boyut ($r=.17, p<0,05$) puanları arasında düşük ve orta düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (bkz. Ek 12).

Anne amaçlar alt boyut puanı ile TSSTÖ yeniden yaşama alt boyut ($r=.26, p<0,001$), kaçınma duygusal alt boyut ($r=.31, p<0,001$), aşırı uyarılmışlık alt boyut ($r=.38, p<0,001$), olay etkisi alt boyut ($r=.55, p<0,001$) ve ergenin içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($r=.15, p<0,05$) puanları arasında düşük ve orta düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (bkz. Ek 12).

Anne dürtü alt boyut puanı ile TSSTÖ yeniden yaşama alt boyut ($r=.17, p<0,05$), kaçınma duygusal alt boyut ($r=.22, p<0,001$), aşırı uyarılmışlık alt boyut ($r=.31, p<0,001$), olay etkisi alt boyut ($r=.20, p<0,001$), ergenin içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($r=.15, p<0,05$) ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($r=.15, p<0,05$) puanları arasında düşük ve orta düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (bkz. Ek 12).

Anne stratejiler alt boyut puanı ile TSSTÖ yeniden yaşama alt boyut ($r=.32, p<0,001$), kaçınma duygusal alt boyut ($r=.36, p<0,001$), aşırı uyarılmışlık alt boyut

($r=.45, p<0.001$), olay etkisi alt boyut ($r=.30, p<0.001$), ergenin içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($r=.28, p<0.001$) ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($r=.14, p<0.05$) puanları arasında düşük ve orta düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (bkz. Ek 12).

Anne kabul etmeme alt boyut puanı ile TSSTÖ yeniden yaşama alt boyut ($r=.33, p<0.001$), kaçınma duygusal alt boyut ($r=.39, p<0.001$), aşırı uyarılmışlık alt boyut ($r=.45, p<0.001$), olay etkisi alt boyut ($r=.29, p<0.001$) ve ergenin içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($r=.14, p<0.05$) puanları arasında düşük ve orta düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (bkz. Ek 12).

Anne kaçınma-duygusal alt boyut puanı ile ergenin içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($r=.27, p<0.001$), dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($r=.21, p<0.001$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (bkz. Ek 12).

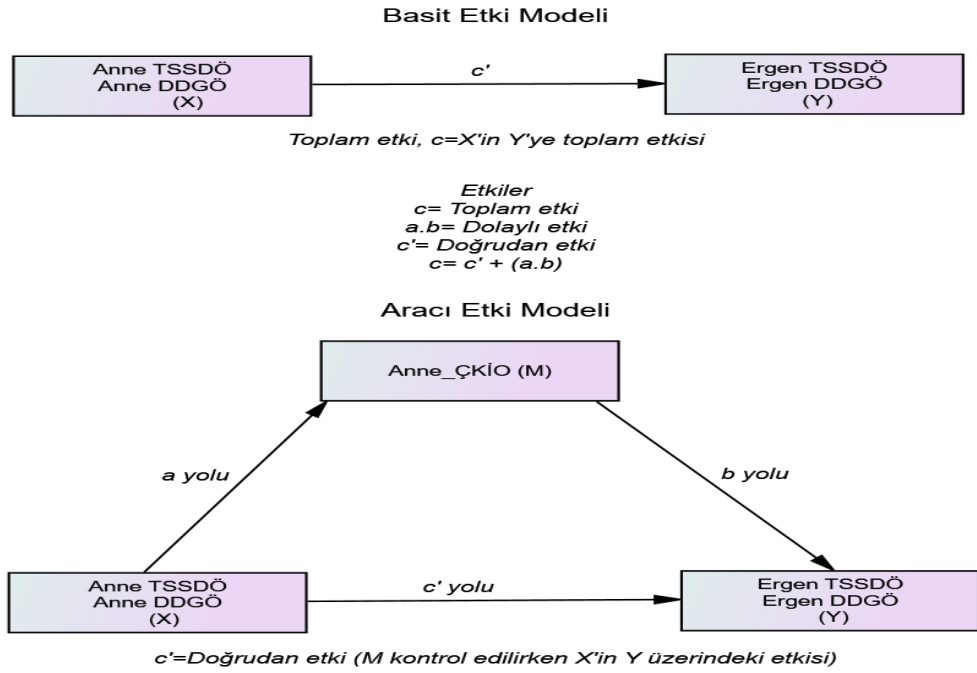
Anne aşırı uyarılmışlık alt boyut puanı ile ergen içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($r=.20, p<0.001$), dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($r=.15, p<0.05$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (bkz. Ek 12).

Anne travmatik yaşam olayı sayısı alt boyut puanı ile ergenin dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ($r=.17, p<0.05$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (bkz. Ek 12).

3.4. Aracılık Modeline İlişkin Analizler

Aracılık etki modelleri, tahmin edici değişkenin (X), bağımlı değişkene olan (Y) etkisine aracılık eden (M) bağlantı mekanizmasına ilişkin hipotezlerin test edilmesinde kullanılır. Aracı değişken, iki değişken arasındaki ilişkinin nasıl ve neden meydana geldiğini anlaşılmasına yardımcı olan bir değişkendir. Bu çalışmada, basit etkiyi ve aracı etkiyi gösteren iki model oluşturulmuş olup, Şekil 3'te gösterilmiştir. Basit etki modelinde, anne travma sonrası stres düzeyi ve anne duygu düzenleme güçlüğü (X) ergenin travma sonrası stres düzeyi ve ergen duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki etkisi araştırılacak olup, yolun ismi c yolu olarak ifade edilecektir. Bu yol X'in Y'ye toplam etkisi olarak ifade edilmektedir (Şekil 3). Modele üçüncü bir değişken olan anne kapsayıcılığı (M) dahil edildiğinde aracı etki modeli oluşmaktadır (bkz. Şekil 3).

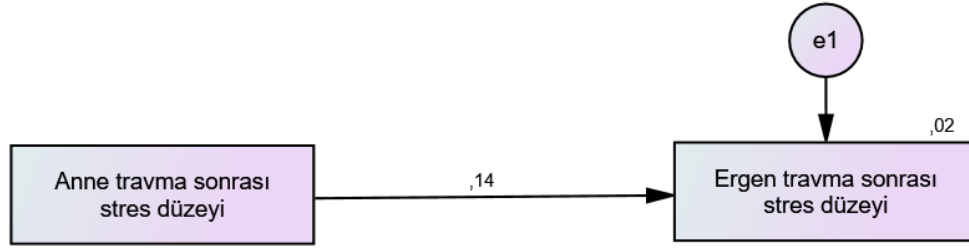
Bu modelde, X'in Y üzerine etkisi, üçüncü bir değişken olan M (aracı değişken) vasıtasıyla iletilmektedir. Aracı etki modelinde, X'in M üzerindeki etkisi a yolu ile, M'nin Y üzerindeki etkisi b yolu ile sembolize edilmiştir. Aracı değişken olan M ile X aynı anda modele dahil edildiğinde, X'in Y'ye olan etkisi ise c' yolu ile gösterilmiştir. Burada geçen a,b,c ve c' harfleri ile sembolize edilen yollar, standardize regresyon katsayılarıdır. Modeldeki a ve b yollarının çarpımı ile elde edilen etkiye dolaylı etki, c' ile gösterilen etkiye ise doğrudan etki denilmektedir.

Şekil 3. Basit Etki, Aracı Etki Modeli ve Etkiler

3.4.1. Annenin Travma Sonrası Stres Düzeyi ile Ergenin Travma Sonrası Stres Düzeyi Arasındaki İlişkide, Annenin Kapsayıcılığının Aracılık Rolünün İncelenmesi

Modeldeki birinci hipotezi test (H9) etmek amacıyla anne travma sonrası stres düzeyi dışsal (X), ergen travma sonrası stres düzeyi içsel (Y) değişken olduğu bir model çizilmiş olup, Şekil 4'te gösterilmiştir. Bu model c yolunun (toplam etki) test edildiği modeldir.

Şekil 4. Anne Travma Sonrası Stres Düzeyinin Ergen Travma Sonrası Stres Düzeyi Üzerine Etkisi (Toplam Etki)

Basit etki modelinde toplam etkin incelendiği Yol analizi sonuçları Tablo 17’de gösterilmiştir.

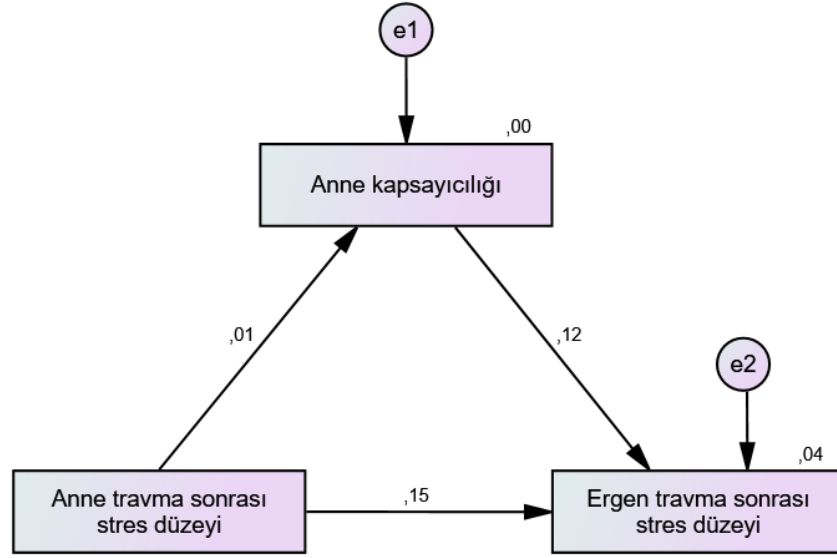
Tablo 18.
Basit Etki Modelinde Toplam Etkin İncelendiği Yol Analizi Modeline İlişkin Tahmin Değerleri

Faktör	Path	Faktör	B	S.E.	β (Beta)	p
Anne TSSD	<---	Ergen TSSD	.084	.045	.141	.06

*B: Standardize edilmemiş yol katsayısı, β (Beta): Standardize edilmiş yol katsayısı, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$ Bağımlı faktörlerde açıklanan varyans oranı: Ergen TSSD $R^2 = 0,020$.*

Analiz sonuçları incelendiğinde; annenin travma sonrası stres düzeyinin, ergenlerin travma sonrası stres düzeyini etkilemediği ($\beta = 0,141$; $p > 0,05$) tespit edilmiştir. Annenin travma sonrası stres düzeyi, ergenlerin stres düzeylerinin %2’sini açıklamaktadır ($R^2 = 0,020$). Bu durumda H9a hipotezi red edilmiştir.

Aracılı modeli oluşturmak için bir önceki modele, aracı değişken olarak belirlenen anne kapsayıcılığı değişkeni eklenmiş olup, aracılı modele ilişkin Yol analizi sonuçları Şekil 5’te gösterilmiştir.

Şekil 5. Aracılı Yapısal Modelin Test Edilmesi

Aracılı yol analizi modeline ilişkin tahmini değerler Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 19.
Aracılı Yol Analizi Modeline İlişkin Tahmin Değerleri

Faktör	Path	Faktör	B	S.E.	β (Beta)	p
Anne KİÖ	<---	Anne TSSD	.000	.003	.006	.93
Ergen TSSD	<---	Anne KİÖ	1.465	.799	.123	.07
Ergen TSSD	<---	Anne TSSD	.086	.04	.145	.03*
Dolaylı etki veya aracı etkisi						
Anne TSSD→Anne KİÖ→Ergen TSSD			$\beta=.001$. 95 GA (-.019 – .02)			

B: Standardize edilmemiş yol katsayısı, β (Beta): Standardize edilmiş yol katsayısı, * $p<0,05$, ** $p<0,01$
Bağımlı faktörlerde açıklanan varyans oranı: Anne KİÖ $R^2=0,000$, Ergen TSSD $R^2=0,036$

GA: Güven Aralığı, Parantez içindeki değerler alt ve üst güven aralığı değerleridir. Bootstrap yeniden örnekleme=5000

Bu sonuçlar doğrultusunda anne kapsayıcılığına ait açıklanan varyans %0 ve ergen travma sonrası stres düzeyi için açıklanan varyans %3,6’dır.

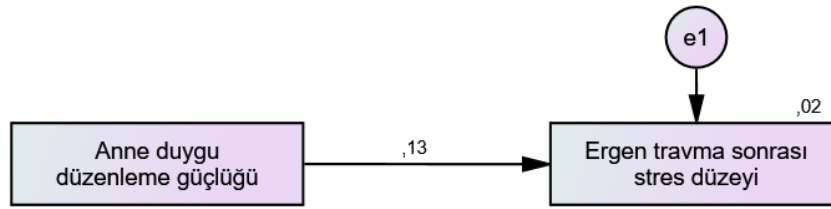
Anne travma sonrası stres düzeyi, annenin kapsayıcılığını ($\beta=0,006$; $p>.05$) etkilemediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre; H9b hipotezi red edilmiştir.

Annenin kapsayıcılık düzeyi, ergenlerin travma sonrası stres düzeyini ($\beta=0,123$; $p>.05$) etkilemediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre; H9c hipotezi red edilmiştir.

Değişkenlerin aracılık etkisinin olup olmadığını test etmek amacıyla bootstrap yöntemini esas alan yol analizi yapılmıştır. Bootstrap yönteminin, Baran ve Kenny'nin geleneksel yönteminden ve Sobel testinden daha güvenilir sonuçlar verdiği belirtilmiştir (Gürbüz, 2021). Bootstrap analizinde 5000 yeniden örneklem seçeneği tercih edilmiştir. Bootstrap tekniği ile yapılan aracılık etki analizlerinde, aracılık hipotezlerinin test edilebilmesi için analiz neticesinde elde edilen 95 güven güven aralığındaki (GA) değerlerin sıfır (0) değerini kapsamaması gerekmektedir (Gürbüz, 2021). Bu kapsamda, aracı değişken olan anne kapsayıcılığı değişkeninin modele dahil olması ile, anne travma sonrası stres düzeyinin, ergen travma sonrasındaki stresi düzeyi üzerindeki etkisinin ($\beta=0,145$; $p<.05$) anlamlı hale geldiği görülmüştür. Bootstrap sonuçlarına göre ise anne travma stres düzeyinin anne kapsayıcılığı vasıtasıyla ergen travma sonrasındaki stres düzeyi üzerindeki dolaylı etki değerinin anlamlı olmadığı ($\beta=0,001$, 95 GA $[-0,019 - 0,020]$) tespit edilmiştir. Bu durumda H9d hipotezi red edilmiştir.

3.4.2. Annenin Duygu Düzenleme Güçlüğü ile Ergenin Travma Sonrası Stres Düzeyi Arasındaki İlişkide, Annenin Kapsayıcılığının Aracılık Rolünün İncelenmesi

Modeldeki birinci hipotezi test (H10) etmek amacıyla annenin duygu düzenleme güçlüğü düzeyi dışsal (X), ergen travma sonrası stres düzeyi içsel (Y) değişken olduğu bir model çizilmiş olup, Şekil 6'da gösterilmiştir. Bu model c yolunun (toplam etki) test edildiği modeldir.

Şekil 6. Annenin Duygu Düzenleme Güçlüğü Düzeyinin Ergen Travma Sonrası Stres Düzeyi Üzerine Etkisi (Toplam Etki)

Basit etki modelinde toplam etkin incelendiği Yol analizi sonuçları Tablo 19'da gösterilmiştir.

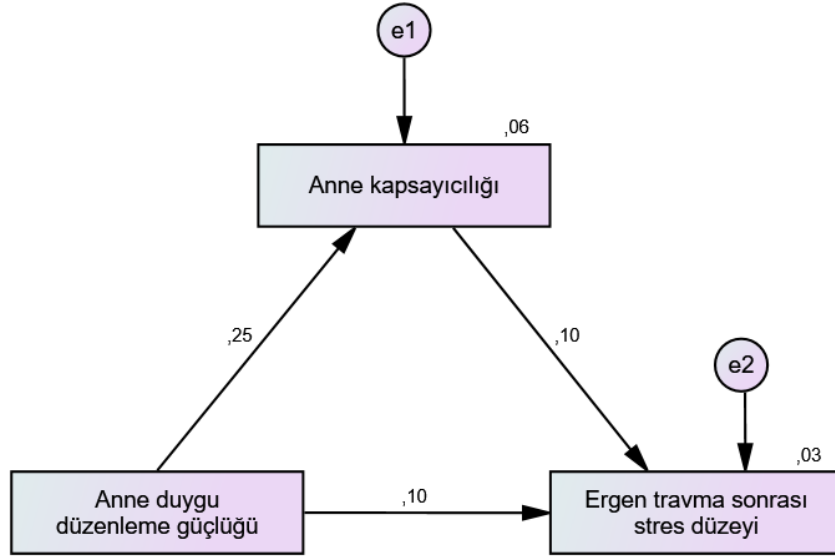
Tablo 20.
Basit Etki Modelinde Toplam Etkin İncelendiği Yol Analizi Modeline İlişkin Tahmin Değerleri

Faktör	Path	Faktör	B	S.E.	β (Beta)	p
Ergen TSSD	<---	Anne DDÖ	.064	.034	.127	.06

*B: Standardize edilmemiş yol katsayısı, β (Beta): Standardize edilmiş yol katsayısı, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$ Bağımlı faktörlerde açıklanan varyans oranı: Ergen TSSD $R^2 = 0,016$.*

Analiz sonuçları incelendiğinde; anne duygu düzenleme güçlüğüne, ergenlerin travma sonrası stres düzeyini etkilemediği ($\beta = 0,127$; $p > 0,05$) tespit edilmiştir. Annenin duygu düzenleme güçlüğü düzeyi, ergenlerin stres düzeylerinin %1,6'sını açıklamaktadır ($R^2 = 0,016$). Bu durumda H10a hipotezi red edilmiştir.

Aracılı modeli oluşturmak için bir önceki modele, aracı değişken olarak belirlenen anne kapsayıcılığı değişkeni eklenmiş olup, aracılı modele ilişkin Yol analizi sonuçları Şekil 7'de gösterilmiştir.

Şekil 7. Aracılı Yapısal Modelin Test Edilmesi

Aracılı yol analizi modeline ilişkin tahmini değerler Tablo 20'de gösterilmiştir.

Tablo 21.
Aracılı Yol Analizi Modeline İlişkin Tahmin Değerleri

Faktör	Path	Faktör	B	S.E.	β (Beta)	p
Anne KİÖ	<---	Anne DDÖ	.011	.003	.252	.000**
Ergen TSSD	<---	Anne KİÖ	1.166	.830	.098	.16
Ergen TSSD	<---	Anne DDÖ	.052	.035	.103	.14
Dolaylı etki veya aracı etkisi						
Anne TSSD→Anne KİÖ→Ergen TSSD			$\beta=.025$. 95 GA (-.005 – .07)			

*B: Standardize edilmemiş yol katsayısı, β (Beta): Standardize edilmiş yol katsayısı, * $p<0,05$, ** $p<0,01$
Bağımlı faktörlerde açıklanan varyans oranı: Anne KİÖ $R^2=0,063$, Ergen TSSD $R^2=0,025$
GA: Güven Aralığı, Parantez içindeki değerler alt ve üst güven aralığı değerleridir. Bootstrap yeniden örnekleme=5000*

Bu sonuçlar doğrultusunda anne kapsayıcılığına ait açıklanan varyans %6,3 ve ergen travma sonrası stres düzeyi için açıklanan varyans %2,5'tir.

Annenin duygu düzenleme güçlüğü düzeyi, annenin kapsayıcılığını ($\beta=0,252$; $p<.05$) anlamlı ve olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre; H10b hipotezi kabul edilmiştir.

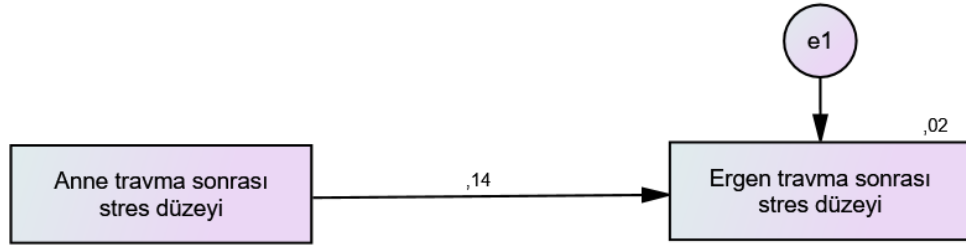
Annenin kapsayıcılık düzeyi, ergenlerin travma sonrası stres düzeyini ($\beta=0,098$; $p>.05$) etkilemediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre; H10c hipotezi red edilmiştir.

Aracı değişken olan anne kapsayıcılığı değişkeninin modele dahil olması ile, anne duygu düzenleme güçlüğü düzeyinin, ergen travma sonrasındaki stresi düzeyi üzerindeki etkisinin ($\beta=0,103$; $p>.05$) anlamsız olduğu görülmüştür. Bootstrap sonuçlarına göre ise annenin duygu düzenleme güçlüğü anne kapsayıcılığı vasıtasıyla ergen travma sonrasındaki stres düzeyi üzerindeki dolaylı etki değerinin anlamlı olmadığı ($\beta=0,025$, 95 GA [-0,005 – 0,066]) tespit edilmiştir. Bu durumda H10d hipotezi red edilmiştir.

3.4.3. Annenin Travma Sonrası Stres Düzeyi ile Ergenin Travma Sonrası Stres Düzeyi Arasındaki İlişkide, Annenin Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Rolünün İncelenmesi

Modeldeki birinci hipotezi test (H11) etmek amacıyla anne travma sonrası stres düzeyi dışsal (X), ergen travma sonrası stres düzeyi içsel (Y) değişken olduğu bir model

çizilmiş olup, Şekil 8’de gösterilmiştir. Bu model c yolunun (toplam etki) test edildiği modeldir.

Şekil 8. Anne Travma Sonrası Stres Düzeyinin Ergen Travma Sonrasındaki Stres Düzeyi Üzerine Etkisi (Toplam Etki)

Basit etki modelinde toplam etkin incelendiği Yol analizi sonuçları Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 22.
Basit Etki Modelinde Toplam Etkin İncelendiği Yol Analizi Modeline İlişkin Tahmin Değerleri

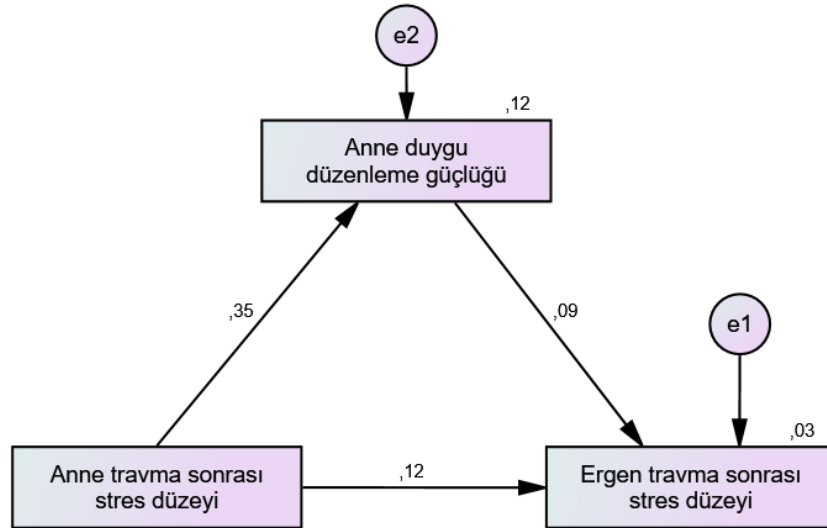
Faktör	Path	Faktör	B	S.E.	β (Beta)	p
Anne TSSD	<---	Ergen TSSD	.084	.045	.141	.06

B: Standardize edilmemiş yol katsayısı, β (Beta): Standardize edilmiş yol katsayısı, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Bağımlı faktörlerde açıklanan varyans oranı: E_TSSD $R^2 = 0,020$.

Analiz sonuçları incelendiğinde; annenin travma sonrası stres düzeyinin, ergenlerin travma sonrası stres düzeyini etkilemediği ($\beta = 0,141$; $p > 0,05$) tespit edilmiştir. Annenin travma sonrası stres düzeyi, ergenlerin stres düzeylerinin %2’sini açıklamaktadır ($R^2 = 0,020$). Bu durumda H11a hipotezi red edilmiştir.

Aracılı modeli oluşturmak için bir önceki modele, aracı değişken olarak belirlenen annenin duygu düzenleme güçlüğü değişkeni eklenmiş olup, aracılı modele ilişkin Yol analizi sonuçları Şekil 9’da gösterilmiştir.

Şekil 9. Aracılı Yapısal Modelin Test Edilmesi

Aracılı yol analizi modeline ilişkin tahmini değerler Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 23.
Aracılı Yol Analizi Modeline İlişkin Tahmin Değerleri

Faktör	Path	Faktör	B	S.E.	β (Beta)	p
Anne DDÖ	<---	Anne TSSD	.413	.075	.350	.000**
Ergen TSSD	<---	Anne TSSD	.069	.043	.116	.107
Ergen TSSD	<---	Anne DDÖ	.044	.036	.087	.226

Dolaylı etki veya aracı etkisi

Anne TSSD→Anne
DDÖ→Ergen TSSD

$\beta=.030$. 95 GA (-.028 – .08)

B: Standardize edilmemiş yol katsayısı, β (Beta): Standardize edilmiş yol katsayısı, * $p<0,05$, ** $p<0,01$

Bağımlı faktörlerde açıklanan varyans oranı: Anne DDÖ $R^2=0,122$, Ergen TSSD $R^2=0,028$

GA: Güven Aralığı, Parantez içindeki değerler alt ve üst güven aralığı değerleridir. Bootstrap yeniden örnekleme=5000

Bu sonuçlar doğrultusunda anne duygu düzenleme güçlüğüne ait açıklanan varyans %12,2 ve ergen travma sonrası stres düzeyi için açıklanan varyans %2,8’dir.

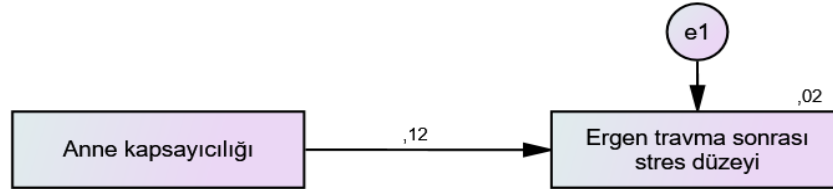
Anne travma sonrası stres düzeyi, annenin duygu düzenleme güçlüğü (β=0,350; $p<.05$) anlamı ve olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre; H11b hipotezi kabul edilmiştir.

Annenin duygu düzenleme güçlüğü düzeyi, ergenlerin travma sonrası stres düzeyini ($\beta=0,087$; $p>.05$) etkilemediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre; H11c hipotezi red edilmiştir.

Aracı değişken olan anne duygu düzenleme güçlüğü değişkeninin modele dahil olması ile, anne travma sonrası stres düzeyinin, ergen travma sonrasındaki stresi düzeyi üzerindeki etkisinin ($\beta=0,116$; $p>.05$) anlamlı olmadığı görülmüştür. Bootstrap sonuçlarına göre ise anne travma stres düzeyinin anne duygu düzenleme güçlüğü vasıtasıyla ergen travma sonrasındaki stres düzeyi üzerindeki dolaylı etki değerinin anlamlı olmadığı ($\beta=0,030$, 95 GA [-0,028 – 0,085]) tespit edilmiştir. Bu durumda H11d hipotezi red edilmiştir.

3.4.4. Annenin Kapsayıcılığı ile Ergenin Travma Sonrası Stres Düzeyi Arasındaki İlişkide, Annenin Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Rolünün İncelenmesi

Modeldeki birinci hipotezi test (H12) etmek amacıyla annenin kapsayıcılığı dışsal (X), ergen travma sonrası stres düzeyi içsel (Y) değişken olduğu bir model çizilmiş olup, Şekil 10'da gösterilmiştir. Bu model c yolunun (toplam etki) test edildiği modeldir.

Şekil 10. Anne Kapsayıcılık Düzeyinin Ergen Travma Sonrasındaki Stres Düzeyi Üzerine Etkisi (Toplam Etki)

Basit etki modelinde toplam etkin incelendiği Yol analizi sonuçları Tablo 23'te gösterilmiştir.

Tablo 24.
Basit Etki Modelinde Toplam Etkin İncelendiği Yol Analizi Modeline İlişkin Tahmin Değerleri

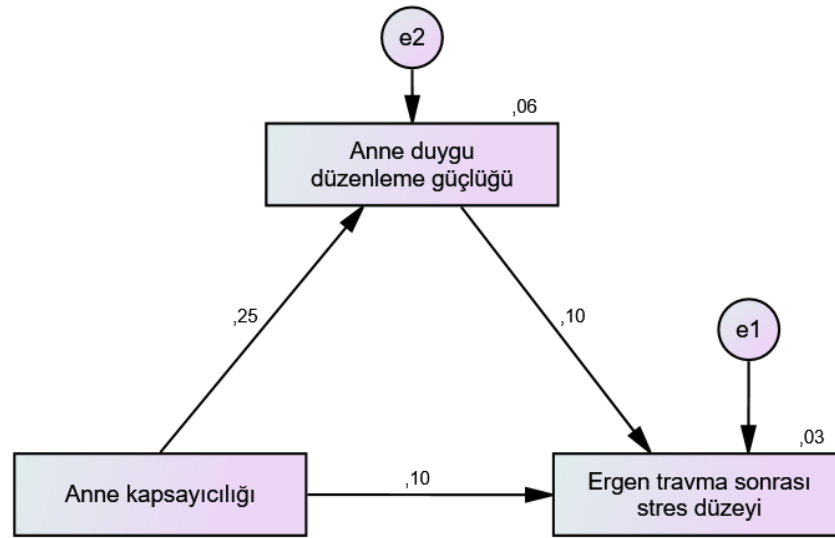
Faktör	Path	Faktör	B	S.E.	β (Beta)	p
Ergen TSSD	<---	Anne kapsayıcılığı	1.476	.808	.124	.07

B: Standardize edilmemiş yol katsayısı, β (Beta): Standardize edilmiş yol katsayısı, * $p<0,05$, ** $p<0,01$

Bağımlı faktörlerde açıklanan varyans oranı: Ergen TSSD $R^2=0,015$.

Analiz sonuçları incelendiğinde; annenin kapsayıcılığı, ergenlerin travma sonrası stres düzeyini etkilemediği ($\beta=0,124$; $p>0,05$) tespit edilmiştir. Annenin kapsayıcılığı, ergenlerin stres düzeylerinin %1,5'ini açıklamaktadır ($R^2=0,015$). Bu durumda H12a hipotezi red edilmiştir.

Aracılı modeli oluşturmak için bir önceki modele, aracı değişken olarak belirlenen annenin duygu düzenleme güçlüğü değişkeni eklenmiş olup, aracılı modele ilişkin Yol analizi sonuçları Şekil 11'de gösterilmiştir.

Şekil 11. Aracılı Yapısal Modelin Test Edilmesi

Aracılı yol analizi modeline ilişkin tahmini değerler Tablo 24'te gösterilmiştir.

Tablo 25.
Aracılı Yol Analizi Modeline İlişkin Tahmin Değerleri

Faktör	Path	Faktör	B	S.E.	β (Beta)	p
Anne DDÖ	<---	Anne KIÖ	5.99 2	1.569	.252	.000**
Ergen TSSD	<---	Anne KIÖ	1.16 6	.83	.098	.160
Ergen TSSD	<---	Anne DDÖ	.052	.035	.103	.140

Dolaylı etki veya aracı etkisi

Anne KIÖ→Anne

DDÖ→Ergen TSSD

$\beta=.026$. 95 GA (-.009 – 0.06)

B: Standardize edilmemiş yol katsayısı, β (Beta): Standardize edilmiş yol katsayısı, * $p<0,05$, ** $p<0,01$
Bağımlı faktörlerde açıklanan varyans oranı: Anne DDÖ $R^2=0,063$, Ergen TSSD $R^2=0,025$

GA: Güven Aralığı, Parantez içindeki değerler alt ve üst güven aralığı değerleridir. Bootstrap yeniden örnekleme=5000

Bu sonuçlar doğrultusunda anne duygu düzenleme gücüne ait açıklanan varyans %6,3 ve ergen travma sonrası stres düzeyi için açıklanan varyans %2,5'tir.

Annenin kapsayıcılığı, annenin duygu düzenleme gücünü ($\beta=0,252$; $p<.05$) anlamı ve olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre; H12b hipotezi kabul edilmiştir.

Annenin duygu düzenleme gücü düzeyi, ergenlerin travma sonrası stres düzeyini ($\beta=0,103$; $p>.05$) etkilemediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre; H12c hipotezi red edilmiştir.

Aracı değişken olan anne duygu düzenleme gücü değişkeninin modele dahil olması ile, annenin kapsayıcılığının, ergen travma sonrasındaki stresi düzeyi üzerindeki etkisinin ($\beta=0,098$; $p>.05$) anlamlı olmadığı görülmüştür. Bootstrap sonuçlarına göre ise anne kapsayıcılığının anne duygu düzenleme gücü vasıtasıyla ergen travma sonrasındaki stres düzeyi üzerindeki dolaylı etki değerinin anlamlı olmadığı ($\beta=0,025$, 95 GA [-0,009 – 0,065]) tespit edilmiştir. Bu durumda H12d hipotezi red edilmiştir.

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu tez çalışması kapsamında 06 Şubat 2024 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş depremi sonrası annenin duygu düzenleme güçlüğü ve travma sonrası stres düzeyi ile ergenin duygu düzenleme güçlüğü ve travma sonrası stres düzeyi arasında anne kapsayıcılığının aracılık rolünün incelenmesidir. Bu amaçlar doğrultusunda istatistiki bulgular bu bölümde tartışılmıştır. İlk olarak anne ve ergenden elde edilen değişkenlerin alt faktörlerine ait betimleyici istatistiki bulgular irdelenmiştir. İlerleyen kısımda anne ve ergenin sosyodemografik özelliklerine göre bulgular ve anne ve ergen çocuğa ait değişkenlerin ilişkisine yönelik bulgular tartışılmıştır. Son olarak araştırmanın temel amacı olan aracılık modeline ilişkin bulguları incelenmiştir. Araştırmanın sınırlılıkları ve öneriler kısmı en sonda verilmiştir.

4.1. Annenin Sosyo-demografik Bilgilerine Göre Ölçek ve Alt Faktörlere Ait Bulguların İncelenmesi

Bu bölümde annenin yaşına, çocuk sayısına, eğitim düzeyine, çalışma durumuna, daha önce deprem yaşayıp yaşamadığına, depremde kaybettiği yakınları ile ilişkisi ve kendi anneliğini nasıl tanımladığına göre elde edilen bulgulara ilişkin tartışma literatürle ilişkili olarak sunulmuştur.

Bu tez çalışmasında annenin yaşına göre kapsayıcılık işlevi ve alt boyutlarında, travma sonrası stres ve alt boyutlarında farklılıklar bulunmuştur. Kırk yaş ve üzeri annelerin KİO toplam puanı ve KİO endişe-ayrılığa hassasiyet alt boyut puanı 40 yaş ve altı annelere göre daha düşüktür. Kapsayıcılık işlevi ölçeği ve alt boyut puanları arttıkça kapsayıcılık işlevi azalmaktadır. Buna göre yaşı daha büyük annelerin bakım verme deneyimlerinin daha işlevsel olduğu düşünülebilir. Kapsayıcılık işlevine göre, annenin çocuğunun baş edemediği ruhsal kaygıları üstlenebilme becerisini ifade eder (Zabcı ve Karadeniz, 2021). Bulgular annenin yaşı arttıkça çocuğunun ihtiyaçlarını daha net görebildiği ve çocuğunun ruhsal kaygılarını daha iyi yönetebildiğini göstermektedir. Endişe-ayrılığa hassasiyet alt boyutunda yüksek puan almak annenin çocuktan ayrılma konusunda zorlandığı, kendi kaygılarını ve çocuğunun kaygılarını düzenleyemediğini ifade eder. Bu tez çalışmasında 40 yaş üstü annelerin yaş olarak daha küçük annelere göre endişe-ayrılığa hassasiyet noktasında çocuktan ayrı kalmaya tahammülün daha az olduğu,

çocuklarının kendilerinden ayrı olduğunda zarar görebileceği inancının daha yoğun olmasından kaynaklanıyor olabilir. Annenin yaşına göre TSSB düzeyi ve yeniden yaşama alt boyutunda da farklılıklar bulunmuştur. Buna göre 40 yaş ve üzeri olan annelerin puanları 40 yaş ve altı olan annelerin puanlarına göre daha düşüktür. Bu bulgular yaşı büyük olan annelerin depremden etkilenmelerinin daha az olduğunu ifade etmektedir. Stres kırılganlığı hipotezine göre yaşanan felakete göre stres düzeyi kişinin kendi geçmişine ve psikolojik durumuna göre değişmektedir (Kılıç ve ark., 2003). Ingram ve Price' e göre (2001) travmatik deneyime genç yaşta maruz kalmak TSSB için risk faktörü olduğu ifade edilmiştir. Yaş faktörü tek başına TSSB ile ilişkili bulunmamasına rağmen, hayatta kalanın dünyanın güvenilir bir yer olup olmadığına dair olumsuz inançlar geliştirebilmesine ve TSSB ile ilişkili diğer semptomların gelişmesine sebep olabilir (Elwood ve ark., 2009). Yeniden yaşama alt boyutunda benzer bulguların çıkması depremin göreceli (1 yıl sonrası) yakın bir zamanda olması, artçı sarsıntıların devam etmesi depremi yeniden yaşama noktasında daha genç annelerin bununla baş etmek için zorlandıklarını ifade ediyor olabilir. TSSB'ye yönelik elde edilen diğer alt boyutlar için herhangi bir farklılık bulunamayışı, travmanın doğası, depremi tekrar hatırlamak istememek gibi durumlardan ortaya çıkmış olabilir.

Diğer taraftan annenin yaşına göre ergenin içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu arasında farklılık bulgulanmıştır. Bu bulgulara göre 40 yaş ve üzerindeki annelerin çocuklarının içsel işlevsel olmayan ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme puanları, 40 yaş altı annelerin çocuklarına göre daha düşüktür. Bu bulguların kapsayıcılık işlevi ile ilgili bulgularla benzer çıkması beklenen bir durumdur. Daha genç annelerin çocuğundaki stres sinyallerini algılamadaki zorluğu, bu stresi üstlenebilme ve yönetebilme becerisini etkiler (Samuelson ve ark. 2017). Literatüre bakıldığında, çocuklardaki içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerinin travmaya maruz kalan annelerin bakım verme becerilerinin azalması ile ilişkili bulmuşlardır (Scheeringa ve Zeanah, 2008).

Aynı zamanda 40 yaş Erikson'nın (1963) yaşam boyu gelişim kuramında orta yetişkinlik dönemine dahil olmaktadır. Bu dönem üretkenliğin gerçekleştiği, prososyal davranışların arttığı, ebeveynin çocuklarına rehber olduğu, yeni deneyimler ile uyumun arttığı ve baş etme mekanizmalarının gelişmesini ifade eder. Bu çalışma kapsamında 40 yaş üstü annelerin yaşam deneyimlerinin artmış olması, kariyer süreçlerinin stabil olduğu

düşünüldüğünde stres ile baş etme süreçlerinde daha empatik, uyumlu ve pozitif ebeveynlik becerileri dahilinde oldukları söylenebilir.

Annelerin çocuk sayısına göre kapsayıcılık işlevi ölçeği ve alt boyutları ile duygu düzenleme ölçeği ve alt boyutları için herhangi bir farklılık bulunamamıştır. Ancak annenin 3 ve daha fazla çocuğa sahip olması, daha az çocuğa sahip annelere göre TSSB aşırı uyarılmışlık alt boyutu daha düşük olduğu görülmüştür. Bu durum bir anda ortaya çıkabilecek bir tehlike anında annenin tepkisini içeriyor olabilir. Aynı zamanda aşırı uyarılmışlık TSSB temel semptomlarından olmasından dolayı (Işıklı, 2022) daha fazla çocuğu olan annenin travmatik durumda çocukları konusunda endişelerinin daha fazla olduğu ve annelerin travmadan daha çok etkilendiği düşünülebilir.

Annelerin eğitim durumuna göre duygu düzenleme ve alt boyutları, travma sonrası stres ve alt boyutları için herhangi bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte annelerin eğitim durumuna göre KİO toplam puanı, endişe-ayrılığa hassasiyet, doyum odaklılık ve katı-kuralcı ilişki puanları arasında farklılık görülmüştür. Buna göre eğitim seviyesi lise ve altı olan annelerin, eğitim seviyesi lisans ve üzeri olan annelere göre olan puanları daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatür ile uyumlu olarak eğitim seviyesi daha düşük olan annelerin çocuklarından ayrılma ve ayrışma noktasında daha çok zorlandıkları görülmektedir (Altundağ, 2021; Yolcu ve Düşünceli, 2020). Doyum odaklılık alt boyutu, annenin çocuğun negatif uyarılarına karşı hemen tepki vermesini, bu durumdan dolayı kendisinde ortaya çıkan negatif durumu ortadan kaldırmaya yönelik gerçekleştirdiği davranışları içerir. Yolcu ve Düşünceli (2020)'nin yaptığı çalışmaya göre eğitim seviyesi düşük annelerin Kapsayıcı İşlevler Ölçeğinde yüksek eğitilmiş annelere göre daha yüksek düzeydedir. Bu ölçekteki doyum odaklılığı maddelerine bir örnek *“çocuğumun mutlu olması için her istediğini almaya ve yapmaya çalışırım. Tüm hayatımı çocuğuma adadım, ondan başka önceliğim yoktur.”* (Zabcı ve ark., 2018) şeklindedir, yani annenin çocuğun ihtiyaçlarını yaşamın merkezine koymasını ifade eden eylemleri kapsar. Bu bağlamda eğitim seviyesi yüksek olan annelerin demokratik ebeveynlik yapmaları ve çocuklarını ayrı bir birey olarak görmeleri, bunun yanı sıra kendi kariyerleri ve hayat amaçları ile meşgul olmaları gibi özellikleri doyum odaklılığında daha düşük olmalarını gösteriyor olabilir. Diğer taraftan eğitim düzeyi düşük olan anneler ise, anneliği çocuğa kendini adama olarak tanımladığı görülmektedir. Ayrıca bu annelerin eğitim düzeyi daha yüksek olan annelere göre çocuklarına yaklaşımları katı-kuralcı olduğu gösterilmiştir. Literatürle uyumlu olarak eğitim

seviyeleri yüksek olan ebeveynlerin daha demokratik ve pozitif ilişki düzeyleri olduğu (Xu ve ark., 2005), katı-kuralcı ya da otoriter ebeveynlik stili olan ebeveynlerin eğitim düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür (Arabacıoğlu ve Kahraman, 2021; Sümer ve Güngör, 1999). Depremden sonra oluşan yaşamsal zorlukların artması, annelerin çocuklarına karşı daha sabırsız ve daha az duyarlı davranmalarına sebep olabilir (Deater-Deckard, 1998).

Diğer taraftan annenin eğitim düzeyine göre ergenin dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutunda ve ergenin travma sonrası stres düzeyinde de farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre eğitim düzeyi lise ve altı olan annelerin çocuklarının dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu puanları eğitim seviyesi lisans ve üzeri olan annelerinkine göre daha yüksektir. Bu bulgu, benzer şekilde bu annelerin katı-kuralcı ilişki biçimi ve doyum odaklılık bulgularında da görülmüştür. Eğitim seviyesi düşük annelerin daha az kaynak erişebilirliğinin olması (Muraven ve Baumeister, 2000), daha az işlevsel duygu düzenleme becerileri ve deprem dolayısıyla oluşan süreçlerle baş etmelerini zorlaştırabilir. Bu süreçler annenin ergendeki sorunları ve ihtiyaçları görmesini zorlaştırabilir.

Annenin çalışma durumuna göre KİÖ toplam, endişe-ayrılığa hassasiyet alt boyutu, doyum odaklılık alt boyutu, eş ile ilişki alt boyutu ve katı-kuralcı alt boyutunda farklılıklar görülmüştür. Buna göre, çalışan annelerin puanları çalışmayan annelerin puanlarına göre daha düşük olduğu sonucuna erişilmiştir. Bu sonuç, eğitim düzeyi farklılıklarında olduğu gibi annelerin çalışması çocuklarından ayrılabilmeyi, hayatlarını tamamen çocuğa adamamayı, maddi gelir kaynağı ile birlikte depremden sonra ortaya çıkan zorluklarla daha rahat baş edebilmeyi, eşlerinden destek alabilmeyi ve kaynakların erişilebilir olmasının daha rahat olmasından kaynaklı olabilir. Bunun yanı sıra annelerin çalışma durumuna göre DDGÖ-16 toplam, stratejiler alt boyutu ve kabul etmeme alt boyutunda farklılıklar görülmüştür. Çalışan annelerin puanlarının çalışmayan annelerin puanlarına göre daha düşük olduğu görülmüştür. Berking ve Whitley'e göre (2014) duygu düzenleme becerilerinin işlevsel olarak kullanılması bireyin psikolojik iyilik halindeki artış ile ilişkilidir. Ancak felaketlerden sonra hayatta kalanlar duygu düzenleme becerilerini işlevsel olarak kullanabilmeleri daha zordur (Pat-Horenczyk ve ark., 2015). DDGÖ-16'nın kabul etmeme alt boyutu oluşan duygusal tepkileri kabul etmeme ile ilgili ve stratejiler alt boyutu ise oluşan duyguları kabul etmeme ile ilgilidir (Yiğit ve Guzey-Yiğit, 2017). Çalışan annelerin deprem sonrası süreçte çalıştıkları yerden sosyal destek

kaynaklarına ulaşabiliyor olmaları ve zorlandıkları zaman ne yapacaklarına dair fikir alabiliyor olmaları duygu düzenleme becerilerini daha işlevsel kullanabiliyor olmalarını sağlamış olabilir. Benzer şekilde çalışan annelerin TSSTÖ toplam, yeniden yaşama alt boyutu, kaçınma duygusal alt boyutu ve aşırı uyarılmışlık alt boyutu puanları çalışmayan annelere göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Annelerin SED'e göre elde edilen veri için herhangi bir farklılık görülmemiştir. İlgili literatüre göre düşük SED'in felaket sonrasındaki ortaya çıkan sorunlar ile baş edebilmeyi etkileyebileceği beklenilmiştir. Örneğin, Katrina kasırgası sonrası yapılan bir çalışmada düşük SED'li annelerin daha yoğun TSSB geliştirdiği görülmüştür (Rhodes ve ark., 2010). Düşük SED düzeyinin savunmasızlıkla daha fazla ilgili olduğu (Falkstedt ve ark., 2016), geleceğe dair olumlu beklentilerin azlığı ve TSSB semptomlarının artışı ile ilişkilendirilmiştir (Neumayer ve Plümper, 2007). Bu tez çalışmasındaki bulguların literatür ile uyumlu çıkması Türkiye koşullarında mevcut ekonomik durumdaki hızlı değişmelerden kaynaklı olabilir. Öte yandan katılımcılar gerçek ekonomik durumlarını belirtmek istememiş olabilirler.

Annelerin daha önce deprem yaşayıp yaşamama durumuna göre TSSTÖ ölçeği aşırı uyarılmışlık alt boyutunda anlamlı bir farklılık görülmüştür. Buna göre daha önce deprem yaşayan annelerin aşırı uyarılmışlık puanları, daha önce deprem yaşamayanlara göre daha yüksektir. Bu durum araştırmaya katılan annelerin çoğunun 1998 Ceyhan depremini yaşamış olmalarıyla ilişkili olabilir. Katılımcıların en çok 1998 Ceyhan depremi sonrasında 2011 Van depremi, 2020 Elazığ depremi ve 1999 Marmara depremini deneyimlemiş olmaları depreme karşı aşırı uyarılmış olmalarına neden olmuş olabilir. Ayrıca Kahramanmaraş depremlerinden sonra 20 Şubat 2023'te Samandağ (Hatay) merkezli depremin meydana gelmesi hayatta kalanların kendilerini güvende hissetmeme ve her sarsıntı ya da sese karşı tetikte olmalarına sebep olmuş olabilir. Literatür ile uyumlu olarak, birden fazla travmatik deneyimi olan bireylerin travma sonrası stres ve semptomlarının daha fazla olduğu görülmüştür (Karancı ve ark., 2009). Bunlara ek olarak aşırı uyarılmışlık alt boyutunun yüksek çıkması, katılımcıların kendilerini ve çocuklarını güvende hissetmeme, her an bir şey olacak duygusu ile kalmalarından dolayı olmuş olabilir. Bu durum travmatik deneyimin öncüllerinin travma sonrası stres düzeyinin artmasına sebep olması ile literatürdeki araştırmalarla uyumludur (La Greca ve ark., 2022).

Annelerin depremde kaybettikleri yakınları ile ilişkilerinin değişkenler arasında herhangi bir farklılık görülmemiştir. Depremde kaybedilen yakınlar ile ilişkinin

yitilmesi travmatik stresi artırabilir ve duygu düzenleme becerilerini zorlaştırabilir. Felaketlerden sonra yakın kaybı ile literatürde farklı sonuçlar bulunmaktadır. Bazı çalışmalar felaketlerden sonra yakın ya da akraba kayıpları ile TSSB arasında yüksek ilişkiler bildirmiştir (Goenjian ve ark., 1994; Kılıç ve Ulusoy, 2003; Lai ve ark., 2004). Bu tez çalışması ile uyumlu olarak bazı çalışmalar ise yakın kaybı ile bir farklılık bulamamışlardır (Altındağ ve ark., 2005; Lima ve ark., 1989; Sheeran ve Zimmerman, 2002). Farklılık bulunamayışına ilişkin olarak deprem sonrasında ortaya çıkan zorlukların ve tek bir durumdan kayıp olmadığı birçok kaybın yaşanmasından dolayı ayırt edilemeyeceği (Lima ve ark., 1989) aynı zamanda yas sürecinin bir karıştırıcı değişken olabileceği belirtilmiştir (Altındağ ve ark., 2003).

Annenin, anneliğini tanımlama (sakin, panik, hoşgörülü, katı-kuralcı, sinirli, kaygılı) durumuna göre kendini sakın ve hoşgörülü olarak tanımlayan annelerin DDGÖ-16 toplam ve dürtü alt boyutu puanları kendini sinirli olarak tanımlayan annelere göre daha düşüktür. Sakin ve hoşgörülü anneler duygu düzenleme becerilerinde daha iyi baş edebildikleri ve kendini kontrol etme de sinirli olarak tanımlayan annelere göre işlevsel oldukları görülmüştür. Dürtü alt boyutu, annenin stresli anında kendini kontrol edip edemediğine yönelik maddeler içerir. Yapılan çalışmalara göre, yüksek düzeyde TSSB daha fazla ebeveynlik stresi ile ilişkilendirilmiş olup (Samuelson ve ark., 2017) bu durumun annelerin daha çok dışsallaştırmaları ile ilişkili olduğu görülmüştür (Van Ee ve ark., 2015). Annelerin kendilerini tanımlamalarına yönelik bir diğer bulgu ise kendini sakın olarak tanımlayan annelerin stratejiler alt boyutundaki puanların kendini sinirli olarak tanımlayan annelerin puanlarından daha düşük olmasıdır. Benzer olarak, stratejiler alt boyutu kendini düzenleyebilmek ve içsel kaygıları yatıştırabilmek konusunda zorlanmayı ifade eder. Felaketlerin annelerin davranışlarında daha koruyucu, müdahaleci, çocuklarına karşı daha fazla fiziksel ceza davranışlarının gösterildiği ve çocuklarına karşı daha az hassas tepkilere yol açtığı bulunmuştur (Byrne ve Riggs, 1996; Samuelson ve ark., 2017). Bu tez çalışması kapsamında diğer bir bulgu ise, kendisini sakın olarak tanımlayan annelerin çocuklarının dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu puanları, kendisini kaygılı olarak tanımlayan annelerin çocuklarının puanlarına göre daha düşük olmasıdır. Önemli bir bulgu olarak bu durum, annenin kendisini sakinleştirebilmesi ve duygularını yönetebilmesi ile çocuğun da kendi duygularını daha iyi düzenlediğine işaret etmektedir. Bion'a (1962) göre, anne çocuğun kaygılı uyarılarını yönetebildiğinde çocuğu kapsayabilir. Böylece anne çocuk bağının, çocuğun kendini sakinleştirebilme becerisinin bakım vereninden öğrenildiğini gösterir (Cassidy, 1994). Felaketlerin

getirdiği travmatik etkilerle birlikte, bu etkilerin azaltılabilmesine yönelik olarak annelerin duyarlı ve pozitif ebeveynlik tutumları sergileyebileceği önerilmektedir (Casanueva ve ark., 2008). Bir felaketten sonra ebeveynin çocuğuna olan duyarlı yaklaşımı, olumlu aile içi iletişimi, ebeveynin ulaşılabilir olması (Bromet ve ark., 2000), ebeveynin çocuğuna karşı olumlu ve destekleyici duygusal ifadeleri (Gil-Rivas ve ark., 2007) felaketin olumsuz etkilerine karşı çocuğu korumaktadır.

4.2. Ergenin Sosyodemografik Bilgilerine Göre Ölçek ve Alt Faktörlere Ait Bulguların İncelenmesi

Bu bölümde çocuğun cinsiyetine, yaşına, depremde kaybının olup olmamasına, depremde kaybettiği yakını ile ilişkisine ve annesinin depremde ne kadar etkilendiğine yönelik farklılıkların incelenmesi sonucunda elde edilen bulguların ilgili literatüre göre incelenmesi ve tartışılmasına yer verilmiştir.

Ergenin cinsiyetine göre KİO doyum odaklılık alt boyutunda ve EİDDÖ toplam puanında farklılaşma olduğu görülmüştür. Buna göre KİO doyum odaklılık alt boyutunda erkek çocukların annelerinin kız çocukların annelerine göre puanları daha yüksektir. Bu bulgu Türkiye içindeki alt kültürlerin toplumsal cinsiyet rollerinin baskınlığına göre değerlendirilebilir. Araştırma verisinin toplandığı Osmaniye şehir kültürü ve aile yapısı daha geleneksel ve cinsiyet normlarına göre yaşanmakta olup, erkek çocukların anneleri bu bağlamda doyum odaklılık yaklaşımı sergiliyor olabilir. Türkiye’de toplum yapısı değişiyor olmakla birlikte hala toplulukçu yapıyı barındırması açısından alt kültürlerde güçlü cinsiyet kalıp yargılarına uygun davranış beklentileri görülmektedir (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005). Bu bağlamda elde edilen bu sonuç, yani annenin erkek çocuk için daha yüksek doyum odaklı olması kültürel bağlamda anlamlı bir sonuçtur. Her ne kadar kapsayıcılık işlevi ile ilgili ergenin cinsiyeti açısından farklılık göstermeyen çalışmalar olsa da (Gülkanat, 2019), bu çalışmadaki diğer sonuç, yani kız ergenlerin EİDDÖ toplam puanının erkek ergenlere göre daha yüksek puan alması literatür ile uyumludur. Literatüre göre kız çocukları duygu düzenleme güçlükleri konusunda erkek çocuklarına göre daha fazla sorun yaşamaktadır (Sanchis-Sanchis ve ark., 2020; Singh ve Singh, 2023). Bu sonuçta, kız çocuklarının daha fazla duygu ifade etmesi ve duygusal davranışlar göstermesine yönelik toplumsal cinsiyet rollerine göre beklentilerle ilişkili olabilir.

Ergenin depremde kayıp yaşayıp yaşamadığına yönelik yapılan analizde, kayıp yaşayan ergenlerin travma sonrası stresi yaşamayanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Bu bulgular çocukların depremde kaybettikleri yakınlarının ölümüne şahit olmaları, yas süreci içerisinde olmaları ve aile içindeki bireylerin travma sonrası stresi ile ilişkili olabilir. Green ve arkadaşlarına (1991) göre ailenin stresli olaya verdiği tepki çocuğun maruz kalma düzeyi ile birlikte travma sonrası stresi yordayabilir. Diğer taraftan ergenin depremde kaybettiği yakını ile ilişkisine yönelik yapılan çalışmalar ergenin annesi ile ilgili değişkenlerle farklılaştığı görülmüştür. Depremde çok yakın ilişki içerisinde olduğu yakınına ya da yakınlarını kaybeden ergenin annelerinin endişe-ayrılığa hassasiyet alt boyut puanları, depremde kaybettiği yakını ile ilişkisini az olarak değerlendiren ergenlerin annelerinin puanlarına göre daha yüksektir. Bu bulgu, annenin bu süreçte çocuğunu kaybetmeye yönelik kaygılarını yansıttığını içeriyor olabilir.

Ergenin depremde annesinin etkilendiğini düşünme durumuna göre EİDDÖ toplam, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut, dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut ve TSSBÖ puanları arasında farklılık olduğu görülmüştür. Annelerinin yüksek düzeyde etkilendiğini düşünen çocukların yukarıda bahsedilen puanları düşük veya orta olarak değerlendiren çocukların puanlarından daha yüksektir. Literatür ile uyumlu olarak, psikopatolojik semptomlara sahip olan ebeveynlerin çocuklarının da benzer semptomlara sahip olduğu görülmüştür (Aldao ve ark., 2010). Annesinin depremden etkilenmesinin yoğun olduğunu değerlendiren çocuk, bu sürecin yönetilemez ve baş edilemez olduğunu algılayıp içselleştiriyor olabilir. Dünyanın güvenilir olmadığı, depremin yıkıcı etkilerinin annesini de yaktığı referansı içsel kontrol edilemeyen kaygı ve depresif duygu durum, dışsal kontrol edilemeyen öfke ve agresyon ile ilişkilidir. Yapılan çalışmalar, ebeveynin semptomlarının ergenin içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Avenevoli ve ark., 2001) bu da aynı zamanda çocuğun uyum problemleri yaşamasına sebep olabilir (Han ve ark., 2016). Ebeveynin çocuğa yönelik olumlu yaklaşımı ve desteği çocuğun başa çıkma mekanizmalarını geliştirebilir (Gafrin ve ark., 2014) ancak ebeveynin felaketten sonraki kendi sürecine yönelik travmatik aktarımları çocuğun duygu düzenleme stratejilerini olumsuz yönde etkilemektedir (Alisic ve ark., 2012).

4.3. Anne ve Ergene Uygulanan Ölçekler ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Bu bölümde anneye ve ergene uygulanan ölçeklerin ve alt boyutlarının korelasyon analizinden ortaya çıkan bulgular incelenecektir.

Bu tez çalışmasında anne kapsayıcılığı (KİO toplam) ile anne DDGÖ-16 toplam ve bütün alt boyutlarında (açıklık, amaçlar, dürtü, stratejiler, kabul etmeme) ve ergenin EİDDÖ dışsal işlevsel olmayan alt boyutu puanları arasında düşük düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur. Annenin KİO'dan aldığı yüksek puanlar kapsayamamayı ifade etmektedir. Bu durumda annenin kapsayıcılık işlevi düştükçe annenin duygu düzenleme güçlüğünde ve alt boyutlarında artış olacak ve aynı zamanda ergenin dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme güçlüğü artacaktır. Bu durum annenin kapsayamama durumunda ergenin duygularında işlevsel olmayan baş etme yöntemlerine başvurduğu şeklinde düşünülebilir. Anne kapsayıcılığı ile anne duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkinin, annenin kendi duygularını düzenleyememesi annenin kapsayabilme becerisini düşürmektedir. Bu bulgulara ek olarak annenin KİO endişe-ayrılığa hassasiyet alt boyutunda yüksek puan alması ile DDGÖ-16 toplam ve bütün alt boyutları (açıklık, amaçlar, dürtü, stratejiler, kabul etmeme), anne TSSTÖ toplam ve yeniden yaşama alt boyutu, kaçınma-duygusal alt boyutu, aşırı uyarılmışlık alt boyutu ve ergenin dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu ile pozitif ilişki olduğu görülmüştür. Bulgulara göre depremden sonra annenin travmaya bağlı olarak çocuğundan ayrılmak konusunda endişelendiği söylenebilir. Endişe-ayrılığa hassasiyet alt boyutu annenin çocuğuna karşı daha kaygılı ve daha müdahaleci davranması ile çocuğun benzer kaygıları yaşaması ve çocuğun bu duyguları yönetememesi ile ilişkili olabilir.

Diğer taraftan annenin KİO kapsanamayan ilişki alt boyutunda yüksek puan alması ile DDGÖ-16 toplam ve bütün alt boyutları ile arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Buna göre annenin duygu düzenleme güçlüğü arttıkça annenin çocuğuna yönelik kapsayabilme becerisi düşmektedir. Bu bulgu, annenin kapsanamayan ilişki alt boyutu ile ergenin dışsal işlevsel duygu düzenleme becerisi arasındaki ilişkide de görülmektedir. Buna göre, annenin kapsanamayan ilişki alt boyutu ile ergenin dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyutu ile arasında negatif korelasyon bulunmaktadır. Annenin kapsayabilen ilişki becerisi arttıkça ergenin dışsal işlevsel duygu düzenleme becerisi artacaktır. Bu durum annenin çocuğuna karşı daha anlayışlı, kendi içsel duygularını aktarmayan ve daha ulaşılabilir olması çocuğun zorlukla karşılaştığında işlevsel baş etme yöntemini daha sık kurmasını sağlamaktadır. Annenin KİO katı-kuralcı ilişki alt boyutu ile DDGÖ-16 toplam ve bütün alt boyutları ile arasında pozitif ilişki bulunmaktadır. Annenin duygu düzenleme güçlüğü arttıkça anne çocuğuna karşı daha katı-kuralcı bir yaklaşım sergilediği görülmüştür. Bu durum çocuğunu daha fazla kontrol etmek, müdahale etmek ve daha fazla karşılaştırma davranışlarının artmasıyla ilişkili olabilir.

Annenin DDGÖ-16 toplam puanı ile annenin TSSTÖ toplam puanı ve yeniden yaşama alt boyutu, kaçınma duygusal alt boyutu, aşırı uyarılmışlık alt boyutu ve olay etkisi alt boyutu arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Buna göre annelerin travma sonrası stres düzeyleri arttıkça duygu düzenleme güçlükleri de arttığı görülmüştür. Literatüre bakıldığında benzer olarak travma sonrası stresin devam ettiği durumlarda hayatta kalanların duygusal sorunlar yaşadıkları görülmüştür (Mayou ve ark., 2002; Wang ve ark., 2000). Aynı zamanda annenin duygu düzenleme güçlüğünün artması ile ergenin içsel işlevsel olmayan alt boyutu ve dışsal işlevsel olmayan alt boyutu puanlarının da arttığı görülmüştür. Han ve arkadaşlarının (2016) yaptığı çalışmanın sonuçlarına benzer olarak, ebeveynin duygu düzenlemesindeki zorluklar çocuğun içselleştirme ve dışsallaştırma belirtileri ile ilişkilidir. Annenin DDGÖ-16 açıklık alt boyutu, amaçlar alt boyutu, dürtü alt boyutu, stratejiler alt boyutu ve kabul etmeme alt boyutu ile annenin TSSTÖ toplam puanı, yeniden yaşama alt boyutu, kaçınma duygusal, aşırı uyarılmışlık alt boyutu ve olay etkisi alt boyutu arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Açıklık alt boyutu kişinin duygularını fark edebilme ve duygularına odaklanabilmesi ile ilgilidir. Amaçlar alt boyutu işlerini yapabilme ve odaklanabilme üzerine zorluk yaşamayı içerir. Dürtü alt boyutu bireyin zorlu duygularını kontrol edebilme becerisini içerir. Stratejiler alt boyutu bireyin zorlu duygularla baş edebilme becerisini ifade eder. Kabul etmeme alt boyutu içsel olarak hissedilen duyguyu kabul etmemeyi içerir. Travmaya maruz kaldıktan sonra travmanın etkilerinden kaçınmak, düşünmek veya hatırlamak istememek, ortaya çıkan duygulardan kaçınmak travma sonrası işlevsel olmayan baş etme yollarındandır (Işıklı ve Keser, 2020). Aynı zamanda bulgulara göre annenin bu kaçınma davranışları amaçlar alt boyutunda da görülmektedir. Brewin ve arkadaşlarına (2000) göre travmatik deneyimden sonra hayatta kalanın günlük işlerini yapabilme, ilişkilerini düzenleyebilme ve kurabilme becerileri azalır. Travma sonrası stresin kontrol edilmesi zor duyguları ortaya çıkardığı bilinmektedir. Utanç, suçluluk, öfke bu duygulardan bazılarıdır (Işıklı ve Keser, 2020). Annelerin bu alt boyutlardaki puanları ile ergenlerin içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutları ilişkili olduğu görülmüştür. Çocuklar baş etme mekanizmalarını ebeveynlerinden görerek öğrenirler. Ebeveynin duygularını içsel ve dışsal kontrol edememesi çocuklarda da benzer çıktılarla ilişkilidir (Dix, 1991). Çocuğun akranları ile ilişkilerindeki sorunlar, ayrılık anksiyetesi (Wood, 2006) ve sosyal olarak geri çekilme yaşayabilirler.

Annenin travma sonrası stres düzeyi ile ergenin travma sonrası stresi, içsel işlevsel olmayan duygu düzenlemesi ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemesi

arasında pozitif yönde ilişki olduğu görülmüştür. Literatürdeki çalışmalarla uyumlu olarak, ebeveynin travmatik stresi çocuğun içselleştirme ve dışsallaştırma davranışları ile ilişkilidir (Jang ve ark., 2017; Kalantari ve Vostanis, 2010; Spell ve ark., 2008). Yapılan bir çalışmada travma sonrası stres seviyesi yüksek olan ebeveynlerin olumsuz ebeveynlik davranışları gösterdiği görülmüştür (Cohen ve ark., 2008). Ebeveynin olumsuz davranışları çocuklardaki depresyon, anksiyete ve stres ile ilişkili davranışlarla ilişkilidir (Greene ve ark., 2020). Bu bağlamda bu tez çalışmasından elde edilen sonuçlar literatürle tutarlıdır.

4.4. Aracılık Modellerine İlişkin Analizlerin İncelenmesi

Bu tez çalışmasında yapılan aracılık modeline ilişkin annenin travma sonrası stres düzeyi ile ergenin travma sonrası stres düzeyi arasındaki ilişkide annenin kapsayıcılığının aracılık rolü ile ilgili hipotez bulgulara göre reddedilmiştir. Kapsayıcılık işlevinin anne ve çocuğu arasındaki doğumdan itibaren başlayan bir süreç olduğu düşünüldüğünde yakın zamanda maruz kalınan travmatik deneyimle değişkenin rolünün bu olaya indirgenmesi açısından sonuç değerlendirilebilir. Kapsayıcılık işlevinin, annenin ve çocuğun travma sonrası stresinde aracılık rolünün incelenmesi literatürde daha önce bakılmayan bir alandır. Annenin kapsayıcılığının yaşam sürecinde maruz kalınan ve şiddeti yüksek olaylar da sürekliliği ya da kesintiye uğraması açısından irdelenmelidir. Literatüre bakıldığında travma ve kapsayıcılık işlevini birlikte çalışan çalışmalar annenin çocukluk çağı travması ve aile içi şiddet gören annelere yönelik olduğunu gösteren ilişki modelde çalışmalardır (Erol, 2021; Gezgin, 2019; Gülkanat, 2019; Ceviz Turan, 2022). Felakete yönelik travmatik deneyimin ve kapsayıcılık işlevinin alanda incelenmemiş olması bu tez çalışmasının alana sağlayacağı katkı açısından önemlidir. Gelecek çalışmalarda anne ve çocuk travma sonrası stres aracılık modelini daha iyi anlayabilmek için farklı ebeveyn-çocuk ilişkisindeki değişkenler incelenebilir.

Bu tez çalışması kapsamında incelenen diğer model; annenin duygu düzenleme güçlüğü ile ergenin duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkide, annenin kapsayıcılığının aracılık rolü ile ilgili analiz sonucunda da hipotez desteklenmemiştir. Ancak annenin duygu düzenleme güçlüğü annenin kapsayıcılığını anlamlı ve pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Buna göre, annenin duygu düzenlemesindeki güçlükler, kapsayıcılığında çocuğuna yönelik davranışlarını etkilemektedir. Benzer bir çalışma Kumar ve arkadaşları (2020) tarafından yapılmıştır. Araştırmada TSSB ve duygu düzenleme arasında aşırı tepkili ebeveynlik davranışının aracı rolü olmadığı görülmüştür

(Kumar ve ark., 2020). Bu bulgular annelerin ebeveynliklerine yönelik KİO sorularını cevaplarken sosyal beğenirlik yanlılığı yapabileceğini düşündürmektedir.

Elde edilen bulguların değerlendirilmesi sürecinde annenin travma sonrası stres düzeyi ile ergenin travma sonrası stres düzeyi arasındaki ilişkide, annenin duygu düzenleme güçlüğüne aracılık rolüne de bakılmıştır. Ancak elde edilen bulgu sonucunda bu model de reddedilmiştir. Bununla birlikte annenin travma sonrası stres düzeyinin annenin duygu düzenleme güçlüğüne anlamlı ve pozitif yönde yordadığı görülmüştür. Bu bulgu literatür ile uyumlu olarak, annenin felaket sonrasında depresyonun travmatik etkileri ile baş etmesi, sosyal destek azlığı (Armenian ve ark., 2000; Brewin ve ark., 2000), kayıplar (Goenjian ve ark., 1994; Lai ve ark., 2004) depresyondan sonra oluşan maddi ve manevi zorluklarla ilişkili olabilir.

Değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü görebilmek için annenin kapsayıcılığı ile ergenin travma sonrası stresi arasındaki ilişkide, annenin duygu düzenlemesinin aracılık rolü analiz edilmiş, ancak bu model de analiz sonucunda desteklenmemiştir. Ama anne kapsayıcılığının anne duygu düzenleme güçlüğüne anlamlı ve pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Elde edilen bulgunun bir yorumu annenin çocuğu ile arasındaki iletişimin kalitesine yönelik olarak annenin duygu düzenlemesinin etkisini gösterdiği'dir. Aracılık modellerine göre anne kapsayıcılığı annenin kendi travmatik stres düzeyi ve ergenin travmatik stresini etkilememektedir. Ancak anne kapsayıcılığı ve anne duygu düzenleme güçlüğü birbirlerini etkilemektedir.

Son olarak, değişkenler arasında aracılık etkisinin görülmemesi ebeveynlerin çalışmaya katılmayı reddetmesinden kaynaklı olarak hedeflenen katılımcı sayısına ulaşamaması ile ilgili olabilir. Chapman ve arkadaşlarına (2006) göre duygu düzenleme, stres altındayken duyguları ifade etme, tanımlama ve kontrol edebilmeyi ifade eder. Duygu düzenleme işlevsel olarak gerçekleştirilemediğinde, içsel olumsuz duygulardan ve bunları tetikleyen dışsal uyaranlardan kaçınmak ve reddetmek gibi davranışlar gerçekleştirilir (Chapman ve ark., 2006). Araştırmalar bir duygu düzenleme aracı olarak kaçınmanın TSSB ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Salters ve ark., 2004). Katılımcıların çalışmaya katılım reddi, bir duygu düzenleme becerisi olan kaçınma bağlamında düşünülebilir.

SONUÇ

Araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde, anne kapsayıcılığının anne travma sonrası stresi ve ergenin travma sonrası stresi arasında aracılık yapmadığı görülmüştür. Araştırmaya katılan annelerin annelik ve ebeveynliğe dair cevaplarında sosyal beğenirlik etkisinin olabileceği düşünülmüştür. Ek olarak travma hakkında konuşmak travmanın doğası gereği zordur. Araştırmanın uygulaması depremin birinci yıl dönüm zamanına denk gelmektedir. Bu durum katılımcıların depremi hatırlamak istememesi ve hatırlamakta güçlük çekmeyi beraberinde getirmiştir. Ek olarak psikolojik değişkenlerin ölçüldüğü bir araştırmaya katılım noktasında zorlanmalar olmuştur. Bunun katılımcıların damgalanma korkusu ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Kahramanmaraş depremleri sonrasında Türkiye’de oluşan güven kaybının, çalışmaya katılımı etkilediği düşünülmektedir. Araştırma da istenilen katılımcı sayısına ulaşamaması çalışmanın sınırlılığı olduğu ve sonuçların yorumlanmasında bu durum göz önüne alınmalıdır.

Bu tez çalışmasının Kahramanmaraş depremlerinden bir yıl sonra anne kapsayıcılığı, travma sonrası stres ve duygu düzenlemenin hem anne hem çocuk bağlamında çalışılması literatür için önemli bir katkı sağlayacağı, gelecek araştırmalar için kapı aralayacağı düşünülmektedir. Gelecekteki çalışmalar anne ve çocuk ilişkisini daha iyi anlayabilmek ve felaketler sonrasında bu ilişkinin geliştirilmesine yönelik çalışmaların katkısının olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adams, P. R., ve Adams, G. R. (1984). Mount Saint Helens's ashfall: Evidence for a disaster stress reaction. *American Psychologist*, 39(3), 252–260. <https://doi.org/10.1037//0003-066x.39.3.252>
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2023). Kahramanmaraş depremi raporu: 02.06.2023. https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmaraş%20Depremi%20%20Raporu_02.06.2023.pdf
- Aldao, A., Nolen-Hoeksema, S., ve Schweizer, S. (2010). Emotion-regulation strategies across psychopathology: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 30(2), 217–237. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.11.004>
- Alisic, E., Boeije, H. R., Jongmans, M. J., ve Kleber, R. J. (2012). Supporting children after single- incident trauma: parents' views. *Clinical Pediatrics*, 51(3), 274–282. <https://doi.org/10.1177/0009922811423309>
- Altındag, A., Ozen, S., ve Sir, A. (2005). One-year follow-up study of posttraumatic stress disorder among earthquake survivors in Turkey. *Comprehensive Psychiatry*, 46(5), 328–333. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2005.01.005>
- Altundağ, L. (2021) *Annelerin kapsayıcı işlevleri ile çocukluk çağı travmaları ve öz-şefkatleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Amerikan Psikiyatri Birliği, (2013). Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, Beşinci Baskı (DSM-5). Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı'ndan çeviren Köroğlu E, Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 5th edn, Text Revision*. (2022). Washington, DC: American Psychiatric Association.
- Appleyard, K., ve Osofsky, J. D. (2003). Parenting after trauma: Supporting parents and caregivers in the treatment of children impacted by violence. *Infant Mental Health Journal*, 24(2), 111–125. <https://doi.org/10.1002/imhj.10050>
- Arabacıoğlu, B., ve Kahraman, P. B. (2021). Okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum düzeyleri ve ebeveyn tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(1), 175-192.
- Armenian, H. K., Morikawa, M., Melkonian, A. K., Hovanesian, A. P., Haroutunian, N., Saigh, P. A., Akiskal, K., ve Akiskal, H. S. (2000). Loss as a determinant of PTSD in a cohort of adult survivors of the 1988 earthquake in Armenia: implications for policy. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 102(1), 58–64. <https://doi.org/10.1034/j.1600-0447.2000.102001058.x>

- Arnberg, F. K., Bergh Johannesson, K., ve Michel, P.-O. (2013). Prevalence and duration of PTSD in survivors 6 years after a natural disaster. *Journal of Anxiety Disorders*, 27(3), 347–352. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2013.03.011>
- Avenevoli, S., Stolar, M., Li, J., Dierker, L., and Ries Merikangas, K. (2001). Comorbidity of depression in children and adolescents: Models and evidence from a prospective high-risk family study. *Biological Psychiatry*, 49(12), 1071–1081. [https://doi.org/10.1016/s0006-3223\(01\)01142-8](https://doi.org/10.1016/s0006-3223(01)01142-8)
- Bal, A. (2008). Post-traumatic stress disorder in Turkish child and adolescent survivors three years after the Marmara earthquake. *Child and Adolescent Mental Health*, 13(3), 134-139.
- Başoğlu, M., Şalcioğlu, E., Livanou, M., Özeren, M., Aker, T., Kılıç, C., ve Mestçioğlu, Ö. (2001). A study of the validity of a screening instrument for traumatic stress in earthquake survivors in Turkey. *Journal of Traumatic Stress*, 14(3), 491–509. <https://doi.org/10.1023/a:1011156505957>
- Banyard, V. L., Williams, L. M., ve Siegel, J. A. (2003). The impact of complex trauma and depression on parenting: An exploration of mediating risk and protective factors. *Child Maltreatment*, 8(4), 334–349. <https://doi.org/10.1177/1077559503257106>
- Belter, R. W., ve Shannon, M. P. (1993). Impact of natural disasters on children and families. In *Children and Disasters* (pp. 85-103). Boston, MA: Springer US.
- Berking, M., ve Whitley, B. (2014). *Emotion regulation: Definition and relevance for mental health. In Affect Regulation Training: A Practitioners' Manual* (pp. 5–17). New York: Springer
- Bion, W. (1962). *Learning From Experience*. Northvale, NJ: Jason Aronson.
- Bjureberg, J., Ljótsson, B., Tull, M. T., Hedman, E., Sahlin, H., Lundh, L.-G....., et al. (2016). Development and validation of a brief version of the Difficulties in Emotion Regulation Scale: The DERS-16. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 38(2), 284–296.
- Bonanno, G. A., Brewin, C. R., Kaniasty, K., ve Greca, A. M. L. (2010). Weighing the costs of disaster: Consequences, risks, and resilience in individuals, families, and communities. *Psychological Science in The Public Interest*, 11(1), 1-49.
- Brennan, P. A., Hammen, C., Katz, A. R., ve Le Brocque, R. M. (2002). Maternal depression, paternal psychopathology, and adolescent diagnostic outcomes. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 70(5), 1075–1085. <https://doi.org/10.1037//0022-006x.70.5.1075>
- Brewin, C. R., Andrews, B., ve Valentine, J. D. (2000). Meta-analysis of risk factors for posttraumatic stress disorder in trauma-exposed adults. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68(5), 748–766. <https://doi.org/10.1037//0022-006x.68.5.748>

- Bromet, E. J., Goldgaber, D., Carlson, G., Panina, N., Golovakha, E., Gluzman, S. F., Gilbert, T., Gluzman, D., Lyubsky, S., ve Schwartz, J. E. (2000). Children's well-being 11 years after the Chornobyl catastrophe. *Archives of General Psychiatry*, 57(6), 563–571. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.57.6.563>
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analiz El Kitabı* (27. Baskı). Ankara: PEGEM Yayınları.
- Byrne, C. A., ve Riggs, D. S. (1996). The cycle of trauma: relationship aggression in male Vietnam veterans with symptoms of posttraumatic stress disorder. *Violence and Victims*, 11(3), 213–225.
- Casanueva, C., Martin, S. L., Runyan, D. K., Barth, R. P., ve Bradley, R. H. (2008). Quality of maternal parenting among intimate-partner violence victims involved with the child welfare system. *Journal of Family Violence*, 23(6), 413-427.
- Cassidy, J. (1994). Emotion regulation: Influences of attachment relationships. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2/3), 228–249. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5834.1994.tb01287.x>
- Ceviz Turan, A. (2022). *Annelerin çocukluk çağı ruhsal travmaları ile çocuklarındaki depresif semptomlar arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü ve kapsayıcı işlevlerinin aracılık etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi] İstanbul Arel Üniversitesi.
- Chapman, A. L., Gratz, K. L., ve Brown, M. Z. (2006). Solving the puzzle of deliberate self-harm: The experiential avoidance model. *Behaviour Research and Therapy*, 44(3), 371-394.
- Chen, C. H., Tan, H. K., Liao, L. R., Chen, H. H., Chan, C. C., Cheng, J. J., Chen, C. Y., Wang, T. N., ve Lu, M. L. (2007). Long-term psychological outcome of 1999 Taiwan earthquake survivors: a survey of a high-risk sample with property damage. *Comprehensive Psychiatry*, 48(3), 269–275. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2006.12.003>
- Cohen, L. R., Hien, D. A., ve Batchelder, S. (2008). The impact of cumulative maternal trauma and diagnosis on parenting behavior. *Child Maltreatment*, 13(1), 27-38.
- Cole, P. M., Michel, M. K., ve Teti, L. O. (1994). The development of emotion regulation and dysregulation: A clinical perspective. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2-3), 73–100, 250–283. <https://doi.org/10.2307/1166139>
- Dai, W., Chen, L., Lai, Z., Li, Y., Wang, J., ve Liu, A. (2016). The incidence of post-traumatic stress disorder among survivors after earthquakes: A systematic review and meta-analysis. *BioMed Central Psychiatry*, 16(1), 1-11. <https://doi.org/10.1186/s12888-016-0891-9>
- Danışman, I. G., ve Okay, D. (2017). Afetlerin çocuk ve ergenler üzerindeki etkileri ve müdahale yaklaşımları. *Türkiye Klinikleri*, 2(3), 189-197.

- Dawson, K. S., Joscelyne, A., Meijer, C., Tampubolon, A., Steel, Z., ve Bryant, R. A. (2014). Predictors of chronic posttraumatic response in Muslim children following natural disaster. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 6(5), 580–587. <https://doi.org/10.1037/a0037140>
- Deater-Deckard, K. (1998). Parenting stress and child adjustment: Some old hypotheses and new questions. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 5(3), 314–332. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2850.1998.tb00152.x>
- Denham, S. A. (1998). *Emotional Development in Young Children*. New York, NY: The Guilford Press.
- Denham, S. A. (2006). *The emotional basis of learning and development in early childhood education*. In B. Spodek ve O. Saracho (Eds.), *Handbook of Research on the Education of Young Children* (pp. 85–103). New York, NY: Lawrence Erlbaum.
- Denollet, J., Nyklicek, I., ve Vingerhoets, A. J. J. M. (2008). *Introduction: Emotions, Emotion Regulation, and Health*. In A. J. J. M. Vingerhoets, I. Nyklicek, ve J. Denollet (Eds.), *Emotion regulation: Conceptual and clinical issues* (pp. 3–11). Springer.
- DeSalvo, K. B., Hyre, A. D., Ompad, D. C., Menke, A., Tynes, L. L., ve Muntner, P. (2007). Symptoms of posttraumatic stress disorder in a New Orleans workforce following Hurricane Katrina. *Journal of Urban Health*, 84(2), 142–152. <https://doi.org/10.1007/s11524-006-9147-1>
- Dix, T. (1991). The affective organization of parenting: Adaptive and maladaptive processes. *Psychological Bulletin*, 110(1), 3–25. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.110.1.3>
- Dunsmore, J. C., Booker, J. A., ve Ollendick, T. H. (2013). Parental emotion coaching and child emotion regulation as protective factors for children with oppositional defiant disorder. *Social Development*, 22(3), 444–466. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2011.00652.x>
- Duy, B., ve Yıldız, M. A. (2014). Ergenler için duygu düzenleme ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41), 23–35.
- Elwood, L. S., Hahn, K. S., Olatunji, B. O., ve Williams, N. L. (2009). Cognitive vulnerabilities to the development of PTSD: A review of four vulnerabilities and the proposal of an integrative vulnerability model. *Clinical Psychology Review*, 29(1), 87–100. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2008.10.002>
- Emanuel, L. (2012). Holding on; being held; letting go: the relevance of Bion's thinking for psychoanalytic work with parents, infants and children under five. *Journal of Child Psychotherapy*, 38(3), 268–283. <https://doi.org/10.1080/0075417X.2012.720101>
- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and Society*. New York: Norton (Original work published in 1950).

- Erol, S. (2021). *Çocukluk çağı ruhsal travması olan annelerin ebeveyn tutumları ile kapsayıcılık işlevleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] İstanbul Gedik Üniversitesi.
- Falkstedt, D., Möller, J., Zeebari, Z., ve Engström, K. (2016). Prevalence, co-occurrence, and clustering of health-risk behaviors among people with different socio-economic trajectories: A population-based study. *Preventive Medicine*, 93, 64–69. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2016.09.017>
- Fraley, K. (2007). Bion's Model of the Mind. *Psychoanalytic Social Work*, 14(1), 59–76. https://doi.org/10.1300/J032v14n01_04
- Foa, E. B., Cashman, L., Jaycox, L. ve Perry, K. (1997). The validation of a self-report measure of posttraumatic stress disorder: The Posttraumatic Diagnostic Scale. *Psychological Assessment*, 9, 445-451.
- Foa, E. B., ve Rothbaum, B. O. (2001). *Treating the Trauma of Rape: Cognitive-behavioral Therapy for PTSD*. Guilford Press.
- Garfin, D. R., Silver, R. C., Gil-Rivas, V., Guzmán, J., Murphy, J. M., Cova, F., Rincón, P. P., Squicciarini, A. M., George, M., ve Guzmán, M. P. (2014). Children's reactions to the 2010 Chilean earthquake: The role of trauma exposure, family context, and school-based mental health programming. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 6(5), 563–573. <https://doi.org/10.1037/a0036584>
- Garrison, C. Z., Bryant, E. S., Addy, C. L., Spurrier, P. G., Freedy, J. R., ve Kilpatrick, D. G. (1995). Posttraumatic stress disorder in adolescents after Hurricane Andrew. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 34(9), 1193–1201. <https://doi.org/10.1097/00004583-199509000-00017>
- Gezgin, S. (2019). *Cezaevinde çocukları ile birlikte bulunan annelerin çocukluk çağı ruhsal travmaları, çocuklarını kapsayıcılık işlevleri ve çocuklarının psiko-sosyal gelişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Maltepe Üniversitesi.
- Gil-Rivas, V., Silver, R. C., Holman, E. A., McIntosh, D. N., ve Poulin, M. (2007). Parental response and adolescent adjustment to the September 11, 2001 terrorist attacks. *Journal of Traumatic Stress*, 20(6), 1063-1068. <https://doi.org/10.1002/jts.20277>
- Goenjian, A. K., Najarian, L. M., Pynm, R. S., Steinberg, A. M., Manoukian, G., Tavosian, A., et al. (1994). Posttraumatic stress disorder in elderly and younger adults after the 1988 earthquake in Armenia. *American Journal of Psychiatry*, 151(6), 895-901.
- Goenjian, A. K., Steinberg, A. M., Najarian, L. M., Fairbanks, L. A., Tashjian, M., ve Pynoos, R. S. (2000). Prospective study of posttraumatic stress, anxiety, and depressive reactions after earthquake and political violence. *American Journal of Psychiatry*, 157(6), 911-916.

- Gottman, J. M., Katz, L. F., ve Hooven, C. (1996). Parental meta-emotion philosophy and the emotional life of families: Theoretical models and preliminary data. *Journal of Family Psychology*, 10(3), 243–268. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.10.3.243>
- Gratz, K.L., ve Chapman, A.L. (2007). The role of emotional responding and childhood maltreatment in the development and maintenance of deliberate self-harm among male undergraduates. *Psychology of Men and Masculinity*, 8(1), 1-14.
- Gratz, K.L., Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: development, factor structure, and initial validation of the difficulties in emotion regulation Scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26 (1) 41–54 <https://doi.org/10.1023/B:JOBA.0000007455.08539.94>
- Green, B. L., Korol, M., Grace, M. C., Vary, M. G., Leonard, A. C., Gleser, G. C., ve Smitson-Cohen, S. (1991). Children and disaster: Age, gender, and parental effects on PTSD symptoms. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 30(6), 945-951.
- Greene, C. A., McCarthy, K. J., Estabrook, R., Wakschlag, L. S., ve Briggs-Gowa, M. J. (2020). Responsive parenting buffers the impact of maternal PTSD on young children. *Parenting, Science and Practice*, 20(2), 141–165. <https://doi.org/10.1080/15295192.2019.1707623>
- Gross, J. J., ve Thompson, R. A. (2007). Emotion Regulation: Conceptual Foundations. In J. J. Gross (Ed.), *Handbook of Emotion Regulation* (pp. 3–24). The Guilford Press.
- Guo, J., Wu, P., Tian, D., Wang, X., Zhang, W., Zhang, X., ve Qu, Z. (2014). Post-traumatic stress disorder among adult survivors of the wenchuan earthquake in China: A repeated cross-sectional study. *Journal of Anxiety Disorders*, 28(1), 75–82. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2013.12.001>
- Gurtovenko, K., ve Katz, L. F. (2020). Post-traumatic stress, mother's emotion regulation, and parenting in survivors of intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 35(3-4), 876-898.
- Güler Aksu, G. ve İmrek, Y. (2023) Türkiye’de Deprem Felaketi: Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Perspektifinden Bir Değerlendirme. *Düzce Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(1), 6–14. <https://doi.org/10.18678/dtfd.1271852>
- Gülkanat, G. (2019). *Aile içi şiddet mağduru annelerin kapsayıcı işlevleri ile çocukların depresif semptomları ve saldırgan davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Maltepe Üniversitesi.
- Gülseven, Z., Kumru, A., Carlo, G., Palermo, F., Selçuk, B., ve Sayıl, M. (2018). The mediational roles of harsh and responsive parenting in the longitudinal relations between socioeconomic status and Turkish children's emotional development. *International Journal of Behavioral Development*, 42(6), 563-573. <https://doi.org/10.1177/0165025418783279>

- Gürbüz, S. (2019). *AMOS ile Yapısal Eşitlik Modellemesi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürbüz, S. (2021). *AMOS ile Yapısal Eşitlik Modellemesi, Temel İlkeler ve Uygulamalı Analizler*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Han, Z. R., Lei, X., Qian, J., Li, P., Wang, H., ve Zhang, X. (2016). Parent and child psychopathological symptoms: the mediating role of parental emotion dysregulation. *Child and Adolescent Mental Health*, 21(3), 161–168. <https://doi.org/10.1111/camh.12169>
- Han, Z. R., ve Shaffer, A. (2013). The relation of parental emotion dysregulation to children's psychopathology symptoms: the moderating role of child emotion dysregulation. *Child Psychiatry and Human Development*, 44(5), 591–601. <https://doi.org/10.1007/s10578-012-0353-7>
- Halifeoğlu, S. (2022). *Wilfred R. Bion: Alfa işlevi, düşleme, kapsayan-kapsanan, dönüşüm*. İçinde N. Zabcı ve Ş. Postacı (Edt.), *Çocuk ve ergen psikanalizi: Kuramcılar ve kavramlar* (ss. 115-124). Yapı Kredi Yayınları.
- Işıklı, S. (2022). Travma Sonrası Stres Tanı Ölçeği Türkçe Formu'nun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(22), 24-42.
- Ingram, R. E., ve Price, J. M. (2001). *Vulnerability to psychopathology: Risk across the lifespan*. New York: NY: The Guilford Press.
- Işıklı S, Keser E. (2020) Travma sonrası stres bozukluğunda duygular ve duygu düzenleme Vatan S, editör. *Duygu Düzenleme*. 1. Baskı. *Ankara: Türkiye Klinikleri*, p.55-63.
- Jang, M., Lee, S., ve Kim, L. (2020). Post-traumatic stress disorder and behavioral problems of parents and children after the 2015 Nepal earthquakes. *International Journal of Mental Health*, 49(1), 3–16. <https://doi.org/10.1080/00207411.2020.1725719>
- John, O. P., ve Gross, J. J. (2004). Healthy and unhealthy emotion regulation: personality processes, individual differences, and life span development. *Journal of Personality*, 72(6), 1301–1333. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2004.00298.x>
- Kagıtcıbası, C. and Ataca, B. (2005), Value of Children and Family Change: A Three-Decade Portrait From Turkey. *Applied Psychology*, 54: 317-337. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2005.00213.x>
- Kalantari, M., and Vostanis, P. (2010). Behavioural and emotional problems in Iranian children four years after parental death in an earthquake. *International Journal of Social Psychiatry*, 56(2), 158-167.
- Kalaycı, Ş. (2005). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Teknikler* (6. Baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Karancı, N., Aker, A.T., Işıklı, S., Başbuğ, B.B., Önen, P., İzmit, E. (2009) *Yetişkinlerde Travmatik Olay Yaşama Yaygınlığı, Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve*

- Katz, L. F., and Gottman, J. M. (1997). Buffering children from marital conflict and dissolution. *Journal of Clinical Child Psychology*, 26(2), 157–171. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2602_4
- Kılıç, C., and Ulusoy, M. (2003). Psychological effects of the November 1999 earthquake in Turkey: an epidemiological study. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 108(3), 232–238. <https://doi.org/10.1034/j.1600-0447.2003.00119.x>
- Kronenberg, M. E., Hansel, T. C., Brennan, A. M., Osofsky, H. J., Osofsky, J. D., ve Lawrason, B. (2010). Children of Katrina: lessons learned about postdisaster symptoms and recovery patterns. *Child Development*, 81(4), 1241–1259. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01465.x>
- Kumar, S. A., Franz, M. R., Brock, R. L., ve DiLillo, D. (2020). Posttraumatic stress and parenting behaviors: The mediating role of emotion regulation. *Journal of Family Violence*, 35(5), 417–426.
- La Greca, A. M., Brodar, K. E., Tarlow, N., ve Burdette, E. (2022). Evacuation- and hurricane-related experiences, emotional distress, and their associations with mothers' health risk behaviors. *Health Psychology*, 41(7), 443–454. <https://doi.org/10.1037/hea0001202>
- La Greca, A. M., Silverman, W. K., Vernberg, E. M., ve Roberts, M. C. (2002). Helping children cope with disasters and terrorism (pp. xvii-446). American Psychological Association.
- La Greca, A. M., Silverman, W. K., ve Wasserstein, S. B. (1998). Children's predisaster functioning as a predictor of posttraumatic stress following Hurricane Andrew. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66(6), 883–892. <https://doi.org/10.1037//0022-006x.66.6.883>
- Lai, T.-J., Chang, C.-M., Connor, Kathryn. M., Lee, L.-C., ve Davidson, Jonathan. R. T. (2004). Full and partial PTSD among earthquake survivors in rural Taiwan. *Journal of Psychiatric Research*, 38(3), 313–322. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2003.08.005>
- Leen-Feldner, E. W., Feldner, M. T., Bunaciu, L., ve Blumenthal, H. (2011). Associations between parental posttraumatic stress disorder and both offspring internalizing problems and parental aggression within the National Comorbidity Survey-Replication. *Journal of Anxiety Disorders*, 25(2), 169–175. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2010.08.017>
- Lima, B. R., Chavez, H., Samaniego, N., Pompei, M. S., Pai, S., Santacruz, H., ve Lozano, J. (1989). Disaster severity and emotional disturbance: Implications for primary mental health care in developing countries. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 79(1), 74–82. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0447.1989.tb09236.x>

- Lonigan, C. J., Shannon, M. P., Finch Jr, A. J., Daugherty, T. K., ve Taylor, C. M. (1991). Children's reactions to a natural disaster: Symptom severity and degree of exposure. *Advances in Behaviour Research and Therapy*, 13(3), 135-154.
- Lowe, S. R., Godoy, L., Rhodes, J. E., ve Carter, A. S. (2013). Predicting mothers' reports of children's mental health three years after Hurricane Katrin. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 34(1), 17–27. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2012.09.002>
- Maiello, S. (2012). Prenatal experiences of containment in the light of Bion's model of container/contained. *Journal of Child Psychotherapy*, 38(3), 250–267. <https://doi.org/10.1080/0075417X.2012.720100>
- Mayou, R. A., Ehlers, A., ve Bryant, B. (2002). Posttraumatic stress disorder after motor vehicle accidents: 3-year follow-up of a prospective longitudinal study. *Behaviour Research and Therapy*, 40(6), 665–675. [https://doi.org/10.1016/s0005-7967\(01\)00069-9](https://doi.org/10.1016/s0005-7967(01)00069-9)
- McLaughlin, K. A., Fairbank, J. A., Gruber, M. J., Jones, R. T., Osofsky, J. D., Pfefferbaum, B., Sampson, N. A., ve Kessler, R. C. (2010). Trends in serious emotional disturbance among youths exposed to Hurricane Katrina. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 49(10), 990-1000. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2010.06.012>
- Morris, A., Gabert-Quillen, C., ve Delahanty, D. (2012). The association between parent PTSD/depression symptoms and child PTSD symptoms: A meta-analysis. *Journal of Pediatric Psychology*, 37(10), 1076–1088. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/jss091>
- Muraven, M., ve Baumeister, R. F. (2000). Self-regulation and depletion of limited resources: does self-control resemble a muscle?. *Psychological Bulletin*, 126(2), 247–259. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.126.2.247>
- Mutlu, B. (2017). *Astımı olan çocuklarda erken dönem anne imgesi ve anne tutumları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Neumayer, E., ve Plümper, T. (2007). The gendered nature of natural disasters: The impact of catastrophic events on the gender gap in life expectancy, 1981–2002. *Annals of the Association of American Geographers*, 97(3), 551–566. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.2007.00563.x>
- Newman C. J. (1976). Disaster at Buffalo Creek. Children of disaster: clinical observations at Buffalo Creek. *The American Journal of Psychiatry*, 133(3), 306–312. <https://doi.org/10.1176/ajp.133.3.306>
- Norris, F. H., Friedman, M. J., Watson, P. J., Byrne, C. M., Diaz, E., ve Kaniasty, K. (2002). 60,000 disaster victims speak: Part I. An empirical review of the empirical literature, 1981-2001. *Psychiatry*, 65(3), 207–239. <https://doi.org/10.1521/psyc.65.3.207.20173>

- Padar, P. (2011) Düşünmeyi düşünmek: Bion düşüncesine kısa bir giriş. *Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi* 16, Bağlam Yayıncılık, 123-132.
- Pat-Horenczyk, R., Cohen, S., Ziv, Y., Achituv, M., Asulin-Peretz, L., Blanchard, T. R., Schiff, M., ve Brom, D. (2015). Emotion regulation in mothers and young children faced with trauma. *Infant Mental Health Journal*, 36(3), 337–348. <https://doi.org/10.1002/imhj.21515>
- Pfefferbaum, B., North, C. S., Doughty, D. E., Pfefferbaum, R. L., Dumont, C. E., Pynoos, R. S., ... ve Ndeti, D. (2006). Trauma, grief and depression in Nairobi children after the 1998 bombing of the American Embassy. *Death Studies*, 30(6), 561-577.
- Phillips, K. F. V. ve Power, M. J. (2007). A new selfreport measure of emotion regulation in adolescents: The regulation of emotions questionnaire. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 14(2), 145–156.
- Raphael, B., ve Maguire, P. (2009). *Disaster Mental Health Research: Past, Present, and Future*. In Y. Neria, S. Galea, ve F. H. Norris (Eds.), *Mental Health and Disasters* (pp. 7–28). chapter, Cambridge: Cambridge University Press.
- Rhodes, J., Chan, C., Paxson, C., Rouse, C. E., Waters, M., ve Fussell, E. (2010). The impact of Hurricane Katrina on the mental and physical health of low-income parents in New Orleans. *American Journal of Orthopsychiatry*, 80(2), 237–247. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.2010.01027.x>
- Salters-Pedneault, K., Tull, M. T., ve Roemer, L. (2004). The role of avoidance of emotional material in the anxiety disorders. *Applied and Preventive Psychology*, 11(2), 95-114.
- Sanchis-Sanchis, A., Grau, M. D., Moliner, A. R., ve Morales-Murillo, C. P. (2020). Effects of age and gender in emotion regulation of children and adolescents. *Frontiers in Psychology*, 11, 946 <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00946>
- Samuelson, K. W., Wilson, C. K., Padrón, E., Lee, S., ve Gavron, L. (2017). Maternal PTSD and Children's Adjustment: Parenting Stress and Emotional Availability as Proposed Mediators. *Journal of Clinical Psychology*, 73(6), 693–706. <https://doi.org/10.1002/jclp.22369>
- Sapmaz, Ş. Y., Ergin, D., Erkuran, H. Ö., Celasin, N. Ş., Öztürk, M., Karaarslan, D., ... ve Aydemir, Ö. (2017). DSM-5 Travma Sonrası Stres Belirtileri Şiddet Ölçeği Çocuk Formunun Türkçe Güvenilirliği ve Geçerliliği. *Nöro-Psikatri Arsivi*, 54(3), 205-208.
- Scheeringa, M. S., ve Zeanah, C. H. (2008). Reconsideration of harm's way: Onsets and comorbidity patterns of disorders in preschool children and their caregivers following Hurricane Katrina. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 37(3), 508–518.

- Sheeran, T., ve Zimmerman, M. (2002). Screening for posttraumatic stress disorder in a general psychiatric outpatient setting. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 70(4), 961–966. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.70.4.961>
- Singh, P., ve Singh, A. (2023). emotion regulation difficulties and health-risk behaviours in adolescents. *Behaviour Change*, 40(2), 86–102. <https://doi.org/10.1017/bec.2022.5>
- Spell, A. W., Kelley, M. L., Wang, J., Self-Brown, S., Davidson, K. L., Pellegrin, A., Palcic, J. L., Meyer, K., Paasch, V., ve Baumeister, A. (2008). The moderating effects of maternal psychopathology on children's adjustment post-Hurricane Katrina. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 37(3), 553–563. <https://doi.org/10.1080/15374410802148210>
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaras-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>
- Sümer, N., ve Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-58.
- Thompson, R. A. (1991). Emotional regulation and emotional development. *Educational Psychology Review*, 3, 269-307. <https://doi.org/10.1007/BF01319934>
- Thompson, R. A. (2011). Emotion and emotion regulation: Two sides of the developing coin. *Emotion Review*, 3(1), 53–61. <https://doi.org/10.1177/1754073910380969>
- Tural, Ü., Coşkun, B., Önder, E., Çorapçıoğlu, A., Yıldız, M., Kesepara, C., Karakaya, I., Aydın, M., Erol, A., Torun, F., ve Aybar, G. (2004). Psychological consequences of the 1999 earthquake in Turkey. *Journal of Traumatic Stress*, 17(6), 451–459. <https://doi.org/10.1007/s10960-004-5793-9>
- UNDRR. (2007, August 30). <https://www.undrr.org/terminology/disaster>
- Van Ee, E., Kleber, R. J., ve Jongmans, M. J. (2016). Relational patterns between caregivers with PTSD and their nonexposed children: A review. *Trauma, Violence, and Abuse*, 17(2), 186-203. <https://doi.org/10.1177/1524838015584355>
- Vernberg, E. M., Silverman, W. K., La Greca, A. M., ve Prinstein, M. J. (1996). Prediction of posttraumatic stress symptoms in children after hurricane Andrew. *Journal of Abnormal Psychology*, 105(2), 237–248. <https://doi.org/10.1037//0021-843x.105.2.237>
- Walika, M., Moitinho De Almeida, M., Castro Delgado, R., ve Arcos González, P. (2023). Outbreaks following natural disasters: A review of the literature. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 17(e444), 1–11 <https://doi.org/10.1017/dmp.2023.96>

- Wang, X., Gao, L., Shinfuku, N., Zhang, H., Zhao, C., ve Shen, Y. (2000). Longitudinal study of earthquake-related PTSD in a randomly selected community sample in north China. *The American Journal of Psychiatry*, 157(8), 1260–1266. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.157.8.1260>
- Wood J. J. (2006). Parental intrusiveness and children's separation anxiety in a clinical sample. *Child Psychiatry and Human Development*, 37(1), 73–87. <https://doi.org/10.1007/s10578-006-0021-x>
- World Health Organization. (2023). *Türkiye earthquake: External situation* report no. 9: 1 may–4 june 2023. World Health Organization. Regional Office for Europe. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/370621>.
- Wu, Z., Xu, J., ve He, L. (2014). Psychological consequences and associated risk factors among adult survivors of the 2008 wenchuan earthquake. *BioMed Central Psychiatry*, 14(1),126. <https://doi.org/10.1186/1471-244x-14-126>
- Xu, Y., Farver, J. A., Zhang, Z., Zeng, Q., Yu, L., ve Cai, B. (2005). Mainland Chinese parenting styles and parent-child interaction. *International Journal of Behavioral Development*, 29(6), 524-531.
- Yetgin, G. (2022). *10-12 yaş arası çocuklarda ebeveyn çocuk kapsayıcı işlevinin öz-şefkat ve bağlanma stilleri ile ilişkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] İstanbul Okan Üniversitesi.
- Yiğit, İ., ve Guzey Yiğit, M. (2019). Psychometric properties of Turkish Version of Difficulties in Emotion Regulation Scale-Brief Form (DERS-16). *Current Psychology*, 38, 1503-1511.
- Yolcu, M.N. (2020). *8-9 yaş grubu çocukların empatik eğilim, yaşam doyumu ve ebeveynlerinin kapsayıcılık işlevlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Sakarya Üniversitesi.
- Yolcu, M. N. ve Düşünceli, B. (2020). 60-72 aylık çocukların dikkat becerisinin ve ebeveynin kapsayıcılık işlevlerinin eğitim düzeyine göre incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 89-107.
- Zabcı, N., ve Erol, E. (2021). 3-7 Yaş çocukların depresif belirtileri ile annelerinin kapsayıcı işlevleri arasındaki ilişki. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 8(3), 510-534. <https://doi.org/10.31682/ayna.870299>
- Zabcı, N., Erol, E., ve Şimşek, Ö. F. (2018). Ebeveyn çocuk kapsayıcı işlev ölçeği geliştirme. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 8(51), 190-212.
- Zabcı, N., ve Karadeniz, G. (2021). Koronavirüs pandemisinde annenin ruhsal süreçlerinin çocuklarda görülen belirtilere yansımaları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 13(Ek 1), 12-26.

EKLER

EK-1. Onam Formu

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma “Kahramanmaraş Depremi Sonrası Annenin Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Kapsayıcılığı ile Ergenin Travma Sonrası Stres Bozukluğu Semptomları ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adıyla, Ufuk Üniversitesi Psikoloji Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Psikolog Şeydanur Yılmaz tarafından, 05.02.2024 ve 11.03.2024 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Araştırma Osmaniye ilinde yaşayan Kahramanmaraş Depremi’ni deneyimlemiş 5., 6., 7. Ve 8. Sınıf öğrencileri ve annelerini kapsamaktadır. Çalışmada annelerin travma sonrası stres düzeyleri, duygu düzenleme düzeyleri ve kapsayıcılık işlevi ile ergenlerin travma sonrası stres düzeyleri ve duygu düzenleme düzeyleri arasındaki ilişkinin araştırılması hedeflenmektedir.

Araştırmanın Nedeni: O Bilimsel araştırma ☒ Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Osmaniye İli, Osmaniye Orta Eğitim Kurumları

Araştırma Uygulaması: ☒ Anket

O Görüşme

O Gözlem

O.....

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı :

İletişim bilgileri :

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcı Adı Soyadı:

.....//

İsim-Soyisim-İmza

Telefon Numarası:

Sayın Veli,

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma “ Kahramanmaraş Depremi Sonrası Annenin Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Kapsayıcılığı ile Ergenin Travma Sonrası Stres Bozukluğu Semptomları ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adıyla 05.02.2024 ve 11.03.2024 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Araştırma Osmaniye ilinde yaşayan Kahramanmaraş Depremi’ni deneyimlemiş 5., 6., 7. Ve 8. Sınıf öğrencileri ve annelerini kapsamaktadır. Çalışmada annelerin travma sonrası stres düzeyleri, duygu düzenleme düzeyleri ve kapsayıcılık işlevi ile ergenlerin travma sonrası stres düzeyleri ve duygu düzenleme düzeyleri arasındaki ilişkinin araştırılması hedeflenmektedir.

Araştırma Uygulaması: Anket şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlayamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçları hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı :

İletişim bilgileri :

Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi’in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.

(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).

Veli Adı-Soyadı:

...../...../.....

Telefon Numarası:

İsim-Soyisim-İmza

EK-2. Kişisel Bilgi Formu – Anne

1. Yaşınız: (sayı olarak belirtiniz)
2. Medeni durumunuz: () Evli , () Bekar, () Boşanmış veya Ayrı, () Dul
3. Aile tipiniz nedir? : () Çekirdek Aile (Anne-baba-çocuk/lar)
() Geniş Aile (Anne-baba-çocuk/lar-yakın akrabalar)
() Tek Ebeveynli Aile (Anne ya da baba – çocuk/lar)
() Diğer
4. Kaç çocuğunuz var? (sayı olarak belirtiniz)
5. Eğitim durumunuz: () Okuryazar değil
() Sadece okuryazar
() İlkokul mezunu
() Ortaokul mezunu
() Lise mezunu
() Yüksekokul mezunu
() Üniversite mezunu
() Yüksek lisans mezunu
() Doktora mezunu
() Diğer
6. Mesleğiniz:
7. Çalıştığınız sektör: () Kamu
() Özel
() Çalışmıyorum
() Diğer
8. Hanenin Aylık Geliri: () 5000 TL'den az
() 5000 TL – 12.000 TL
() 12.000 TL – 20.000 TL
() 20.000 TL – 27.000 TL
() 28.000 TL ve üstü
9. Daha önceden deprem felaketi yaşadınız mı? () Evet , () Hayır
Evet ise, ...
10. Kaç yıldır Osmaniye'de ikamet ediyorsunuz?
() Bir yıldan az
() 1-3 Yıl
() 4-9 Yıl
() 10 ve üzeri
11. İkamet ettiğiniz ev size mi ait? () Ev sahibi, () Kira, () Diğer
12. Evinizin hasar derecesi nedir? () Hiç hasar yok, () Az, () Orta, () Ağır, () Çökmüş
13. Depremde göçük altında kaldınız mı? () Evet, () Hayır
14. Depremden sonra aile fertlerinden ayrıldınız mı? () Evet, () Hayır
15. Depremde kaybettiğiniz yakınlarınız var mı? () Evet, () Hayır
16. Depremde kaybettiğiniz yakınlarınız ile ilişkinizi nasıl tanımlarsınız?
() Hiç yakın değil, () Biraz yakındı, () Orta yakındı, () Çok yakındı

17. Şu an nerede yaşıyorsunuz? () Her zaman oturduğumuz evde
() Yeni bir evde
() Çadırda
() Konteyner Kentte
() Başka bir yerde
18. Ailede takip gerektiren kronik bir rahatsızlığı olan var mı?
() Evet, () Hayır. Eğer evet ise kim? Nedir?
19. Kendiniz için depremden sonra psikiyatriye/psikologa başvurdunuz mu?
() Evet, () Hayır. Eğer evet ise sebebi
20. Çocuğunuz için depremden sonra psikiyatriye/psikoloğa başvurdunuz mu?
() Evet, () Hayır. Eğer evet ise sebebi
21. Hamilelik planlı mıydı? () Evet, () Hayır
22. Hamilelik sürecinde ciddi bir rahatsızlık geçirdiniz mi? () Evet, () Hayır
23. Doğum sonrası depresyon yaşadığınızı düşünüyor musunuz? () Evet, () Hayır
24. Anneliğinizi nasıl tanımlarsınız?
() Sakin, () Panik, () Hoşgörülü, () Katı-Kuralcı, () Sinirli, () Kaygılı
25. Çocuğunuzla depremden önce uzun süreli ayrılık yaşadınız mı?
..... (Ay ve/veya yıl olarak yazınız)
26. Çocuğunuzla bir haftada birlikte ne kadar süre geçirirsiniz?
..... (Dakika ve/veya saat olarak yazınız)

EK-3. Kapsayıcı İşlevler Ölçeği (KİÖ)

1-----2-----3-----4-----5

Hiçbir zaman Nadiren Ara sıra Sık sık Her zaman

Aşağıda, çocuğunuzla ilgili bazı duygu ve davranışlara ilişkin ifadeler yer almaktadır. Çocuğunuzla genel durumunu göz önüne alarak, aşağıdaki derecelendirmeye göre ifadeleri cevaplayınız.

1. Çocuğumdan ayrılmak benim için zordur.	1	2	3	4	5
2. Çocuğuma olumsuz davranışını devam ettirdiği takdirde onunla konuşmayacağımı söylediğim olur.	1	2	3	4	5
3. Çocuğum hep gözümün önünde olsun isterim.	1	2	3	4	5
4. Çocuğum ağladığında susması için ne istiyorsa yaparım.	1	2	3	4	5
5. Mükemmeliyetçiliğim nedeniyle çocuğumun yaptıklarını kolay beğenmem.	1	2	3	4	5
6. Eşim, çocuğumuzun olumsuz davranışlarına sınır koyar.	1	2	3	4	5

EK-4. Duygu Düzenleme Güçlüğü       – Kısa Form (DDGÖ-16)

DDGÖ-16

Aşağıdaki ifadelerin size ne sıklıkla uyduğunu, her ifadenin yanında yer alan 5 dereceli         zerinden değerlendiriniz. Her bir ifadenin altındaki 5 noktalı      ten, size uygunluk y  zdesini de dikkate alarak, yalnızca bir tek rakamı yuvarlak içine alarak işaretleyiniz.

	Hemen hemen hiç (%0-%10)	Bazen (%11- %35)	Yaklaşık Yarı yarıya (%36- %65)	�o�u zaman (%66- %90)	Hemen hemen her zaman (%91- %100)
1. Duygularıma bir anlam vermekte zorlanırım.					
2. Ne hissettiğim konusunda karmaşa ya�arım.					
3. Kendimi k��t� hissetti�imde i�lerimi bitirmekte zorlanırım.					

EK-5. Travma Sonrası Stres Tanı Ölçeği (TSSTÖ)

1. Bölüm

Birçok kişinin başından geçen, hayatının herhangi bir döneminde, oldukça stresli ve travmatik bir olay geçmiş ya da böyle bir olaya tanık olmuştur. Aşağıda belirtilen olaylar içinde, **başınızdan geçen ya da tanık olduğunuz** olayların hepsini yanındaki kutuyu işaretleyerek belirtiniz, **birden fazla** işaretleyebilirsiniz.

(1)	Ciddi bir kaza, yangın ya da patlama olayı (örneğin, trafik kazası, iş kazası, çiftlik kazası, araba, uçak ya da tekne kazası)	
(2)	Doğal afet (örneğin, hortum, kasırga, sel baskını ya da büyük bir deprem)	
(3)	Aile üyelerinden biri ya da tanıdığınız bir kişi tarafından cinsel olmayan bir saldırıya maruz kalma (örneğin, saldırıya uğrayıp soyulma, fiziksel bir saldırıya maruz kalma, silahlı saldırı, bıçaklanma ya da silahla rehin alınma)	

2. Bölüm

(15) 1. Bölümde **birden fazla** sayıda travmatik olay işaretlediyseniz, **canınızı en çok sıkan, sizi en rahatsız eden** olayın yanındaki kutuyu işaretleyiniz. Eğer, 1. Bölümde **yalnızca bir** travmatik olayı işaretlediyseniz, aşağıda da aynı olayı işaretleyiniz.

(a)	Kaza (araba ya da iş kazası, gibi)	
(b)	Doğal afet	
(c)	Aile üyelerinden biri ya da tanıdığınız bir kişi tarafından cinsel olmayan bir saldırıya maruz kalma	

Aşağıdaki sorularda, **Evet** için E harfini, **Hayır** için H harfini daire içine alınız.

Bu travmatik olay sırasında:

(17)	Fiziksel bir yara aldınız mı?	E	H
(18)	Başka bir kişi fiziksel bir yara aldı mı?	E	H

3. Bölüm

Aşağıda, insanların bazen bir travmatik olayın ardından yaşadığı bazı sorunlar belirtilmiştir. Her maddeyi dikkatlice okuyun ve **GEÇTİĞİMİZ AY İÇİNDE** bu sorunun sizi ne sıklıkta rahatsız ettiğini en iyi ifade ettiğini düşündüğünüz sayıyı (0, 1, 2 ya da 3) daire içine alın.

Örneğin, söz ettiğiniz olay geçtiğimiz ay içinde aşağıda verilen sıkıntılar açısından sizi yalnızca bir kez rahatsız ettiyse 0'ı; haftada bir kez rahatsız ettiyse 1 işaretleyin. Aşağıda belirtilen olayla ilgili her sıkıntıyı **15. maddede belirttiğiniz travmatik olay açısından** değerlendiriniz.

1. Hiç ya da yalnızca bir kez
2. Haftada bir ya da daha az / kısa bir süre
3. Haftada 2-4 kez / yarım gün
4. Haftada 5 ya da daha fazla / neredeyse bütün gün

(23)	Bu travmatik olay hakkında, istemediğiniz halde aklınıza rahatsız edici düşünceler ya da imgelerin gelmesi	0	1	2	3
(24)	Bu travmatik olayla ilgili kötü rüyalar ya da kabuslar görme	0	1	2	3

4. Bölüm

3.Bölüm'de işaretlediğiniz sorunların **GEÇTİĞİMİZ AY SÜRESİNCE** hayatınızın aşağıda belirtilen alanlarından herhangi birini engelleyip engellemediğini belirtiniz. **Evet** için E harfini, **Hayır** için H harfini daire içine alınız.

(42)	İş hayatı	E	H
(43)	Evin günlük işleri	E	H
(44)	Arkadaşlarınızla ilişkiler	E	H
(45)	Eğlence ve boş zamanlardaki etkinlikler	E	H

EK-6. Kişisel Bilgi Formu – Ergen

1. Cinsiyetin: () Kız, () Erkek
2. Doğum tarihin: (Gün/Ay/Yıl olarak yaz)
3. Sınıfın: () 5.sınıf, () 6.sınıf, () 7.sınıf, () 8.sınıf
4. Annen ve babanla birlikte mi yaşıyorsun? () Evet, () Hayır, () Diğer
5. Ekonomik durumunuz sence nasıl?
() Çok iyi, () İyi, () Orta, () Kötü, () Çok kötü
6. Annen ile ilişkin nasıl?
() Çok iyi, () İyi, () Orta, () Kötü, () Çok kötü
7. Anneni nasıl değerlendirirsin?
() Sakin, () Panik, () Hoşgörülü, () Katı-kuralcı, () Sinirli, () Kaygılı
8. Okul harçlığı alıyor musun? () Evet, () Hayır. Eğer alıyorsan kimden alıyorsun?
() Genellikle annem, () Genellikle babam
() Hem annem hem babam, () Bazen annem bazen babam
() Diğer
9. Ödevlerinle kim ilgileniyor?
() Genellikle annem, () Genellikle babam
() Hem annem hem babam, () Kimse, () Diğer
10. Depremde göçük altında kaldın mı? () Evet, () Hayır
11. Depremde yaralandın mı? () Evet, () Hayır
12. Depremden sonra psikolojik destek aldın mı? () Evet, () Hayır
13. Depremde kaybettiğin yakınların/tanıdıkların var mı? () Evet, () Hayır
14. Depremde kaybettiğin yakınların ile ilişkini nasıl tanımlarsın?
() Hiç yakın değil, () Biraz yakındı, () Orta yakındı, () Çok yakındı
15. Annenin depremden ne kadar etkilendiğini düşünüyorsun?
() Hiç etkilenmedi, () Az, () Orta, () Çok
16. Deprem sonrasında aileden geçici olarak ayrılman gerekti mi?
() Evet, () Hayır

EK-7. Ergenler İçin Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (EİDDÖ)

EİDDÖ

Yaşamda zaman zaman insanların başlarına olumsuz, hoş olmayan olaylar gelir ve bu olaylara bazı tepkiler verilir. Bu tepkilerin bazıları düşüncelerle ilgili iken bazıları ise davranışlarla ilgilidir. Lütfen aşağıdaki her bir ifadeyi dikkatlice okuyarak, sıkıntı verici, olumsuz bir olay yaşadığınızda cümlede verilen durum veya davranışı ne sıklıkla yaptığınızı size en uygun olan seçeneğe çarpı işareti (X) koyunuz. Lütfen her ifade için sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız. “Başıma olumsuz bir olay geldiğinde;	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
1. Duruma ilişkin düşüncelerimi yeniden gözden geçiririm.					
2. Duruma ilişkin amaçlarımı veya planlarımı yeniden gözden geçiririm, düşünürüm.					
3. Durum üzerinde düşünüp anlamaya çalışırım.					

EK-8. DSM-5 TSSB Belirtileri Şiddet Ölçeği Çocuk Formu (TSSBÖ)

Lütfen deneyimlediğiniz travmatik olayı belirtiniz:

.....

Travmatik olayın tarihi:

.....

Açıklamalar: İnsanlar bazen aşırı derecede stres yaratan olaylar veya deneyimlerin ardından sorunlar yaşayabilir. SON YEDİ (7) GÜN İÇERİSİNDE aşırı stres yaratan olay/deneyimin ardından olan ya da kötüleşen aşağıdaki problemlerin her birinden ne kadar rahatsızlık duydunuz?

Lütfen her satırda bir kutuyu işaretleyerek (X)her maddeyi yanıtlayınız.

		Hiç	Biraz	Kısmen	Oldukça fazla	Aşırı
1.	“Flashbackler” yaşadınız mı, yani aniden geçmişte yaşamış olduğunuz stres yaratan bir deneyim sanki tekrar baştan oluyormuş gibi hissettiniz veya davrandınız mı? (örneğin stres yaratan deneyimle ilgili bazı kısımları görme, duyma, koklama veya fiziksel olarak hissetme ile yeniden yaşantılama gibi)	0	1	2	3	4
2.	Stres yaratan deneyimi hatırlatan bir şey olduğunda duygusal olarak alt üst olduğunuzu hissettiniz mi?	0	1	2	3	4
3.	Size bu stresli deneyimi hatırlatan düşünceler, duygular veya fiziksel durumlardan kaçınmaya çalıştınız mı?	0	1	2	3	4

EK-9. Etik Kurul Onayı

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı : E-81182178-605.99-41120
Konu : Etik Kurul Onayı (Şeydanur YILMAZ)

05.01.2024

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 11.10.2023 tarihli ve E-96064710-5014.10-38836 sayılı yazısı.

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Şeydanur YILMAZ'ın, Dr. Öğr. Üyesi Funda KUTLU'nun tez danışmanlığında devam ettirdiği "Kahramanmaraş Depremi Sonrası Annenin Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Kapsayıcılığı ile Ergenin Travma Sonrası Stres Bozukluğu Semptomları ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Arasındaki İlişkinin İncelenmesi " konu başlıklı tez çalışması, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Etik Kurulumuzun 17.11.2023 tarih ve 2023/06 sayılı toplantısında Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi ve Ufuk Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Etik Kurulu Yönergesi çerçevesinde değerlendirilmiş olup, etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla arz/rica ederim.

Prof. Dr. Mustafa KILIÇ
Kurul Başkanı

DAĞITIM:

Gereği:
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bilgi:
Rektörlük Makamına

EK-10. MEB Onayı

T.C.
OSMANİYE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-33217192-605.01-96452670
Konu : Araştırma Uygulama İzni
(Şeydanur YILMAZ)

12/02/2024

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) 2020/2 Nolu Araştırma Uygulama İzni Yönergesi

b) Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 31/01/2024 tarih ve 95395606 sayılı yazısı.

İlgi yazı ve ekleri İlimiz Eğitim Araştırma ve Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiş olup, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Şeydanur YILMAZ'ın, İlimiz Osmaniye'de bulunan resmi ortaokul öğrencileri ve velilerine yönelik okul müdürlüğünün sorumluluğunda "**Kahramanmaraş Depremi Sonrası Annenin Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Kapsayıcılığı ile Ergenin Travma Sonrası Stres Bozukluğu Semptomları ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**" konulu araştırma yapması istenilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına, Türk Milli Eğitiminin genel ve özel amaçlarına aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, Kişisel Verilerin Korunması Kanununa uygun olarak, denetimi ilgili okul müdürlüklerince yapılmak üzere İlgi (a) yönergede geçen hükümlere riayet edilmek kaydıyla söz konusu araştırmanın yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Aydın ALBAK
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR

Hakan Yavuz ERDOĞAN
Vali a
Vali Yardımcısı

EK-11. Betimsel Bulgular

Tablo 1.

Ulaşılan Ortaokullar, Ebeveynden Geri Dönüş Sayıları ve Yüzdeleri							
	Ortaokul 1	Ortaokul 2	Ortaokul 3	Ortaokul 4	Ortaokul 5	Ortaokul 6	Toplam
Dağıtılan	190	100	20	60	160	170	700
Geri Getirilen	98	35	12	54	76	52	327
Dağıtılan/Geri Getirilen (%)	51.58	35	60	90	47.50	30.59	46.71

Tablo 2.

Ölçeklere ve Alt Boyutlarına Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri				
Ölçekler ve faktörler	Skewness Çarpıklık±S.H		Kurtosis Basıklık±S.H	
Anne Çocuk Kapsayıcı İşlevler Ölçeği (KİÖ)	-.22	.17	.56	.33
· Endişe-Ayrılığa Hassasiyet	-.71	.17	.36	.33
· Eş ile İlişki	-.72	.17	.05	.33
· Kapsanamayan İlişki	.01	.17	-.20	.33
· Doyum Odaklılık	.80	.17	.63	.33
· Katı- Kuralcı İlişki	.23	.17	-.69	.33
Anne Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ-16)	1.09	.17	.72	.33
· Açıklık	.96	.17	.87	.33
· Amaçlar	.62	.17	-.41	.33
· Dürtü	1.42	.17	1.84	.33
· Stratejiler	1.12	.17	.66	.33
· Kabul etmeme	1.31	.17	1.02	.33
Anne Travma Sonrası Stres Tanı Ölçeği (TSSTÖ)	.56	.18	-.70	.36
· Yeniden Yaşama	.68	.18	-.58	.37
· Kaçınma Duygusal	.92	.19	-.01	.37
· Aşırı Uyarılmışlık	.65	.18	-.59	.37
Olay Etkisi Alt Ölçeği	.80	.19	-.53	.37
Travmatik Olayın Şiddeti	-.08	.20	-.84	.40
Travmatik yaşam olayı sayısı	.51	.17	.43	.33
Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ)	-.17	.17	.19	.33
· İçsel işlevsel duygu düzenleme	-.37	.17	-.51	.33
· İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	.47	.17	-.40	.33
· Dışsal işlevsel duygu düzenleme	-.03	.17	-.35	.33
· Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	.86	.17	.04	.33
Ergen Travma Sonrası Stres Belirtileri Şiddet Ölçeği (TSSBÖ)	.46	.17	-.31	.33

Tablo 3.**Ölçekler ve Alt Faktörlerine Ait Güvenirlik Analizi Sonuçları**

Faktörler	Cronbach Alfa değeri	N
Anne Çocuk Kapsayıcı İşlevler Ölçeği (KİO)	.89	36
· Endişe-Ayrılığa Hassasiyet	.85	11
· Eş ile İlişki	.80	6
· Kapsanamayan İlişki	.71	6
· Doyum Odaklılık	.76	6
· Katı- Kuralcı İlişki	.64	7
Anne Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ-16)	.93	16
· Açıklık	.63	2
· Amaçlar	.78	3
· Dürtü	.87	3
· Stratejiler	.82	5
· Kabul etmeme	.81	3
Anne Travma Sonrası Stres Tanı Ölçeği (TSSTÖ)	.94	17
· Yeniden Yaşama	.90	5
· Kaçınma Duygusal	.84	6
· Aşırı Uyarılmışlık	.86	6
Olay Etkisi Alt Ölçeği	.87	9
Travmatik Olayın Şiddeti	.80	6
Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ)	.73	18
· İçsel işlevsel duygu düzenleme	.78	4
· İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	.77	5
· Dışsal işlevsel duygu düzenleme	.44	4
· Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	.70	5
Ergen Travma Sonrası Stres Belirtileri Şiddet Ölçeği (TSSBÖ)	.80	9

Tablo 4.**Anneye Uygulanan Ölçek ve Alt Faktörlerine Ait Betimleyici İstatistikî Bulgular**

Ölçekler ve alt faktörleri	Ort.	S.S.	Min.	Max.
Anne Çocuk Kapsayıcı İşlevler Ölçeği (KİO)	2.96	0.58	1.00	4.58
Endişe-Ayrılığa Hassasiyet	3.68	0.83	1.00	5.00
Eş ile İlişki	3.53	0.98	1.00	5.00
Kapsanamayan İlişki	2.84	0.78	1.00	5.00
Doyum Odaklılık	2.32	0.79	1.00	5.00
Katı- Kuralcı İlişki	2.42	0.77	1.00	4.29

Anne Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ-16)	32.14	12.94	16.00	74.00
Açıklık	3.91	1.62	2.00	9.00
Amaçlar	7.55	3.20	3.00	15.00
Dürtü	5.50	2.86	2.00	15.00
Stratejiler	9.32	4.26	5.00	22.00
Kabul etmeme	5.86	3.21	2.00	15.00
Anne Travma Sonrası Stres Tanı Ölçeği (TSSTÖ)	13.41	11.59	0.00	48.00
Yeniden Yaşama	5.89	5.28	0.00	18.00
Kaçınma Duygusal	3.30	3.51	0.00	15.00
Aşırı Uyarılmışlık	4.44	4.15	0.00	15.00
Olay Etkisi Alt Ölçeği	2.66	2.80	0.00	9.00
Travmatik Olayın Şiddeti	3.14	1.35	1.00	6.00

Ort.: Ortalama, S.S.: Standart Sapma, Min.: Minimum, Max.: Maximum

Tablo 5.

Ergene Uygulanan Ölçek ve Alt Faktörlerine Ait Betimleyici İstatistik Bulgular

<i>Ölçekler ve alt faktörleri</i>	<i>Ort.</i>	<i>S.S.</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>
Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ)	2.71	0.53	1.18	4.08
İçsel işlevsel duygu düzenleme	3.44	0.92	1.00	5.00
İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	2.57	0.98	1.00	5.00
Dışsal işlevsel duygu düzenleme	3.00	0.86	1.00	5.00
Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	1.84	0.76	1.00	4.20
Ergen Travma Sonrası Stres Belirtileri Şiddet Ölçeği (TSSBÖ)	12.47	6.94	0.00	33.00

Ort.: Ortalama, S.S.: Standart Sapma, Min.: Minimum, Max.: Maximum

Değişkenler	Ort.	S.S.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
KİÖ																						
1. Endişe-Ayrılığa Hassasiyet	3.68	0.83	1																			
2. Eş ile İlişki	3.53	0.98	.39**	1																		
3. Kapsanamayan İlişki	2.84	0.78	.45**	.15*	1																	
4. Doyum Odaklılık	2.32	0.79	.45**	.16*	.43**	1																
5. Katı- Kuralcı İlişki	2.42	0.77	.46**	.23**	.46**	.51**	1															
DDGÖ-16																						
6. Açıklık	3.91	1.62	.23**	-.08	.34**	.18*	.21**	1														
7. Amaçlar	7.55	3.20	.25**	-.10	.34**	.10	.25**	.60**	1													
8. Dürtü	5.50	2.86	.20**	-.09	.33**	.14*	.18**	.59**	.69**	1												
9. Stratejiler	9.32	4.26	.22**	-.12	.31**	.25**	.23**	.55**	.76**	.75**	1											
10. Kabul etmeme	5.86	3.21	.20**	-.08	.26**	.15*	.15*	.47**	.51**	.68**	.69**	1										
TSSTÖ																						
11. Yeniden Yaşama	5.89	5.28	.20**	-.11	.04	.05	-.12	.27**	.26**	.17*	.32**	.33**	1									
12. Kaçınma Duygusal	3.30	3.51	.24**	-.10	.11	.14	.02	.26**	.31**	.22**	.36**	.39**	.68**	1								
13. Aşırı Uyarılmışlık	4.44	4.15	.24**	-.23**	.12	.04	.01	.33**	.38**	.31**	.45**	.45**	.70**	.70**	1							
14. Olay Etkisi Alt Ölçeği	2.66	2.80	.12	-.17*	.04	.16*	.17*	.17*	.19*	.20**	.30**	.29**	.33**	.42**	.49**	1						
15. Travmatik Olayın Şiddeti	3.14	1.35	-.07	.03	-.05	-.03	-.12	-.04	-.11	-.05	-.10	-.02	.30**	.22**	.24**	.24**	1					
16. Travmatik yaşam olayı sayısı	1.77	0.92	.12	.08	.12	.03	.07	.04	.05	.07	.05	.08	.10	.23**	.17*	.17*	.01	1				
EİDDÖ																						
17. İçsel işlevsel duygu düzenleme	3.44	0.92	-.03	.04	.02	-.03	.01	-.02	-.02	-.02	.05	.09	-.05	.02	.05	.00	-.02	.07	1			
18. İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	2.57	0.98	.09	-.06	.11	.05	.07	.12	.16*	.15*	.28**	.14*	.12	.27**	.20**	.08	-.08	.03	.11	1		
19. Dışsal işlevsel duygu düzenleme	3.00	0.86	-.08	.00	-.16*	-.04	-.04	.02	.03	-.02	.03	.01	-.01	-.03	.03	-.11	.09	-.06	.29**	.07	1	
20. Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	1.84	0.76	.15*	-.02	.13	.14*	.11	.07	.12	.15*	.14*	.10	.04	.21**	.15*	.12	-.07	.15*	-.06	.53**	-.05	1

EK-12 Değişken Alt Boyutları Korelasyon Tablosu

EK-13. Anne TSSTÖ İstatistiki Bulguları

Tablo 1.

Annenin Başından Geçen ya da Tanık Olduğu Travmatik Yaşam Olaylarının Dağılımları

<i>Travmatik yaşam olayları</i>		<i>f</i>	%
Ciddi bir kaza, yangın ya da patlama olayı	Yaşamayan	173	83.2
	Yaşayan	35	16.8
Doğal afet	Yaşamayan	7	3.4
	Yaşayan	201	96.6
Aile üyelerinden biri ya da tanıdığınız bir kişi tarafından cinsel olmayan bir saldırıya maruz kalma	Yaşamayan	203	98.1
	Yaşayan	4	1.9
Tanımadığınız biri tarafından cinsel olmayan bir saldırıya maruz kalma	Yaşamayan	205	100
	Yaşayan	0	0
Aile üyelerinden biri ya da tanıdığınız bir kişi tarafından cinsel bir saldırıya maruz kalma	Yaşamayan	206	99.5
	Yaşayan	1	0.5
Tanımadığınız bir kişi tarafından cinsel bir saldırıya maruz kalma	Yaşamayan	207	100
	Yaşayan	0	0
Askeri bir çarpışma ya da savaş alanında bulunma	Yaşamayan	205	99
	Yaşayan	2	1
18 yaşından daha küçük olduğunuz bir dönemde kendinizden 5 ya da daha büyük yaşta biriyle cinsel temas	Yaşamayan	207	100
	Yaşayan	0	0
Hapsedilme	Yaşamayan	206	99.5
	Yaşayan	1	0.5
İşkenceye maruz kalma	Yaşamayan	207	100
	Yaşayan	0	
Hayatı tehdit eden bir hastalık	Yaşamayan	196	94.7
	Yaşayan	11	5.3
Sevilen ya da yakın birinin beklenmedik ölümü	Yaşamayan	101	48.8
	Yaşayan	106	51.2
Bunların dışında bir travmatik olay	Yaşamayan	185	89.8
	Yaşayan	21	10.2

Tablo 2.

Annenin Başından Geçen Ya Da Tanık Olduğu Travmatik Yaşam Olayı Sayıları

		<i>f</i>	%
Travmatik Yaşam Olayı Sayısı	Travmatik olay yaşamayan	11	5.1
	1 Travmatik olay yaşayan	77	35.6
	2 Travmatik olay yaşayan	89	41.2
	3 Travmatik olay yaşayan	30	13.9
	4 Travmatik olay yaşayan	8	3.7
	5 Travmatik olay yaşayan	1	.5

Tablo 3.

Annenin Başından Geçen ya da Tanık Olduğu En Travmatik Yaşam Olaylarının Dağılımları

<i>En travmatik yaşam olayı</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Kaza (araba ya da iş kazası, gibi)	25	7.8
Doğal afet	186	57.8
Aile üyelerinden biri ya da tanıdığınız bir kişi tarafından cinsel olmayan bir saldırıya maruz kalma	2	0.6
Tanımadığınız biri tarafından cinsel olmayan bir saldırıya maruz kalma	1	0.3
Aile üyelerinden biri ya da tanıdığınız bir kişi tarafından cinsel bir saldırıya maruz kalma	1	0.3
Tanımadığınız bir kişi tarafından cinsel bir saldırıya maruz kalma	0	0
Savaş	2	0.6
18 yaşından daha küçük olduğunuz bir dönemde kendinizden 5 ya da daha büyük yaşta biriyle cinsel temas	1	0.3
Hapsedilme	1	0.3
İşkenceye maruz kalma	1	0.3
Hayatı tehdit eden bir hastalık	10	3.1
Sevilen ya da yakın birinin beklenmedik ölümü	85	26.4
Bunların dışında bir travmatik olay	7	2.2
Toplam	322	100.0

Tablo 4.

Annenin Başından Geçen ya da Tanık Olduğu En Travmatik Yaşam Olayının Meydana Gelme Zamanları

<i>Travmatik olayın meydana gelme zamanı</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
1 aydan daha az	1	0.5
1-3 ay arası	4	1.9
3-6 ay arası	7	3.2
6 ay – 3 yıl arası	134	62
3-5 yıl arası	8	3.7
5 yıldan daha fazla	14	6.5
Bilinmiyor	48	22.2
Toplam	216	100

Tablo 5.

Annenin Başından Geçen Ya Da Tanık Olduğu En Travmatik Yaşam Olayı Sırasında Meydana Gelen Durumlar

<i>Durumlar</i>		<i>f</i>	<i>%</i>
Fiziksel bir yara aldınız mı?	Hayır	195	90.3
	Evet	21	9.7
Başka bir kişi fiziksel bir yara aldı mı?	Hayır	192	88.9
	Evet	24	11.1
Hayatınızın tehlikede olduğunu düşündünüz mü?	Hayır	139	64.4
	Evet	77	35.6
Başka bir kişinin hayatının tehlikede olduğunu düşündünüz mü?	Hayır	138	63.9
	Evet	78	36.1
Kendinizi çaresiz hissettiniz mi?	Hayır	86	39.8
	Evet	130	60.2
Büyük bir korku duygusu yaşadınız mı?	Hayır	82	38.0
	Evet	134	62.0

Tablo 6.

Annenin Başından Geçen En Travmatik Yaşam Olayı Hakkında İstemediği Halde Aklına Rahatsız Edici Düşünceler Ya Da İmgelerin Gelme Sıklıklarının Dağılımları

<i>Rahatsız Edici Düşünceler Ya Da İmgelerin Gelme Sıklıkları</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Hiç ya da yalnızca bir kez	67	31
Haftada bir ya da daha az / kısa bir süre	49	22.7
Haftada 2-4 kez / yarım gün	31	14.4
Haftada 5 ya da daha fazla / neredeyse bütün gün	26	12
Belirtmeyenler	43	19.9
Toplam	216	100

Tablo 7.

Annenin Yaşadığı Sorunları Ne Kadar Zamandır Yaşadığı ve Sorunların Travmatik Olaydan Sonra Başlama Zamanları

<i>Durum</i>		<i>f</i>	<i>%</i>
Belirtilen sorunların ne kadar zamandır yaşandığı	Belirtmeyenler	50	23.1
	Bir aydan daha az	39	18.1
	1-3 ay arası	18	8.3
	3 aydan daha fazla	109	50.5
Sorunlar travmatik olaydan sonra başlama zamanı	Belirtmeyenler	55	25.5
	6 aydan az	102	47.2
	6 aydan fazla	59	27.3

Tablo 8.

Annenin Travmatik Olay Nedeniyle Olumsuz Etkilendiğini Belirttiği İşlevsellik Alanlarının Dağılımları

<i>Olayın etkilediği işlevsellik alanları</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
İş hayatı	21	4.6
Evin günlük işleri	63	13.8
Arkadaşlarınızla ilişkiler	44	9.6
Eğlence ve boş zamanlardaki etkinlikler	62	13.5
Okulla ilgili işler	33	7.2
Ailenizle ilişkiler	51	11.1
Cinsel yaşam	44	9.6
Genel anlamda hayattan memnuniyet	81	17.7
Hayatınızın her alanında genel işleyiş düzeyi	59	12.9
Toplam	458	100